

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

**ANALÝZA PŘÍČIN ODKLADŮ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY V RÁMCI
REGIONÁLNÍHO ŠETŘENÍ**

**Analysis of the causes of school suspension in the regional investigation
context**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:	PhDr. Lidmila Valentová, CSc.
Autor diplomové práce:	Radmila Vojtušová
Studijní obor:	předškolní pedagogika
Forma studia:	kombinovaná
Diplomová práce dokončena:	březen, 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Lidmily Valentové, CSc. na základě vlastních zjištění a za použití citovaných literárních pramenů uvedených v seznamu. Souhlasím s využitím poznatků obsažených v této práci za předpokladu řádné citace. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Velvarech dne .....

.....

Podpis autorky

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní doktorce Lidmile Valentové za velmi vstřícný přístup a cenné připomínky při odborném vedení mé práce. Další poděkování patří PhDr. Taťáně Vodičkové, ředitelce Pedagogicko-psychologické poradny v Kladně, za ochotu a výbornou spolupráci při získávání statistických dat, které jsou zpracovány v praktické části mé diplomové práce. Velmi ráda bych také poděkovala své rodině za podporu a trpělivost.

ANOTACE

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit a analyzovat nejčastější příčiny odkladů školní docházky (dále OŠD) v Pedagogicko-psychologické poradně v Kladně (dále PPP Kladno) ve vybraných třech letech v rozmezí deseti let.

Teoretická část obsahuje charakteristiku předškolního období, problematiku školní připravenosti se zaměřením na diagnostiku předškolního dítěte v předškolním zařízení, diagnostiku školní zralosti ve školském poradenském zařízení, dále řeší podmínky a legislativu odkladů školní docházky.

Praktická část se zabývá analýzou nejčastějších příčin školní zralosti v rámci regionálního šetření, které bylo realizováno v PPP Kladno ve vybraných letech v rozmezí deseti let a to v roce 1999-2000, 2004-2005, 2009-2010. Součástí je také dotazníková sonda analyzující názory rodičů, učitelů 1. stupně a učitelů MŠ a její následné porovnání s výsledky analýzy příčin, dále případová studie dítěte se specifickými potřebami a odkladem školní docházky.

ANNOTATION

The main goal of this thesis is to identify and analyse the most common causes of school suspension using data from Pedagogical-psychological advice centre in Kladno (PPP Kladno). The research is based on 3 selected years of school suspension documentation from 10 years range.

The theoretical part is made up of the characteristics of children pre-school period, the school readiness problematics in focus on the diagnosis of a pre-school child in a pre-school facility and school maturity diagnosis in school advice centre. This part also deals with the conditions and legislation of school suspension.

The practical part is aimed on the analysis of the most common causes of school maturity within the regional survey organised by the PPP Kladno in years 1999-2000, 2004-2005, 2009-2010. A survey analysing the views of parents, first grade and kindergarten teachers is included as well as a comparison using the results of the survey. A case study of a school suspended child with specific needs is also included.

KLÍČOVÁ SLOVA

dítě
předškolní věk
odklad školní docházky
školní zralost
školní připravenost
školní nezralost
diagnostika školní zralosti
příčiny odkladu školní docházky
školské poradenské zařízení
zápis do 1. ročníku

KEY WORDS

child
pre-school age
suspension of school
school maturity
school readiness
school immaturity
diagnosis of school readiness
causes of school suspension
school counseling facilities
enrolment into the 1st year

OBSAH

ÚVOD	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	10
1.1 <i>Období psychického vývoje dítěte od 0 – 3 let</i>	11
1.2 <i>Charakteristika vývoje dítěte od 3 – 6 let</i>	11
1.2.1 Tělesný vývoj a motorika	11
1.2.2 Vývoj poznávacích procesů	12
1.2.3 Dětská kresba v předškolním věku	14
1.2.4 Význam hry předškolního dítěte.....	14
1.2.5 Socializace	15
2. ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST	16
2.1 <i>Složky školní zralosti a připravenosti</i>	16
2.1.1 Fyzická zralost	16
2.1.2 Psychická zralost.....	17
2.1.3 Sociálně-emocionální zralost.....	17
2.2 <i>Školní nezralost</i>	18
2.3 <i>Diagnostika školní zralosti</i>	18
2.3.1 Motorické schopnosti, vývoj motoriky a jejich rozvoj	19
2.3.2 Smyslové vnímání a jeho rozvoj.....	22
2.3.3 Řeč	26
2.3.4 Početní představy a jejich rozvoj	27
2.3.5 Kresba a její rozvoj	28
2.3.6 Sociální dovednosti.....	30
2.3.7 Hra	31
2.4 <i>Zápis do 1. ročníku a odklad školní docházky</i>	31
2.4.1 Diagnostika školní zralosti ve školském poradenském zařízení.....	33
II. PRAKTICKÁ ČÁST	40
3. CÍLE A METODOLOGIE VÝZKUMU	40
3.1 <i>Cíle</i>	40

3.2	<i>Metody</i>	40
3.3	<i>Stanovení hypotéz</i>	42
4.	VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ V PPP Kladno.....	44
4.1	<i>Obecné údaje</i>	44
4.1.1	Zastoupení respondentů z hlediska pohlaví a narození	44
4.1.2	Doporučení odborníků na základě vyšetření školní zralosti.....	47
4.1.3	Zastoupení dětí z hlediska sídla předškolního zařízení	50
4.1.4	Testy využití při testování školní zralosti	52
4.1.5	Analýza příčin OŠD ve vybraných letech.....	53
4.1.6	Nejčastější příčiny OŠD ve sledovaných letech v PPP Kladno.....	65
4.1.7	Návrhy reedukace a vývoj dětí s SPU v ZŠ.....	67
5.	ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉ SONDY.....	70
5.1	<i>Obecné informace</i>	70
5.2	<i>Analýza výzkumných otázek dotazníkové sondy</i>	72
6.	PŘÍPADOVÁ STUDIE	87
6.1	<i>Základní údaje o dítěti</i>	87
6.1.1	Rodinná anamnéza	87
6.1.2	Osobní anamnéza	88
6.1.3	Vyšetření realizovaná odborníky v MŠ	88
6.1.4	Působení v přípravné třídě	89
6.1.5	Řešení problému	92
6.1.6	Současná situace po nástupu do 1. ročníku ZŠ	93
6.1.7	Zdroje informací	94
7.	DISKUSE K VÝSLEDKŮM A OVĚŘENÍ HYPOTÉZ	95
7.1	<i>Diskuse k výsledkům analýzy dokumentů</i>	95
7.2	<i>Diskuse k výsledkům analýzy dotazníků</i>	99
7.3	<i>Diskuse k výsledkům analýzy případové studie dítěte s OŠD</i>	100
7.4	<i>Ověření výsledků hypotéz</i>	100
8.	ZÁVĚR.....	107
9.	SEZNAM LITERATURY A POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE	111
10.	SEZNAM PŘÍLOH	116

ÚVOD

Nástup školní docházky je významnou událostí v životě celé rodiny, na kterou klade velké nároky. Dítě se přechodem do základní školy stává školákem a tato role mu přináší mnoho nových povinností. V předškolním období převládá získávání poznatků a zkušeností formou hry, ale s nástupem školní docházky již tento způsob není prioritní, tím se stává učení. Dítě musí být samostatnější, zvyká si na nová pravidla a odlišnou organizaci činností.

Ale, ještě než předškolák uslyší první školní zvonění, kladou si jeho rodiče často otázky typu: zvládne naše dítě školu a bude úspěšné, je dostatečně zralé a připravené. Rozhodnutí není jednoduché. U některých dětí je jasno, na školu se těší, stává se součástí jejich her. Svou zvědavostí a nápodobováním, zpravidla starších sourozenců, se samy učí číst, počítat a někdy i opisovat první písmena či číslice. Tyto děti jsou zralé a pro výuku prvních školních dovedností připravené.

Oproti tomu rodiče dítěte, které je stále hravé a nezajímá se o činnosti úkolového typu nebo je příliš úzkostné či nedostatečně fyzicky vyspělé, zvažují možnost odkladu povinné školní docházky o jeden rok. Příčin a důvodů vedoucích k tomuto rozhodnutí bývá samozřejmě více.

V posledních letech je počet žádostí o odklad školní docházky stále vysoký. Vzhledem k nedostatečné kapacitě předškolních zařízení došlo od 1. ledna 2012 ke změnám, které by měly tento stav zlepšit a upravuje je novela školského zákona.¹ Některé z těchto změn se týkají odkladů školní docházky. Nově jsou k žádosti o OŠD rodiče povinni doložit dvě doporučující zprávy, a to ze školského poradenského zařízení a posouzení odborného lékaře nebo klinického psychologa. Také se zpřísnila pravidla úhrady v posledním roce docházky do MŠ. Po uplynutí bezplatných dvanácti měsíců budou rodiče pobyt v tomto zařízení hradit.

Téma diplomové práce koresponduje s profesním zájmem. Problém odkladů hodnotím z hlediska dlouholeté práce s dětmi předškolního věku v mateřské škole (dále MŠ) a v posledních pěti letech také v přípravné třídě při základní škole, kam docházejí

---

¹ Dnem 1. ledna 2012 nabyla účinnosti novela školského zákona vyhlášená pod č. 472/2011 Sb.

Školský zákon č. 561/2004 Sb.

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>

děti s odkladem školní docházky z různých příčin. Většina pochází ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí a určité procento se až zde poprvé seznamuje s dovednostmi, které budou rozvíjet v základní škole.

Přípravná třída je součástí základní školy. Při zápisech do 1. ročníku se setkáváme s rodiči, kteří se ještě rozhodují a radí, zda odložit nástup dítěte do školy o jeden rok. Zároveň přicházejí rodiče, kteří si nejsou vědomi toho, že jejich dítě má nějaký problém a není na školní práci zatím připraveno. Různé názory a připomínky z hlediska zralosti a připravenosti budoucích prvňáků zaznívají také z úst mých kolegyň, učitelek 1. stupně. Zajímají mne postřehy a názory všech stran, kterých se odklady školní docházky týkají. Z tohoto důvodu obsahuje diplomová práce i analýzu dotazníkové sondy zaměřenou na názory rodičů dětí s OŠD, učitelů 1. stupně a MŠ. Získané údaje porovnávám s výsledky analýzy nejčastějších příčin odkladů školní docházky v rámci regionálního šetření. Za účelem sledování dalšího vývoje dítěte s OŠD, je součástí diplomové práce případová studie chlapce se speciálními potřebami, který v posledním roce před nástupem do základní školy navštěvoval přípravnou třídu.

Očekávám, že výsledky analýzy nejčastějších příčin odkladů budou přínosem pro mou další pedagogickou práci s dětmi před vstupem do školy jak z hlediska diagnostiky tak včasné intervence.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

„Předškolní věk je třeba chápat jako období přípravy na život ve společnosti, a to z širšího hlediska, než je pouze bezprostředně navazující vstup do školy.“
(Vágnerová, 2008, s. 202)

Růst a vývoj každého dítěte je individuální. Ovlivňují jej faktory vnitřní dědičnost a zrání organismu a pak faktory vnější, tím jsou vlivy prostředí. Vývoj neprobíhá rovnoměrně a lépe se jedinec rozvíjí v tzv. citlivých fázích, kdy je více vnímavý. Nevyužitím tohoto senzitivního období může dojít k narušení duševního vývoje. (Vágnerová, 2008, s. 32)

V každém vývojovém období se od jedince očekává zvládnutí nějakého základního úkolu. Jeho splněním dochází k přechodu do dalšího stádia. Nesplnění se negativně promítá v jeho dalších životních etapách a před nástupem školní docházky může být jednou z příčin odkladu školní docházky.

1.1 Období psychického vývoje dítěte od 0 – 3 let

Od narození dítěte uplynuly tři roky, kdy dítě prošlo vývojem a během tohoto času získalo mnoho zkušeností a osvojilo si nespočet dovedností. Již v prenatálním období působilo na své okolí, učilo se a připravovalo k samostatnému životu v novém prostředí.

Jako novorozenec se adaptovalo a přizpůsobilo novým podmínkám, kdy významným zdrojem podnětů pro něj byla především matka.

V kojeneckém období získávalo důvěru k okolnímu světu. S rozvojem poznávacích procesů a pohybového vývoje mohlo uspokojovat svou potřebu zvědavosti, učit se a poznávat na základě vlastní zkušenosti.

Rozvoj samostatného pohybu umožnil batoleti poznávat vzdálenější svět, což ovlivnilo zdokonalování pohybů v oblasti hrubé motoriky v dovednostech lezení, chůze, a běhu. A také v oblasti jemné motoriky, jakou je například manipulace s drobnými předměty. Velký pokrok nastal v oblasti řeči. Myšlení je spojováno s přítomností, označujeme jej jako předpojmové myšlení a je ovlivněné egocentristem, který se

projevuje i při hře. Dítě ještě není schopno spolupráce s vrstevníky, jeho činnost je označována jako hra vedle sebe. Objevuje svou jedinečnost, sebeprosazuje se, prochází obdobím vzdoru, negativismu. Osamostatňování se projevuje i v oblasti sebeobsluhy. Ke konci batolecího období v souvislosti s emotivním dozríváním se odpoutává od matky a rodiny vstříc svým vrstevníkům, začleňuje se do dětské skupiny.

1.2 Charakteristika vývoje dítěte od 3 – 6 let

Diplomová práce se zabývá důvody, které vedou k doporučení OŠD. Posuzování zralosti probíhá v posledním roce před nástupem školní docházky. Při rozhodování je nutné přihlídnout k vývojovým předpokladům a zvláštnostem v předškolním věku.

Předškolní období, týkající se věku tří a šesti let dítěte, je často označováno obdobím hry. Ta se stává nejdůležitější činností a zdrojem poznání. Dítě se setkává s dětským kolektivem, cítí se v něm dobře, protože si již s vrstevníky rozumí. Navazuje první, většinou krátkodobá přátelství. Hlavním úkolem tohoto vývojového úseku je vlastní aktivita a sebeprosazení. Erikson jej nazývá obdobím iniciativy. (Vágnerová 2008, s. 173)

Dochází ke zpřesňování pohybů v oblasti motoriky, s čímž souvisí i rozvoj řeči, kresby, myšlení a poznávacích procesů. Ke konci období dítě dozrává i po stránce emoční a sociální, což je nezbytným předpokladem pro zdárný vstup do základní školy.

V případě, že se v uvedených oblastech vyskytnou nějaké obtíže, mohou rodiče, na základě doporučení školského poradenského zařízení, pediatra nebo klinického psychologa požádat o odklad povinné školní docházky o jeden rok a tím poskytnout svému dítěti čas, který mu poskytne možnost dozrát a vhodnou stimulací kompenzovat oslabené složky školní zralosti.

1.2.1 Tělesný vývoj a motorika

Dítě je již pohybově obratnější, dochází k zpřesňování pohybů z hlediska přesnosti, koordinace, účelnosti a plynulosti. Zlepšuje se manuální zručnost a pohybová paměť. Vše vlivem zrání centrální nervové soustavy s dostatkem podnětů a stimulace prostřednictvím hry. V závěru období se mění tělesné proporce, končetiny se prodlužují, hlava se v poměru k trupu zmenšuje. Změny jsou patrné i ve výměně dentice.

Se zdokonalováním pohybů v oblasti hrubé motoriky souvisí i zvládnání sebeobsluhy, vývoj jemné motoriky a řeči. Ke konci předškolního období se dítě učí přirozeně různým náročnějším pohybovým dovednostem jako je jízda na kole, plavání, lyžování, bruslení. (Vágnerová, Valentová, 1994, s. 60)

Pohyb je přirozenou součástí každého živého organismu, napomáhá udržovat zdraví, jak fyzické tak duševní, proto je důležité dětem v předškolním věku nabízet pestrou paletu pohybových aktivit, které mohou využívat během celého dne.

1.2.2 Vývoj poznávacích procesů

Vlivem důkladnějšího poznávání okolního světa a zrání organismu dochází k intenzivnímu rozvoji poznávacích procesů.

Myšlení se označuje dle J. Piageta jako názorné, intuitivní. Je spojováno s konkrétní činností v přítomnosti. Typickým znakem myšlení v tomto období je stále egocentrismus, zaměřenost na vlastní osobu. Dále pak animismus (antropomorfismus), přisuzování lidských vlastností neživým předmětům. Centrací rozumíme upoutání výrazným znakem. Fenomenismus znamená, že z důvodu nedostatku informací o světě si dítě svou představu o jeho fungování vysvětluje pro něj jasnými viditelnými znaky. Prezentismus je chápání jen ve vztahu k přítomnosti. Skutečnosti, že dětské poznání je vlivem fantazie zkreslené, se říká magičnost myšlení. Absolutismus znamená, že dítě není ochotné měnit své úsudky na základě již poznané skutečnosti. (Vágnerová, 2008)

Vlivem egocentrismu dochází v myšlení dětí často k nepřesnostem přizpůsobováním skutečnosti pomocí fantazie jako důsledku nedostatku zkušeností, vlivem emocí nebo únikem před nejistotou, nebezpečím. Fantazie je velmi barvitá a pozitivně se odráží ve hře, kresbě a vypravování. Na základě omezených zkušeností v konfabulacích, smyšlenkách. (Švingalová, 2003, s. 37)

Dítě si v tomto období vytváří svůj názor na svět, a to jak jej vnímá, vyjadřuje hrou, kresbou nebo vyprávěním.

Vnímání je celistvé, zaměřené na celek a označované jako synkretické. Předškolák ještě obtížně rozeznává, že celek se skládá z detailů. Svoji pozornost zaměřuje k nápadnostem, jimiž je upoutáván. Zraková či sluchová analýza, syntéza a diferenciací se vyvíjí s rozvojem myšlení na základě zkušeností. Nepřesnosti jsou

patrné i ve vnímání prostoru a času, který má dítě tendenci přeceňovat. Vše souvisí s nedostatkem zkušeností a konkrétním (přítomným) vnímáním světa. Ke konci období nabývá vnímání na analytičnosti, dítě si více všímá detailů.

Paměť, její kapacita a rychlost vybavování, závisí na zrání centrální nervové soustavy (dále CNS), zkušenosti a na současné úrovni rozvoje poznávacích procesů. Zapamatování je zpravidla bezděčné, neúmyslné. Pamatuje si především to, co jej citově zasáhlo, vzbudilo v něm obdiv, ale i nevoli. Lépe si vybavuje věci, které jsou něčím zajímavé, atraktivní. Věci a jevy, se kterými se setkalo. Na základě smyslové zkušenosti a názorného myšlení využívá k zapamatování mechanickou paměť, neboť ještě neumí proniknout do podstaty věcí a jevů. Unikají mu vnitřní logické souvislosti. Ty se vyvíjejí až ke konci předškolního období. Rozvíjí se epizodická paměť, díky níž může dítě vyjádřit vlastní zážitky slovně.

Pozornost je převážně neúmyslná, přelétavá a nestálá. Dítě je upoutáváno nápadnostmi, atraktivnostmi. Úmyslné zaměření pozornosti je spojeno s hrou. Koncentrace pozornosti a prodlužování doby soustředění souvisí se zráním CNS.

Představy jsou závislé na rozvoji poznávacích procesů, hlavně na vnímání. Případné nedostatky jsou dotvářeny fantazií. (Vágnerová, Valentová, 1994)

Řeč je ovlivněna egocentrismem. Dítě si mluví pro sebe, nepotřebuje posluchače. Později přechází v řeč vnitřní. Rozvoj řeči souvisí s rozvojem ostatních poznávacích procesů. Podmínkou správné výslovnosti je také obratnost mluvních orgánů, úroveň jemné motoriky a sluchových schopností. Slovní zásoba se rozšiřuje v komunikaci s dospělými, nápodobou a kladením otázek: „Proč?, Jak?, Na co to je?“. Předškolní období je charakteristické prudkým rozvojem řeči. V závěru této etapy si dítě osvojí asi 3 000 slov. V komunikaci používá souřadná i podřadná souvětí, je schopno mluvit gramaticky správně a zvládnout správnou výslovnost.

City a emoce předškolního dítěte jsou velmi intenzivní ale krátkodobé. Naladění je převážně pozitivní s rychlým střídáním kladných a záporných emocí, které jsou vázány na aktuální situaci. V tomto období je strach z nadpřirozených bytostí spojen s fantazií. Rozvíjí se citová paměť a emoční inteligence. Dítě začíná chápat význam různých emocí, jež mu umožňují orientovat se v citových prožitcích jiných lidí. S tím souvisejí i vztahové emoce, které se projevují city jako láska, nenávisť, sympatie, nesympatie. Objevuje se smysl pro humor a sebehodnotící emoce, kladné (hrdost)

i záporné (pocit viny). Zdrojem kladných emocí je například pohyb, zvláště společný pohyb s vrstevníky a s rodiči, jímž se utužují vzájemné vztahy. City ovlivňují i rozvoj vůle a tím i celou osobnost dítěte. (Vágnerová, 2008)

1.2.3 Dětská kresba v předškolním věku

Dětská kresba se v tomto období rychle vyvíjí v závislosti na rozvoji senzomotorické koordinace a úrovni poznávacích procesů. Je vlastně zobrazením reality. Na počátku období dítě svou kresbu, byť i nerozpoznatelnou, zpravidla během kresby pojmenovává. Toto stádium se nazývá obsažná čmáranice. Následuje kresba na základě konkrétního záměru. Dítě opět vychází ze skutečnosti nebo z vlastní zkušenosti a je upoutáváno významnými znaky, které bývají v kresbě znázorněny. Vyjadřuje zde svůj vztah k zobrazovanému tématu. Kresba lidské postavy prochází typickým vývojem. Stádium hlavonožce objevující se asi ve třech až čtyřech letech, je vlastně zobrazením lidského obličejce, který má pro něj velký význam a je k němu upírána největší pozornost. Okolo pátého roku se objevují již podstatné znaky postavy, ale ještě nejsou propracované, proporce často neodpovídají skutečnosti. Dítě znázorňuje i znaky skryté, z hlediska předškoláka pro něj důležité. Jedná se tzv. průhledné obrázky. Na konci období je kresba postavy obohacována detaily a již více se podobá skutečnosti. Dítě napodobuje, co vidí. Objevuje se zobrazení postavy z profilu a v pohybu.

1.2.4 Význam hry předškolního dítěte

„Hra je pro dítě alternativním modelem komunikace, v němž vyjadřuje své emoce, zkouší vztahy a ověřuje si své vlastní pocity. Hra je důležitou součástí slovníku dítěte, protože mu dává možnost vyjádřit své city, problémy a zkušenosti způsobem, který by jinak nebyl možný. Hra tvoří vstupní bránu do světa dítěte a cestu k jeho osobnosti, proto může sloužit jako nepřímý prostředek pro domluvení se a poznání tam, kde ostatní prostředky selhávají“. (Opravilová, 2004, s. 23)

V předškolním věku je hra hlavní činností dítěte, při které se nenásilně učí novým dovednostem a poznává okolní svět. Hra rozvíjí všechny oblasti předškolního vzdělávání. Nejen kresbou a vypravováním dítě vyjadřuje své vnímání skutečnosti. Jeho zkušenosti z okolního světa se přirozeně promítají i v symbolické hře, která mu pomáhá

vyrovnat se s realitou a pochopit ji. V námětové hře si procvičuje své budoucí sociální role hrou na obchod nebo na školu. Rozumové schopnosti rozvíjí například didaktická hra a hra s pravidly. Smyslové vnímání puzzle. Jemnou motoriku vystřihování a lepení. Hrubou motoriku podporují pohybové hry. Senzomotoriku konstruktivní činnosti. A jazykovou oblast slovní hry, hádanky apod.

Velmi cenná je pro dítě v tomto věku volná hra. Díky ní se zbavuje napětí, vytváří si vlastní pravidla, přehrává své zkušenosti a novým poznatkům lépe porozumí. Důležité je, že vychází z aktuálních pocitů a potřeb dítěte. Dítě čerpá z vlastních zkušeností a poznatků, ale zároveň rozvíjí svou tvořivost a fantazii. Ke spontánní hře dítě nepotřebuje drahé automatické hračky, naopak nejlépe rozvine svou fantazii a tvořivost s jednoduššími hračkami či předměty, o než je ty moderní a dokonalé často připraví.

Hra plní i funkci diagnostickou: „*Hra se vyvíjí spolu s dítětem, postupně se proměňuje a my díky tomu můžeme pozorovat, kde se vývojově „nachází“.* (Košťátková, 2008, s. 8)

1.2.5 Socializace

V předškolním věku zpravidla dítě vstupuje do nové sociální skupiny a tou je mateřská škola, kde se pomalu odpoutává od svých nejbližších. Z hlediska socializace je pro něj rodina stále velmi významná. V této životní etapě je již dítě vývojově připraveno na delší pobyt v neznámém prostředí. V předškolním zařízení si osvojuje nové sociální role, roli žáka, spolužáka nebo kamaráda. Navazuje i důvěrnější vztahy s cizími dospělými. Vstupem do nové skupiny prochází dobou adaptace, která by měla být postupná, protože některé děti si pomaleji zvykají. V této době také dochází k uvědomění si rozdílů obou pohlaví a procvičování budoucích rolí, formou tematických her: na něco - na maminku, na tatínka. Osobnostní rozvoj dítěte probíhá ve vzájemné interakci s jinými lidmi a v případě předškolního zařízení hlavně s vrstevníky. Dochází k diferenciaci rolí. Děti se učí spolupracovat, ale i soupeřit, osvojují si nová pravidla soužití. Tvoří se první kamarádství na základě společných zájmů a potřeb. Velkou roli při výběru hraje i shodnost pohlaví.

2. ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST

„Školní zralost či připravenost považujeme za komplexní charakteristiku, která implikuje jak stupeň biologického a psychického vývoje dítěte, tak sociální a výchovné vlivy i budoucí požadavky školy, závisí na řadě dispozic, které se diagnosticky sledují jako složky školní zralosti a připravenosti.“ (Valentová, 2002, s. 104)

2.1 Složky školní zralosti a připravenosti

Školní zralost je předpokladem pro úspěšné a radostné zahájení školní docházky. Rozumí se, že dítě je dostatečně způsobilé po stránce tělesné, psychické a sociální. Záleží na zrání centrální nervové soustavy a získaných zkušenostech dítěte.

Školní připravenost zahrnuje všechny složky školní zralosti, které dítě rozvíjí díky učení a sociální zkušenosti. Zdůrazňuje vlivy vnější, působení prostředí.

Kategorie školní zralost a školní připravenost spolu souvisejí, vzájemně se prolínají.

2.1.1 Fyzická zralost

Tělesný vývoj a zdravotní stav je sledován především při preventivních prohlídkách pediatrem. Jednoduchým testem zvaným filipínská míra, se posuzují změny proporcí těla. Určuje se tak, že se dítě pravou rukou přes vzpřímenou hlavu chytí za levé ucho a pokud na něj dosáhne, došlo k protažení končetin. Dětská postava sílí, zvyšuje se pohybová aktivita. Znakem fyzické zralosti je také počínající výměna dentice, dobrý zdravotní stav, odpovídající výška a hmotnost dítěte, která činí více než 115 cm a více než 20 kg. Růstový věk se zjišťuje pomocí tzv. Kapalínova indexu, jenž je vzájemným podílem výšky a váhy dítěte. Dále se hodnotí rozvoj hrubé a jemné motoriky z hlediska kvality. Dochází ke zlepšení obratnosti, koordinace a přesnosti pohybů. S tím souvisí i úroveň oromotoriky a zralost očních pohybů. Posuzuje se také fyzická kondice dítěte, která se odvíjí od jeho zdravotního stavu. Dítě oslabené častou nemocností, alergiemi či jiným zdravotním nedostatkem hůře odolává nárokům školního vyučování a jeho nepřítomnost má negativní vliv na proces adaptace při nástupu školní docházky. (Kropáčková, 2008)

2.1.2 Psychická zralost

Ukazuje na zralost CNS a na dosaženou úroveň rozvoje poznávacích procesů.

Myšlení se postupně stává analytickým. Což se projevuje v lepším chápání časoprostorových pojmů, tříděním podle určitého kriteria. Od názornosti dítě přechází k logickému myšlení a zvládá i jednoduché matematické vztahy. Při řešení problémů je schopno nalézat různá řešení. Odpoutává od egocentrismu, ustupuje i fantazijní chápání světa vůči realistickému.

V oblasti řeči je pro budoucí výuku čtení a psaní důležitá správná výslovnost, gramatická správnost jazyka, schopnost vyjadřovat se souvisle a bohatá slovní zásoba.

Zrakové i sluchové vnímání mění svůj charakter. Dochází k diferenciaci, přechodem od celostního vnímání k analyticko-syntetickému.

Zaměření pozornosti souvisí s dozríváním CNS. Prodlužuje se doba záměrného soustředění a dítě je schopno určitou dobu a v přiměřeném tempu pracovat při řízených činnostech.

Zvyšuje se kapacita paměti. Mechanická paměť je posilována v závěru předškolního období záměrnou.

Pro budoucí výuku psaní je velmi důležitá vyspělá úroveň grafomotoriky a vyhraněnost, přednostní používání jedné ruky a vedoucího oka (lateralita).

Pracovní zralost se projevuje ve schopnosti soustředit se na záměrnou i spontánní činnost s vědomím dokončit ji. Dítě spontánně projevuje zájem o činnosti školního charakteru. Je schopno samostatně a aktivně pracovat v přiměřeném psychomotorickém tempu. Odliší hru od povinnosti a dokáže překonávat překážky.

2.1.3 Sociálně-emocionální zralost

Sociální zralost souvisí s přijetím role školáka. Ta se vyznačuje schopností odpoutat se od rodičů, zvládat drobnější neúspěch, řešit konflikty, vhodně komunikovat s dospělými a s vrstevníky, respektovat běžné normy chování, diferencovat různé role a chování v nich. Emocionální zralost se projevuje v umění ovládat se, přizpůsobit se změnám. Předškolák je již emočně stabilnější a zvyšuje se jeho odolnost vůči zátěži.

2.2 Školní nezralost

Prvotní posouzení školní zralosti provádí rodič, učitelka mateřské školy na základě pedagogické diagnostiky a učitelé 1. stupně při zápisu do 1. ročníku základní školy (dále ZŠ).

Nezralost můžeme posuzovat na základě složek školní zralosti a připravenosti. Varovnými signály je zejména nerovnoměrný nebo opožděný rozumový vývoj; pracovní, emocionální a sociální nezralost; zdravotní oslabení či tělesná nezralost; nepodnětné rodinné prostředí a nevhodné působení na dítě; poškození CNS; podprůměrný intelekt nebo mentální retardace apod.

Pokud se u dítěte projevují významné odchylky a nedostatečnosti v různých složkách školní zralosti, je dítě odesláno k individuálnímu vyšetření, které je realizováno odborníky v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně pedagogickém centru (dále SPC). Posouzení z hlediska fyzické zralosti je vyhodnoceno pediatrem.

V případě nezralosti je rodičům doporučen odklad povinné školní docházky. Rozhodnutí o tom, zda dítě nastoupí školní docházku nebo ne, je v kompetenci rodičů.

V zájmu rodičů, dítěte i školy je, aby se podařilo odhalit děti školsky nezralé a pomoci jim během roku, kdy je u nich realizován OŠD, vytvořit takové podmínky, ve kterých mají možnost dozrát a vhodnou stimulací posilovat oslabené oblasti.

2.3 Diagnostika školní zralosti

Cílem diplomové práce je analýza příčin odkladů školní zralosti, proto se v následujícím textu budu hlouběji zabývat problematikou diagnostiky školní zralosti a připravenosti.

V rámci osobnostně orientované výchovy je přínosné, aby učitelka mateřské školy prováděla pedagogickou diagnostiku dětí. Tato diagnostika objektivně posoudí schopnosti každého dítěte a následně jeho individuální rozvoj v problematických oblastech. Ke konci předškolního období jsou sledovány výstupní kompetence dítěte pro vstup do základní školy. Jejich posouzením učitelka získává aktuální obraz školní zralosti a připravenosti dítěte. Některé učitelky mateřských škol si sestavují svou pedagogickou diagnostiku na základě kompetencí v Rámcovém vzdělávacím programu

pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV) a jiné využívají programy sestavené odborníky. Například hodnotící archy Výzkumného ústavu pedagogického v Praze: „*Metodika pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy*“² aj.

2.3.1 Motorické schopnosti, vývoj motoriky a jejich rozvoj

„Předškolní věk je pro většinu dětí nejpříznivější dobou k tomu, aby se „jaksi přirozeně“ nenásilně naučily řadu tělesných dovedností.“ (Kucharská, 2004, s. 28)

V předškolním věku se mění pohybové schopnosti dítěte. Zpřesňují se pohyby, zlepšuje se pohyblivost, obratnost a rozvíjí se pohybová paměť. Souvisí to s tělesným vývojem dítěte, kdy dochází k prodlužování končetin. Předškoláci pohyb vyhledávají. Neobratnost, nešikovnost, například u dětí s nadváhou, narušuje socializaci dítěte a zraňuje jeho emocionalitu. Rozvoj motoriky ovlivňuje vývoj celé osobnosti. Především fyzickou zdatnost, vnímání, kresbu, řeč a zdravotní stav v budoucnosti.

2.3.1.1 Hrubá motorika

Je zaměřena na rozvoj pohyblivosti dítěte, koordinaci pohybů a rovnováhu. Sleduje se pohyblivost celého těla. Pohybové dovednosti se nejlépe rozvíjejí formou hry. Při pohybových hrách se nerozvíjí jen pohybová zdatnost, ale i prostorová a plošná orientace, jež je důležitá pro rozvoj matematických představ. Při nácviku složitějších pohybových dovedností postupujeme vždy od jednoduššího ke složitějšímu.

Diagnostika hrubé motoriky – posuzované dovednosti

Chůze, běh, stání, skákání, lezení, plazení, podlézání, přelézání, házení a chytání, hry s míčem, pohybové hry s pravidly, základy gymnastiky (kotoul, rovnováha, přeskok), základy atletiky (skok z místa, skok daleký, běh na delší i krátkou vzdálenost), jízda na kole, základy náročnějších sportů – plavání, lyžování, bruslení.

Náměty na rozvoj

Chůze různými směry, chůze v různých polohách – po špičkách, jako medvěd, v podřepu, hlubokým sněhem, jako vojáci, jako kachny, vláček.

---

² Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1615/pedagogicke-hodnoceni.html/>

- Běh za vedoucím – had, volné běhání nebo dle pokynů různými směry, běh prokládaný cviky – poskoky, chůzí, plazením, běh napodobující různých zvířat.
- Stání při hrách – jako čáp, na sochy, jako voják.
- Skoky volně s obměnami – po jedné noze, snožmo, se střídáním, žabí skoky, vrabčí, přeskoky přes překážky, přes švihadlo.
- Lezení v podporu dřepmo.
- Plazení – s postrkováním předmětů hlavou, po zvýšené ploše.
- Házení a chytání – koulení, házení na cíl, chytání s odrazem o zem, driblování.
- Hry s míčem – „Školka s míčem“, „Na jelena“, „Na jména“, „Vybíjená – vracená“, „Na třetího“.
- Pohybové hry s pravidly – honičky, „Na vlka a ovečky“, „Červení a bílí“, „Na mrazíky“, „Na molekuly“, „Na rybičky“, „Na slepou bábu“, „Pan čáp ztratil čepičku“.

2.3.1.2 Jemná motorika

Hrubá motorika je zaměřena na rozvoj velkých svalových skupin. Jemnou motorikou rozumíme schopnost naučit se manipulovat s drobnějšími předměty. Závisí na úrovni zrakového a hmatového vnímání, poznávacích schopností, hrubé motoriky a souvisí i s lateralizací ruky. Úroveň rozvoje jemné motoriky se projeví v kresbě, grafomotorice a sebeobsluze. Před vstupem do školy se jemná motorika zpřesňuje.

Diagnostika jemné motoriky – posuzované dovednosti

Manipulace s drobnými předměty, stříhání nůžkami, obratnost jemné motoriky, lepení, skládání papíru.

Náměty na rozvoj

- Manipulace s drobnými předměty – navlékání korálek, zasouvání kolíčků do otvorů, hříbečkové mozaiky, konstruktivní činnosti – rozebírání, šroubování, třídění atd.
- Manipulace s přírodními materiály – dřevem, textilem, vlnou.
- Práce s papírem – vytrhávání, lepení, stříhání, skládání.
- Dotýkání prstů s palcem – kamarádi se pozdraví, otevírání dlaně po jednom prstu s říkadlem: „To je máma, to je táta“.

2.3.1.3 Motorika mluvidel

Motorika mluvidel neboli oromotorika souvisí s dobrou pohyblivostí mluvních orgánů a je důležitá pro správný vývoj řeči, hlavně z hlediska výslovnosti. Nejdůležitější je dobrá ohebnost jazyka, která je významná při tvoření hlásek L, R, Ř a sykavek. Úroveň oromotoriky je v úzké vazbě s rozvojem hrubé i jemné motoriky.

Diagnostika motoriky mluvidel – posuzované dovednosti

Obratnost mluvních orgánů, mimika, správné dýchání.

Náměty na rozvoj

- Cvičení pohyblivosti rtů, jazyka, čelistí a patrohltanového uzávěru – špulení a vtahování úst, široký úsměv, úsměv jedním koutkem, úsměv se zuby u sebe, olizování jazykem, čertík, mlaskání jazykem, korýtko, kloktání vody.
- Cvičení mimického svalstva – mračení, usmívání, údiv, nafukování tváří.
- Cvičení prodlouženého nádechu a výdechu – čichání ke květině, zvuky vlaků húúúúúú, mouchy bzzzzzzz, větru fíííííííí.
- Usměřňování výdechového proudu – sfoukávání plamínku, foukání do mýdlových bublin.

2.3.1.4 Motorika očních pohybů

Ovládání očních pohybů je nezbytné pro budoucí výuku čtení. Děti se musí učit vést pohyb po řádku očima, ne hlavou.

Náměty na rozvoj

- Obrázkové čtení – dospělý čte text a dítě obrázky v řádku.
- Pojmenovávání obrázků v řádku.

2.3.1.5 Koordinace

Koordinace znamená sladění. V případě člověka souhru všech orgánů uskutečňujících a kontrolujících pohyb. Tedy pohybových orgánů, očí a mluvidel. Tato souhra je nutná pro získávání nových dovedností, se kterými se dítě setká při nástupu do 1. ročníku, především při výuce psaní a čtení.

Diagnostika koordinace – posuzované dovednosti

Pohybová koordinace, koordinace oko – ruka, koordinace ruka – mluvidla.

Náměty na rozvoj

- Pohybová koordinace – školka s míčem nebo se švihadlem, panák.
- Koordinace oko-ruka – labyrinty, proplétání otvorů podle vzoru, malování na magnetických tabulkách, obkreslování dle předlohy.
- Koordinace ruka-mluvidla – dramatizace textu s loutkou, říkadla s pohybem, hudebně-pohybové hry, tanečky.

2.3.2 Smyslové vnímání a jeho rozvoj

Procesem vnímání se dítě seznamuje s okolním světem i se svými vnitřními pocity. Poznávání mu umožňuje hlavně smyslové vnímání, díky němuž může přesněji vyhodnotit získané informace. Podnětů, které na dítě nepřetržitě působí, je mnoho. Vybírá si tedy ty, které jsou něčím zajímavé. To, které podněty dítě zaujmou, je u každého jedince rozdílné z hlediska jeho založení, preferencí a priorit. Nej kvalitnější získávání poznatků a zkušeností nastává na základě vlastní aktivity a tou je v tomto období hra. Dochází zde k souhře smyslového vnímání s pohybem a činností.

Dítě předškolního věku je ovlivněno egocentrismem, a proto vnímá celostně. Ke konci období již začíná rozlišovat i menší rozdíly, rozvíjí se schopnost analýzy, syntézy a diferenciací. Zvládnutí těchto procesů je důležité pro vstup dítěte do základní školy a předpoklad úspěšného učení.

2.3.2.1 Zrakové vnímání

Zrak se podílí na získávání poznatků ze všech smyslů asi nejvíce. Díky němu si může dítě znovu vybavit poznané, což mu umožní rozvinutá zraková paměť. Pokud je tento smysl nějak oslaben nebo není dostatečně podporován, dochází k nepřesnému poznávání, což také negativně ovlivňuje rozvoj myšlení a vnímání abstraktních symbolů. Zrakové vnímání ovlivňuje také správný rozvoj řeči odezíráním a kontrolou vlastních mluvidel. Například při nápravě řeči se používá jako pomůcka zrcadlo.

Následkem toho dochází na začátku školní docházky k problémům v oblasti čtení, psaní i počítání.

Diagnostika zrakového vnímání – posuzované dovednosti

Vnímání barev, vnímání figury a pozadí, zraková diferenciacie (rozlišování), vnímání části a celku (zraková analýza a syntéza), oční pohyby a zraková paměť.

Náměty na rozvoj

- Vnímání barev a jejich odstínů – „Pan čáp ztratil čepičku.“, omalovánky s předlohou, opravování chybných barev „Kdo si vyměnil barvy?“, „Barevná auta“.
- Vnímání figury a pozadí – odlišení dvou nebo více překrývajících se obrázků, vyhledávání předmětů na obrázku „Kolik je jablíček na stromě, ptáčků, žlutých listů?“, hledání stejných předmětů v obrázku, omalovánky podle značek.
- Zraková diferenciacie – odliší jiný obrázek v řadě lišící se tvarem, barvou, detailem, polohou; vyhledá dva stejné nebo rozdílné obrázky v řadě, nesmyslné obrázky, hledání rozdílů, hledání předmětu v prostoru.
- Vnímání části a celku – puzzle, skládání tvarů dle předlohy, doplnění chybějící části, třídění podle určitého hlediska (tvaru, barvy, vlastnosti), skládání obrázkových kostek, dokreslování obrázků, skládání abstraktních geometrických tvarů do konkrétních obrázků, dokreslování pravidelně se opakujících tvarů, skládání rozstříhaných obrázků.
- Oční pohyby – čtení obrázků zleva doprava.
- Zraková paměť – pojmenovávání obrázků v knize, dokreslení chybějících částí z celku „Co chybí domečku?“, Pexeso, Loto, Kimovy hry „Co chybí?“, „Kde najdeš jablíčko?“, „Byl pod šátkem kašpárek?“, „Kdo se ztratil?“, „Co se změnilo?“.

2.3.2.2 Sluchové vnímání

Správné sluchové vnímání je důležité hlavně pro rozvoj řeči a abstraktního myšlení. K budoucí výuce čtení a psaní je nutné rozvíjet sluchovou analýzu, syntézu, diferenciaci a záměrné naslouchání. V současné době s rozvojem civilizace a zvláště techniky dochází k zvýšené hladině hluku, což má neblahý vliv i na sluchové vnímání dětí, zvláště na rozlišení některých zvuků na pozadí. „*To, co je často považováno za*

neposlušnost, může být neodlišení zvukové figury a pozadí, přesycení zvukovými podněty.“ (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 40)

Diagnostika sluchového vnímání – posuzované dovednosti

Naslouchání, sluchové rozlišování (diferenciace), sluchová analýza a syntéza, sluchová paměť, vnímání rytmu.

Náměty na rozvoj

- Naslouchání – naslouchání četbě, rozlišování zvuků a melodií „Ptáčku, jak zpíváš?“, „Jaký předmět na nás promluvil?“, „Probudí nás cinknutí, klepání“, „Ztracená melodie“, určování směru zvuku „Odkud zahoukal vlak?“.
- Sluchové rozlišování (diferenciace) – rozliší podobně znějící slova s významem a bez významu s různou obtížností (změna hlásky – bota x nota, samohlásky – kapr x kopr, znělosti – kos x koš, délky samohlásky – lyže x líže, měkčení – tyká x tiká).
- Sluchová analýza a syntéza – pozná a tvoří rýmy, určí počet slabik ve slově sluchem – vyťukávání, vytleskávání, pozná první i poslední hlásku slova „Hlásky P nás probudí“, „Stojí, stojí ohrádka, v té ohrádce zvířátka začínající na L“, z hlásek složí slovo (l – e – s), „Slovní fotbal“, rozpočítadla, „Kterou hlásku slyšíš na konci slova?“.
- Sluchová paměť – slovní řady „Maminka šla do obchodu a koupila tam ...“, „Pojedeme na výlet a do kufru si dáme ...“, básničky, říkadla, písničky.
- Vnímání rytmu – vytleskávání rytmu dle nápodoby, hudební hry „Ztracená melodie“, hra na tělo, hudební doprovod písniček dětskými nástrojky, vytváření rýmů, opakování říkadel a rozpočítadel, „Maminko, kam pojedou?“, skákání se zapojením více smyslů.

2.3.2.3 Hmatové vnímání

Hmatové vnímání umožňuje dítěti zpřesňovat obecnou představu o věci, kterou zná z obrázku nebo z doslechu. Tento způsob poznávání souvisí s rozvojem motoriky, především jemné a grafomotoriky.

Náměty na rozvoj

- Poznávání předmětů, tvarů a vlastností hmatem – Kimovy hry, hmatové hračky s rozeznáváním různých typů povrchů hmatem a s přiřazováním k obrázkům, rozvoj jemné motoriky (stříhání, lepení, vytrhávání, zpracovávání různých materiálů,

manipulace s přírodninami a drobnými materiály). Velmi přínosné je také modelování s využitím netradičních materiálů, například slaneho těsta, keramické hlíny.

2.3.2.4 Chut'ové a čichové vnímání

Tak jako u hmatového vnímání se chuťové a čichové vnímání podílí na zpřesňování představ a zkušeností dítěte. Vjemy takto získané jsou velmi významné a vyvolávají pocity libé i nelibé, které jsou dobře zapamatovatelné. Čím více smyslů se zapojí do poznávání, tím přesnější představu si dítě o vnímaném uchová.

Náměty na rozvoj

- Poznávání čichem a ochutnávání.

2.3.2.5 Vnímání tělesného schématu

Vnímání tělesného schématu je schopnost pohybové orientace a na základě toho správné provedení pohybu. Toto vnímání je spojeno s obratností a lateralitou dítěte.

Diagnostika vnímání tělesného schématu – posuzované dovednosti

Pohybová orientace, pravolevá orientace, lateralita

Náměty na rozvoj

- Rozcvičky s pokyny „Hlava, ramena, kolena, palce“, „Na zrcadla“, „Na lepidla“ – dotýkání se určených částí těla, „Maminka pekla“ – malování na záda, „Cesta v mlze“ – orientace v prostoru poslepu.

2.3.2.6 Vnímání prostoru a prostorové představy

„Představu o uspořádání prostoru získáváme na základě dlouhodobých zkušeností z více zdrojů. Významnou roli při utváření představ o prostoru hraje motorika, hmat, zrak, sluch posléze řeč.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 43)

Vnímání prostoru souvisí s vnímáním tělesného schématu, vzájemná souhra se odráží v koordinaci pohybů dítěte. Oslabení v této oblasti má s nástupem školní docházky negativní vliv na výuku čtení, psaní, počítání, při sportu, v rukodělných činnostech a v sebeobsluze.

Diagnostika vnímání prostoru – posuzované dovednosti

Rozlišování pojmů nahoře, dole, vzadu, vpředu, první, poslední, hned před, hned za, daleko, blízko, uprostřed a pravolevé orientace.

Náměty na rozvoj

□ Manipulace s předměty, kresba nebo pohyb dle pokynů. Rozhovory nad obrázky, přiřazování magnetek – magnetické tabule a tabulky, vkládání obrázků dle pokynů do domečku s okénky. Procvičování formou pohybových her a hudebně-pohybových činností.

2.3.2.7 Vnímání času

Předškolák žije přítomností, a proto je vnímání času a časové posloupnosti pro dítě těžké. Zapamatuje si snáze časové úseky, které se opakují častěji, než ty, jež se opakují po delší době, například roční období. Obtížně chápe události z minulosti a ty, které jej čekají v budoucnosti. Souvisí to s nedostatečnou představivostí a omezeným množstvím zkušeností. Orientaci v časových úsecích mu umožní pravidelný rytmus opakování každodenních činností, který mu také zajistí pocit bezpečí a jistoty.

Diagnostika vnímání času – posuzované dovednosti

Řazení děje podle časové posloupnosti, orientace v částech dne, týdne, roku. Charakteristické rysy ročních období.

Náměty na rozvoj

□ Přiřazování k obrázkům – charakteristické rysy. Vypravování nebo dramatizace příběhu dle časové posloupnosti. Řízený rozhovor při četbě, básně k danému tématu.

2.3.3 Řeč

Úroveň řeči a komunikačních schopností je výsledkem procesů zrání a učení. Na rozvoji řeči se podílí především stav jemné i hrubé motoriky, zrakové a sluchové vnímání, vliv sociálního prostředí, tím jsou myšleny například nevhodné výchovné styly nebo nedostatek podnětů, rozumová vyspělost a osobnostní zvláštnosti. Správný vývoj řeči umožňuje rozvoj myšlení a poznávání, což souvisí s dostatkem podnětů, s kvalitním

přísunem informací. Ukončený vývoj správné výslovnosti je zpravidla na konci předškolního období, okolo šestého roku, horní hranice je sedm až osm let. K reedukaci se přistupuje hravou formou po pátém roce pod vedením logopeda. Podmínkou zvládnutí artikulace je dobré sluchové vnímání a rozvoj jemné motoriky. Porozumění řeči znamená užívání slovních druhů a tvarosloví v komunikaci. Při správném vývoji toto dítě zvládá po čtvrtém roce života. Pokud ještě poté přetrvávají v řeči dysgramatismy, může docházet k opoždění řečového a rozumového vývoje. Vyjadřovací schopnosti také závisí na úrovni aktivní slovní zásoby. Důsledkem opožděného vývoje řeči mohou být obtíže v komunikaci s vrstevníky, což negativně ovlivní i další osobnostní vývoj dítěte a jeho postoj k učení. Z hlediska rodiny lze správný vývoj řeči ovlivnit správným mluvním vzorem, dostatečnou komunikací, vysvětlováním pojmů, komentováním činností, četbou s následným rozhovorem.

Diagnostika řeči – posuzované dovednosti

Výslovnost a její zapojení do řeči, porozumění řeči, slovní zásoba, vyjadřovací schopnost, kultura mluveného projevu.

Náměty na rozvoj

- Výslovnost a její zapojení do řeči – pojmenovávání obrázků, vyprávění podle obrázku, opakování slov, říkanky.
- Porozumění řeči – výběr obrázků dle pokynů, manipulace s předměty podle pokynů, cvičení dle pokynů, vyčlenění ze skupiny „Co sem nepatří?“, slova opačného významu, tvoření citově zabarvených vět, vyhledávání homonym na obrázku.
- Slovní zásoba – vysvětlování nových pojmů s vizuální oporou (společné prohlížení knih, encyklopedií), tvoření přirovnání, tvoření synonym, rýmů, tvoření přídavných jmen, stupňování přídavných jmen.
- Vyjadřovací schopnost – rozvíjení vět pomocí obrázků, nedokončené příběhy, hádanky, řešení problémových situací „Co bys dělal, kdyby?“, popletené pohádky.

2.3.4 Početní představy a jejich rozvoj

V předškolním věku mluvíme o předmatematických představách, které jsou souhrnem schopností, dovedností a vědomostí potřebných pro zvládnutí školní

matematiky. K oblastem, jež ovlivňují matematickou úspěšnost, patří úroveň motoriky, řeči, zrakového a sluchového vnímání, koncentrace pozornosti a paměti, vnímání prostoru a času.

Diagnostika početních představ – posuzované dovednosti

Porovnávání, řazení, třídění, určování množství, rozeznávání tvarů.

Náměty na rozvoj

- Porovnávání – porozumění pojmům více, méně, stejně, o jeden více, o jeden méně, o kolik více x méně, porovnávání délky, šířky, výšky, tvaru, barvy, vlastností; domino, „Člověče, nezlob se!“.
- Řazení – řazení podle velikosti, šířky, výšky, délky; řazení dle pokynů.
- Třídění – „Co sem nepatří?“, třídění podle zadaných kritérií.
- Určování množství – číselná řada, manipulace s prvky do pěti, tvoření skupin po dvou, třech, pěti a více prvcích.
- Rozeznávání tvarů – přiřazování geometrických tvarů, geometrické mozaiky, vybarvování geometrických tvarů.

2.3.5 Kresba a její rozvoj

„Pro dítě je kreslení přirozená činnost, která mu umožňuje vyjádřit svou představu o světě. Dítě se raduje z procesu kreslení a obvykle bývá se svými výsledky spokojeno.“ (Kucharská, 2004, s. 40)

Dětská kresba je vyjádřením dosavadních smyslových zkušeností, rozumových předpokladů, představivosti a úrovně jemné motoriky. Své nedostatečné zkušenosti dotváří pomocí vlastní fantazie a komentováním svých výtvarů si dítě rozvíjí i řeč. Kresba slouží i jako terapeutický prostředek k vyjádření jeho pozitivních i negativních pocitů. V předškolním věku již dítě ví, co chce nakreslit, má dostatek zkušeností a při ovládání tužky je již více obratné. Přece jen se v jeho zobrazení skutečnosti objevují různé zvláštnosti související s rozvojem poznávacích procesů jako grafoidismus vyznačující se zaoblováním ostrých tvarů a nakláněním ve směru budoucího písma. Dále transparence neboli rentgenové vidění. Nebo automatismus tj. motorická libost. R-princip je odlišení dvou různých směrů, například kolmý komín na domě. Může se

objevit i zachycení času, tedy více fází téhož děje. Velikost osobnosti na obrázku značí její důležitost. Dalším znakem je antropomorfismus charakterizovaný přenášením lidských znaků na zvířata a věci. Intelektuální horizont určuje pás nebe a pás země. Kreslení má nesmírný význam pro budoucí výuku psaní. Při posouzení školní zralosti se hodnotí úroveň jemné motoriky, kresby, grafomotoriky a vizumotoriky. Případné neobratnosti v těchto oblastech mohou signalizovat obtíže při nácvičku psaní v prvním ročníku základní školy. Důležité je objektivně vyhodnotit jejich závažnost a v případě významných nedostatků doporučit rodičům odklad školní docházky.

Diagnostika grafomotoriky – posuzované dovednosti

Při nácvičku dodržujeme metodickou řadu cviků jako kruh, ovál, oblouček, osmička, rovná čára různými směry, spirála, kopeček, rozmotaná osmička. Grafomotorické cviky nejprve procvičujeme na velkých formátech papíru nejlépe ve svislé poloze. Nácvičku by mělo předcházet pohybové uvolnění paží formou pohybové chvilky s říkadlem nebo s písničkou. Hodnotíme zdařilost provedení cviků a formální provedení (viz 2.3.5.1 Spontánní kresba a návyky při kresbě).

Náměty na rozvoj

□ Hravou formou „Hra na školu“, dokreslování (kouř z komína, hroudy na poli, klubíčka pro kočičku), velmi dobré je spojení s říkadlem nebo písničkou v určitém rytmu.

2.3.5.1 Vizumotorika

Vizumotorika je souhra mezi okem a rukou. Tato dovednost je potřebná pro zdárný nácviček psacího písma. Je výsledkem spolupráce a vospělosti jemné motoriky, grafomotoriky, zrakového vnímání a prostorové orientace.

Diagnostika vizumotoriky – posuzované dovednosti

Plynulý, nepřerušovaný pohyb a formální provedení kresby.

Náměty na rozvoj

□ Uvolňovací cviky formou jednotažkových obrázků, udržení linie mezi dvěma čarami (auto jede po silnici, loď pluje po řece).

2.3.5.2 Lateralita

K posouzení laterality, vyhraněnosti ruky a oka dochází v případě, že dítě po pátém roce střídá ruce při různých činnostech a my si nejsme jisti, která ruka je dominantní. Dítě pozorujeme při spontánních a záměrně navozených činnostech. Pokud si stále nejsme jisti, je vhodné provést validní testy laterality ve školském poradenském zařízení ještě před nástupem školní docházky, protože s jejím zahájením je nutné znát, která ruka je vhodnější pro nácvik psaní.

2.3.6 Sociální dovednosti

Před vstupem do mateřské školy dítě získává své zkušenosti v prostředí rodiny. S nástupem předškolní docházky dochází ke změně. Rozrůstá se počet lidí, se kterými je dítě v kontaktu, mění se prostředí. Přizpůsobení se těmto podmínkám je nesnadné z hlediska sociálních dovedností a adaptačních schopností. Dítě se tyto dovednosti musí učit formou sociálního učení. Se zahájením školní docházky přibývají další nároky v podobě samostatnosti, schopnosti orientace, přizpůsobení se autoritám a pravidlům školního vyučování, schopnosti spolupráce s vrstevníky a učitelem, ovládnutí spontaneity, vynutí úsilí k dokončení práce. Zvládnutí všech těchto změn a požadavků je náročné, ale nutné pro další vzdělávání dítěte a jeho radostné prožívání školní docházky.

Diagnostika sociálních dovedností – posuzované dovednosti

Zvládnutí odloučení od rodiny, adaptace na nové změny a situace, komunikace a spolupráce s vrstevníky a cizími dospělými, dodržování dohodnutých pravidel, práce schopnost, soustředění a pozornost, smysl pro povinnost a odpovědnost za své činy nebo chování, schopnost udržovat pořádek ve svých věcech, zvládnutí sebeobsluhy, odmítnout nežádoucí chování a upozornit na uspokojování svých potřeb.

Náměty na rozvoj

□ Námětové a sociální hry. Pohybové hry ve dvojicích a zaměřené na kontakt. Vytváření třídních pravidel formou výtvarných činností. Zábavný nácvik sebeobsluhy

pomocí speciálně vytvořených pomůcek. Nápodoba správného chování dospělého, pochvala, podpora, ocenění, ponechání prostoru a vymezování hranic.

2.3.7 Hra

Nejpřirozenější činností dítěte předškolního věku je hra. Poskytuje mu mnoho informací o sobě, spoluhráčích, o světě kolem sebe. Díky ní si dítě rozvíjí své dovednosti a schopnosti, učí se spolupracovat, umožňuje mu odreagování a prožití radosti. Ke konci předškolního období získává hra sociální charakter, zvyšují se počty společně hrajících si dětí. Narůstá množství různých druhů her jako námětové, didaktické, hry s pravidly, pohybové, konstruktivní, hry s pravidly, společenské, výtvarné a pracovní, hry s přírodními materiály atd. Pohlaví dítěte ovlivňuje výběr herních činností. Vývoj hry od narození má své zákonitosti. Pozorování hry dětí je zdrojem informací sloužících k vyhodnocení dosažené vývojové úrovně.

2.4 Zápis do 1. ročníku a odklad školní docházky

„Nebo pláň mdlá k štěpování vzata mdle a znenáhla roste, silnější spěšně a mocně. Koniček také příliš časně zapřažený zemdlen bývá; ale dáš-li mu čas k vyvrstvení se, potáhne tím silněji a nahradí všecko.“ (Komenský, 1964, s. 42)

Odklad povinné školní docházky umožňuje dítěti kompenzovat problémy, které by mu ztěžovaly výuku v prvním ročníku základní školy.

Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce v období od 15. 1. do 15. 2. kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku. Rozhodnou-li se rodiče pro odklad, musí také přihlásit dítě ke školní docházce v daném termínu.

Pokud není dítě školsky zralé, postupuje se podle pokynů zákona 561/2004 Sb: *„Není-li dítě po dovršení šestého roku věku tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte do 31. května kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického*

psychologa. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku."³ (školský zákon, § 37)

V případě pochybností o zralosti dítěte při zápisu do 1. ročníku má škola povinnost informovat rodiče o možnosti odkladu povinné školní docházky. Rodiče mohou o odklad školní docházky žádat u zápisu přímo nebo následně.

Postup při odkladu povinné školní docházky

O odklad školní docházky žádají zákonní zástupci formou žádosti a do třiceti dnů musí doložit vyšetření školního poradenského zařízení a vyšetření odborného lékaře nebo klinického psychologa.

Škola přijetí žádosti zaznamená do spisu. Pokud rodiče tento termín nedodrží, musí být správní řízení přerušeno a formou písemného usnesení oznámeno rodičům. V případě, že je vše doručeno v pořádku, zaznamená škola přijetí do spisu a dle toho ředitel písemně rozhodne o odkladu povinné školní docházky. Na základě kopie Rozhodnutí o odkladu školní docházky prodlužuje mateřská škola pobyt o jeden rok.

V následujícím roce jsou povinni zákonní zástupci znovu žádat o přijetí dítěte k povinné školní docházce, ale dítě se osobně nemusí k zápisu dostavit.

Pokud se v prvním roce plnění školní docházky projeví u žáka tělesná nebo duševní nedostatečnost, mohou rodiče požádat o dodatečný odklad povinné školní docházky, o němž rozhoduje ředitel školy. Tento úkon musí proběhnout v průběhu prvního pololetí 1. ročníku. Začátek plnění povinné školní docházky se odkládá na následující školní rok. Zároveň může, z hlediska vyrovnání vývoje dítěte, ředitel doporučit vzdělávání v přípravné třídě nebo v posledním ročníku mateřské školy.

„Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění školní docházky již v tomto školním roce, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce.“
(školský zákon, § 36 odst. 3)

Rodiče dětí narozených v období od 1. ledna do 30. června musí k žádosti o předčasný nástup školní docházky doložit nejen vyjádření školského poradenského zařízení, ale i vyjádření odborného lékaře. Posouzení školní zralosti provádí pedagogicko-psychologická poradna. Jedná se o komplexní posouzení, protože pokud

---

³ Dnem 1. ledna 2012 nabyla účinnosti novela školského zákona vyhlášená pod č. 472/2011 Sb.

má dítě ve škole uspět, nestačí, aby bylo například nadprůměrně rozumově vyspělé. Většinou jsou tyto děti sociálně a emočně nezralé. V tomto případě by jejich předčasný nástup mohl znamenat nadměrnou zátěž a poté školní neúspěšnost.

..., Podmínkou pro přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky je kromě žádosti zákonného zástupce také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítětem narozeného od ledna do konce června doporučující posouzení školského poradenského zařízení a odborného lékaře, která k žádosti přiloží zákonný zástupce dítěte. “⁴ (školský zákon, § 36 odst. 3)

2.4.1 Diagnostika školní zralosti ve školském poradenském zařízení

Diagnostiku školní zralosti provádí školské poradenské zařízení (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum) na základě žádosti rodiny, mateřské školy nebo jiného odborníka (pediatra, klinického psychologa, neurologa...). Se změnou školského zákona č. 561/2004 Sb. ⁵se rozšiřuje toto spektrum i o klinické psychology. Speciálně pedagogická centra nejčastěji pomáhají dětem, rodinám a školským institucím s výchovou a vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Některá bývají zaměřena na určitý druh postižení. Jejich intervence je dlouhodobá. Pracovníci SPC v rámci integrace spolupracují při tvorbě Individuálního vzdělávacího plánu (dále IVP) a snaží se o zlepšení podmínek pro vzdělávání těchto dětí. Pedagogicko-psychologické poradny pracují zpravidla s ostatními dětmi z běžné populace s nějakým aktuálním problémem. Školní poradenské pracoviště může komplexně posoudit zralost a připravenost dítěte k nástupu školní docházky a na základě vyšetření odhadnout jeho vzdělávací možnosti a oblasti nezralosti, které je možné cíleným nácvikem ovlivnit nebo odstranit.

Činnost těchto poradenských zařízení upravuje nově vyhláška č. 116/2011 Sb. ⁶, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

---

⁴ Dostupné z: <http://info.edu.cz/cs/node/2567>

⁵ Školský zákon č. 561/2004 Sb. Dne 1. ledna 2012 nabyla účinnosti novela školského zákona vyhlášená pod č. 472/2011 Sb.

⁶ Vyhláška č. 116/2011 ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

V případě závažných nedostatků v některé z oblastí školní zralosti nabízejí PPP a SPC speciální nápravné programy, kterých se zúčastňují děti spolu se svými rodiči. Náprava probíhá formou hry v malých skupinách nebo individuálně. Jedná se například o grafomotorický kurz k rozvíjení grafomotoriky, program KUMOT určený dětem od pěti do osmi let s ADHD a s problémy v sociálním kontaktu. Pro předškolní děti s odloženou školní docházkou je vhodný stimulační program Maxík, zaměřený na rozvoj pohybových stereotypů (správné sezení, dýchání, úchop psacího náčiní), komunikačních dovedností, posílení funkcí v oblasti zrakového, sluchového vnímání a prostorové orientace, grafomotoriky, vizomotoriky, koncentrace pozornosti a paměti. K bezproblémovému startu školní docházky dětí s adaptačními problémy je možné využít stimulačního preventivního programu KUPREV, který je určen dětem od čtyř do osmi let. Zúčastňuje se jej dítě společně s rodičem.

2.4.1.1 Způsob psychologického vyšetření, zdroje informací, vedení a techniky psychologického vyšetření (Říčan, Vágnerová, Krejčířová, Šebek, 1995, s. 221-295)

Psycholog na začátku psychologického vyšetření vychází ze zdrojů informací o dítěti, protože se zpravidla setkávají poprvé. A na základě těchto údajů potom volí soubor testů tzv. testovou baterii.

Těmito zdroji informací jsou:

- lékařská a psychologická dokumentace – poskytuje podrobnější údaje o realizovaných vyšetřeních dítěte
- zpráva z předškolního zařízení – má zpravidla formu předtištěného dotazníku, který zachycuje jednotlivé oblasti školní zralosti a nastíní průběh předškolního vzdělávání dítěte
- pozorování dítěte během vyšetření – pozorování jeho zevnějšku, komunikace, navázání kontaktu
- spontánní výtvořiny dítěte – kresba, fotografie prostorových výtvořin
- anamnéza – probíhá ve spolupráci s rodiči a rozhovor se vztahuje k problému vyšetření

□ návštěva v bytě dítěte nebo v MŠ – nyní je využívána zřídka vzhledem ke zvyšujícímu počtu klientů

Vedení psychologického vyšetření

□ předběžné stádium dokumentace – seznámení se s problémem před vlastním setkáním s rodinou

□ navázání a udržení kontaktu – k překonání studu a získání důvěry se využívá krátký společný rozhovor rodičů a u dítěte spojený s hrou

□ řazení diagnostických technik – posloupnost technik vzhledem k problému, nejčastěji začíná rozhovorem

□ ukončení vyšetření – mělo by vyznít pozitivně, sdělení výsledků rodičům s doporučením intervence v problematických oblastech

2.4.1.2 Inteligenční testy a soubory využívané při diagnostice školní zralosti

V dalším oddíle jsou uvedeny základní charakteristiky diagnostických testů, které budou také zmiňovány v praktické výzkumné části.

STANFORD-BINETOVŮV TEST (TERMAN – MERRILLOVÁ)

Tento inteligenční test vytvořil A. Binet a T. Simon v roce 1905. Původní test měl rozeznat mentální úroveň dětí, které pak měly být začleněny do speciálních tříd, mimo základní školu. Test byl od té doby několikrát upravován. V současné době se používá test, který vytvořil Lewis M. Terman. Je zaměřen na zkoumání pozornosti, paměti, myšlení, sociální porozumění, úroveň řeči, obrázkové úkoly – úroveň percepce, jemné motoriky a vývoj senzomotorických dovedností.

SON-R 21/2-7

Neverbální test se vzrůstající obtížností je vhodný pro děti s obtížemi v oblasti komunikace a řeči. Měří též úroveň rozumových schopností dětí ve věku od dvou a půl do sedmi let. Skládá se ze šesti subtestů rozdělených do perforační (manipulační) a úsudkové škály.

ŠKÁLA McCARTHYOVÉ

Určena dětem od dvou a půl do osmi let zvláště s mírnými specifickými poruchami. Tím jsou myšleny neklidné děti, se smyslovými, motorickými a řečovými

poruchami. Hodnotí celkovou úroveň mentálních schopností v oblasti verbální, percepčně-performanční, početní, paměťové, motorické a laterality. Tento test je časově náročnější. Novější test Kaufanův vychází z této škály a je určen pro děti do dvanácti a půl roku.

WECHSLEROVY ZKOUŠKY INTELIGENCE

V současnosti se využívá přepracovaná verze pro dospělé. Název varianty pro dospělé (WAIS), pro děti (WISC), pro předškolní děti (WPPSI). Nyní se využívají upravené testy pro děti (PDW). Tento test je určen pro děti od pěti do šestnácti let. Pro předškolní děti je použití omezené. Wechslerův inteligenční test pro předškolní děti od čtyř do šesti let je rozdělen na verbální a neverbální část. Test je náročnější na pozornost a spolupráci dítěte.

RAVENŮV DĚTSKÝ TEST

Určený pro děti ve věku pěti do jedenácti let měří názorovou složku intelektu. Využívá se při testování dětí s nedostatky ve verbální oblasti. V tomto testu mohou selhat děti s mentální retardací, poruchou zrakového vnímání a pozornosti.

KERN – JIRÁSKŮV TEST (Orientační test školní zralosti)

Skládá se z části neverbální a verbální. Úkolem první části je kresba lidské postavy, obkreslení seskupení bodů a napodobení psacího písma. V druhé části se zjišťuje úroveň poznávacích procesů, úroveň všeobecných vědomostí a řečového projevu.

2.4.1.3 Testy speciálních schopností

zraková percepce

EDFELDTŮV REVERZNÍ TEST

Byl upraven v roce 1968 M. Malotínovou. Zjišťuje nezralost zrakového vnímání dítěte. Test zjišťuje připravenost dítěte k výuce čtení před vstupem do ZŠ a pracovní zralost. Úkoly vycházejí nezralosti zrakového vnímání, která se projevuje tendencí zaměňovat tvary obrácené, otočené a nepatrně se lišící.

VÝVOJOVÝ TEST ZRAKOVÉHO VNÍMÁNÍ

Test M. Frostigové z roku 1972 je zaměřen na hodnocení úrovně zrakové percepce, senzomotorické koordinace a manuální zručnosti. Obsahuje pět oblastí

testování: vizumotorická koordinace, figura na pozadí, konstantnost tvaru – geometrické tvary s různými vlastnostmi, poloha v prostoru, prostorové vztahy. V tomto testu selhávají děti nezralé nebo s poškozením CNS.

sluchová percepce

Testy v úpravě Z. Matějčka z roku 1972 a 1987.

ZKOUŠKA SLUCHOVÉ DIFERENCIACE

Úkolem dítěte v testu je sluchově rozlišit dvě bezsmyslné slabiky složené ze čtyř hlásek. Neúspěšnost může signalizovat organickou poruchu centrální nervové soustavy nebo dyslexii.

ZKOUŠKA SLUCHOVÉ ANALÝZY A SYNTÉZY

Test se stoupající obtížností, ve kterém má dítě rozložit předřikávaná slova a naopak. Sluchová percepce dozrává později, proto se neúspěšnost se posuzuje u dětí starších šesti let a selhání může signalizovat lehkou mozkovou dysfunkci (dále LMD) nebo dyslexii.

motorika a lateralita

OZERETSKÉHO ŠKÁLA (1931)

Obsahuje škály motorického vývoje jemné i hrubé motoriky pro každý rok věku od čtyř do jedenácti let. Toto testování je blízké Stanford-Binetovu testu. U předškolních dětí lze využít některé subtesty z tohoto testu. Tímto způsobem lze hodnotit míru pohyblivosti dítěte. Nedostatečnost může ukazovat na poruchy centrální nervové soustavy – LMD a dětské mozkové obrny (dále DMO). Metoda byla několikrát přepracována.

TEST LATERALITY (Matějček, Žlab, 1972)

Souvisí s posuzováním motorických schopností. Je složen z dvanácti zkoušek pro ruce, čtyři pro nohy a dvě pro oči. Odhalení zkřížené nebo nevyhraněné laterality upozorňuje na případné obtíže ve výuce psaní a čtení.

paměť

K hodnocení funkce paměti u předškolních dětí se využívá subtest od McCarthyové zaměřený na verbální paměť. Vizualní paměť lze posoudit pomocí Stanford-Binetova testu (paměť pro kresby). Také je možné použít náročnější zkoušku

REYOVA KOMPLEXNÍ FIGURA, která prověřuje kombinovanou vizuálně pohybovou paměť.

řeč

Řeč je posuzována po obsahové stránce tj. gramatická stavba a její poruchy. A formální stránce tj. výslovnost jednotlivých hlásek a zvláštnosti řečového projevu. Součástí inteligenčních testů je i subtest slovník hodnotící bohatost dětského slovníku.

2.4.1.4 Klinicky významné testy znalostí a dovedností

Didaktické testy jsou zaměřeny na sledování výkonnosti dítěte. Neúspěšné děti bývají většinou z nepodnětného prostředí, sociálně zanedbané, které zpravidla nenavštěvují mateřskou školu. Před nástupem do základní školy je možné využít k diagnostice testu ZKOUŠKA VĚDOMOSTÍ PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ (Matějček, Vágnerová, 1976). Vznikl na základě zkušeností s vyšetřováním dětí z dětských domovů. Jedná se o verbální test, který sleduje úroveň znalostí dítěte v rámci jeho schopností a souvisí také s podnětností prostředí, v němž dítě vyrůstá. Rozvoj sociálního chování, u dětí ze znevýhodněných podmínek může odhalit upravená DOLLOVA VINELANDSKÁ ŠKÁLA SOCIÁLNÍ ZRALOSTI určená dětem od tří do devíti let, která ovšem není příliš spolehlivá.

2.4.1.5 Neprojektivní kresebné techniky

V psychologické diagnostice je využití dětské kresby velmi oblíbené, neboť se v ní odrážejí osobnostní charakteristiky dítěte a zároveň je zdrojem mnoha informací z oblasti vývoje rozumových schopností, zrakového vnímání, senzomotorické koordinace, jemné motoriky, vizuální paměti a představivosti. Pro děti od třech a půl do jedenácti let je určena upravená zkouška TEST KRESBY LIDSKÉ POSTAVY, která hodnotí kvalitu a počet detailů kresby z hlediska obsahového a zpracování tématu z hlediska formálního. K hodnocení úrovně jemné motoriky a zrakového vnímání od pěti let je využíván TEST OBKRESLOVÁNÍ (Matějček, 1957) nebo TVAROVÁ ŠKÁLA BENDEROVÉ.

2.4.1.6 Projektivní techniky

RORSCHACHOVA METODA U DĚTÍ se využívá od tří let. Díky ní lze odhalit vývojovou úroveň a emocionální poruchy dítěte. Je založena na promítání osobnostních rysů a myšlenkových pochodů na neurčité objekty. Pro diagnostiku osobnosti předškolního dítěte a jeho mezilidských vztahů se užívá BELLAKŮV CAT s obrázky zvířat.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3. CÍLE A METODOLOGIE VÝZKUMU

3.1 Cíle

Hlavní cíle

- Zjistit a analyzovat nejčastější příčiny OŠD v Pedagogicko-psychologické poradně v Kladně ve vybraných třech letech v rozmezí deseti let.
- Analyzovat dotazníkové sondy zaměřené na názory učitelů MŠ, učitelů 1. stupně a rodičů, týkající se účelnosti odkladu a následně je porovnat s výsledky výzkumu v PPP Kladno.

Pracovní úkoly

- Analyzovat zastoupení respondentů ve výzkumu z hlediska pohlaví, narození a sídla mateřské školy.
- Mapovat vývoj počtu odkladů školní docházky v rámci výzkumného vzorku v daném období a porovnat jej s výsledky národní statistiky v České republice.
- Zjistit nejčastější volbu testů využívaných při vyšetření školní zralosti v PPP Kladno.
- Analyzovat další vývoj dětí z OŠD vzhledem k rozvoji specifických poruch učení a chování v ZŠ.
- Na základě pozorování a analýzy získaných dat vytvořit kazuistiku předškolního dítěte se specifickými potřebami a odkladem školní docházky, jejíž součástí bude posouzení jeho vývoje po nástupu do 1. ročníku ZŠ.

3.2 Metody

Pro výzkum, který byl projektován z hlediska vytyčených cílů, byly zvoleny metody: analýza dokumentů, technika anonymního dotazníku a pozorování.

K vyhodnocení statistických údajů byly využity programy Microsoft Excel a Microsoft Word.

Analýza dokumentů

Sběr dat byl proveden v Pedagogicko-psychologické poradně v Kladně výpisem z evidenčních karet vyšetřených dětí z hlediska školní zralosti a výpisem z počítačové statistiky poradny.

Subjektem výzkumu byly děti předškolního věku vyšetřené v PPP Kladno z důvodu školní zralosti. Celkový počet respondentů tohoto výzkumu je 748.

Statistické údaje byly získány v kladenské pedagogicko-psychologické poradně v rozmezí od měsíce ledna 2011 do září 2011. S ohledem na velké množství dětí, které jsou každoročně vyšetřeny ve zmíněné poradně z důvodu školní zralosti, byly k analýze vybrány tři školní roky v rozmezí deseti let. Jedná se o roky: 1999–2000, 2004–2005 a 2009–2010. V době mého šetření ještě nebyl rok 2010–2011 poradnou statisticky zpracován, proto jako konečný rok šetření je uveden školní rok předchozí 2009–2010. Protože je spádová oblast kladenské poradny rozsáhlá, jsou upřesňující informace popsány v komentáři tabulky č. 3.

Z počítačové evidence poradny byly čerpány informace týkající se:

- počtu vyšetřených dětí z hlediska školní zralosti, počtu doporučených odkladů školní docházky, dodatečných odkladů a předčasných nástupů školní docházky
- pohlaví a data narození dětí
- zastoupení dětí z hlediska sídla MŠ v regionu Kladno
- volby testů využitých k testování školní zralosti

Podrobnější informace týkající se příčin odkladů školní docházky byly zjišťovány v archivu poradny výpisem z jednotlivých zpráv psychologického vyšetření.

Protože důvodem odkladu školní docházky dítěte může být jedna i více příčin, jsou v následující statistice uvedeny nejčastěji se vyskytující příčiny vedoucí k odkladu školní docházky ve sledovaném období v PPP Kladno.

Na základě uskutečněných vyšetření bylo možné také sledovat:

- doporučenou reedukaci psychology v PPP po realizaci OŠD
- další vývoj těchto dětí vzhledem k rozvoji specifických poruch učení a chování v ZŠ

Dotazník

Z důvodu různých pohledů na školní zralost dětí při nástupu do základní školy byla provedena dotazníková sonda zjišťující názory učitelů 1. stupně, MŠ a rodičů

formou anonymních dotazníků (viz příloha č. 1-3).

Pro každou skupinu byl vytvořen standardizovaný dotazník, který byl rozeslán v elektronické podobě vybraným respondentům z cílových skupin. Výběr probíhal následujícím způsobem. Rodiče dětí s OŠD oslovili své známé. Na základě spolupráce s učiteli 1. stupně byly získány e-mailové adresy výpisem z osobní dokumentace dětí s odkladem školní docházky, které jsou evidované v online systému Katedra. Dalším kritériem výběru bylo oslovení zástupců všech mateřských a základních škol v regionu a známých z řad učitelů 1. stupně a MŠ. Anonymita dotazníkové sondy byla zachována díky zpracování výsledků, jež automaticky vyhodnocuje systém, který byl využit k tvorbě online dotazníků pomocí internetové služby Google a je součástí internetové pošty Gmail. Umožňuje vlastní tvorbu, rozesílání a zpracování elektronického dotazníku.

Dotazníky se týkají problematiky odkladů školní docházky a jsou vyhotovené jednotlivě pro zvolené skupiny. Všechny obsahují sedm uzavřených otázek s možností výběru jedné nebo více odpovědí, u některých s možností doplnění bodové škály a dopsáním vlastního názoru.

Jejich distribuce respondentům probíhala v měsíci listopadu a prosinci v roce 2011. Celkem bylo vyplněno 107 dotazníků. Z toho 35 vyplnily rodiče dětí s OŠD, 38 učitelé 1. stupně ZŠ a 34 učitelé MŠ.

Pozorování

Na základě přímého pozorování, během docházky žáka s odkladem školní docházky do přípravné třídy, byla vytvořena případová studie, která mapuje i jeho další vývoj v průběhu školní docházky v 1. ročníku ZŠ.

3.3 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1 – Počet odkladů školní docházky má vzrůstající tendenci.

Hypotéza č. 2 – Odklady školní docházky jsou častěji realizovány u chlapců a dětí narozených v období 5. – 8. měsíce v roce.

Hypotéza č. 3 – Odklady školní docházky jsou nejčastěji realizovány z důvodu psychické nezralosti dítěte a nejčastější příčinou jsou obtíže v oblasti komunikace.

Hypotéza č. 4 – U žáků s OŠD se poměrně často objevují specifické poruchy učení a chování (dále SPUCH), především dyslexie a porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD).

Hypotéza č. 5 – Názory rodičů, učitelů 1. stupně a MŠ se v otázkách dotazníkové sondy nebudou podstatně lišit. Jako nejčastější příčinu odkladu školní docházky respondenti označí nezralost v psychické oblasti školní zralosti.

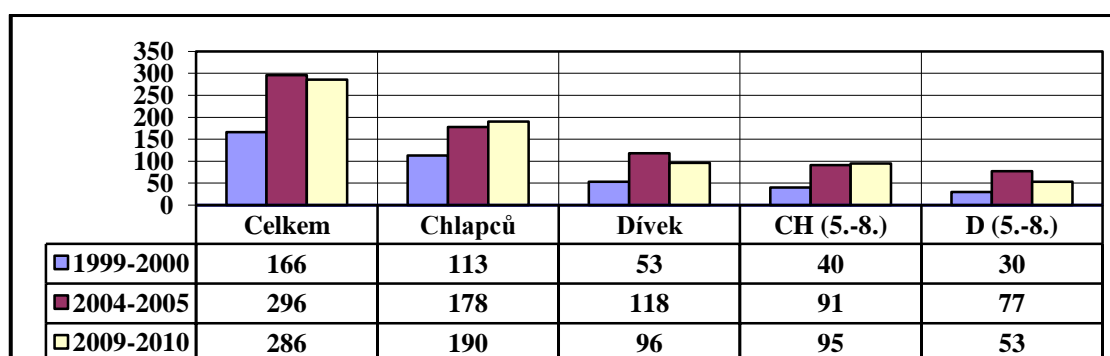
Hypotéza č. 6 – Absolvování přípravné třídy a navržená intervence v podobě podpory asistenta se pozitivně promítnou do školní práce žáka, jehož vzdělávání v předškolním věku bylo popsáno v kazuistice.

4. VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ V PPP Kladno

4.1 Obecné údaje

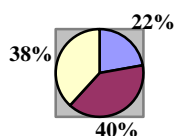
4.1.1 Zastoupení respondentů z hlediska pohlaví a narození

Tabulka a graf č. 1: Statistika počtu vyšetřených dětí z hlediska školní zralosti (dále ŠZ) v PPP Kladno ve vybraných letech

Legenda: CH nebo D (5. – 8.) – chlapci nebo dívky narození/é od května do dubna

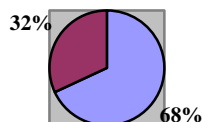
Graf č. 2: Celkový počet vyšetřených dětí z hlediska ŠZ ve vybraných letech

č. 2 (n = 748)

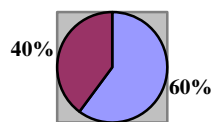
1999-2000 2004-2005 2009-2010

Graf č. 3-5: Zastoupení respondentů z hlediska pohlaví ve vybraných letech

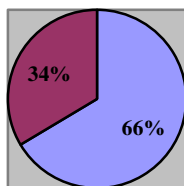
Chlapci Dívky

č. 3: 1999-2000 (n = 166)

Chlapci Dívky

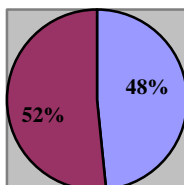
č. 4: 2004-2005 (n = 296)

■ Chlapci ■ Dívky

č. 5: 2009-2010 (n = 286)

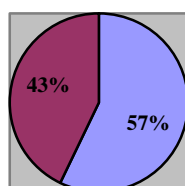
Graf č. 6: Celkový podíl respondentů narozených v období (5. - 8.) ve sledovaném období (n = 748)

■ (9. - 4.) ■ (5. - 8.)

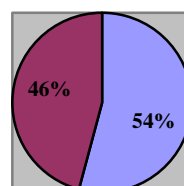
č. 6: (n = 748)

Graf č. 7 – 9: Zastoupení respondentů narozených v období (5. - 8.) ve vybraných letech z hlediska pohlaví

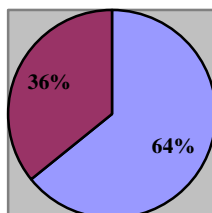
■ Chlapci ■ Dívky

č. 7: 1999-2000 (n = 70)

■ Chlapci ■ Dívky

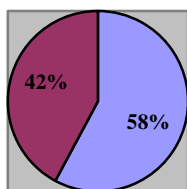
č. 8: 2004-2005 (n = 168)

■ Chlapci ■ Dívky

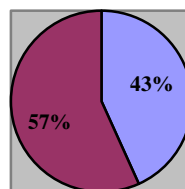
č. 9: 2009-2010 (n = 148)

Graf č. 10-12: Zastoupení respondentů narozených v období (5. - 8.) ve vybraných letech

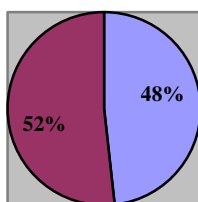
■ (9. - 4.) ■ (5. - 8.)

č. 10: 1999-2000 (n = 166)

■ (9. - 4.) ■ (5. - 8.)

č. 11: 2004-2005 (n = 296)

■ (9. - 4.) ■ (5. - 8.)

č. 12: 2009-2010 (n = 286)

Komentář:

Z údajů uvedených v tabulce č. 1 a z grafů č. 1 - 5 je zřejmé, kolik dětí bylo vyšetřeno v PPP Kladno z důvodu školní zralosti v uvedených letech. Tedy celkem 748 dětí. Z toho 481 chlapců a 267 dívek. Z celkového počtu vyšetřených dětí zaujímají chlapci 64 % a dívky 36 %. Nejvíce vyšetřených bylo ve školním roce 2004-2005, a to 40 % z celkového počtu, následuje rok 2009-2010 s 38 % a nejméně respondentů připadá na rok 1999-2000.

Dále můžeme z uvedených údajů vyčíst, že počet uskutečněných vyšetření školní zralosti v PPP Kladno za posledních deset let má vzrůstající tendenci. V posledních pěti letech jsou počty přibližně na stejné úrovni. Liší se jen deseti respondenty ve prospěch roku 2004-2005. Nárůst může souviset s lepší informovaností rodičů a spoluprací se školou, pediatry a ostatními odborníky.

Srovnáním dat z hlediska pohlaví zjistíme, že počet vyšetřených chlapců ve všech sledovaných letech převyšuje počet vyšetřených dívek. Nejvýznamněji v roce 1999-2000, kdy bylo vyšetřeno 68 % chlapců. Ve všech sledovaných letech se podíl chlapců pohybuje přes 60 %.

Statisticky významné je také srovnání počtu respondentů, kteří se narodili v období od května do srpna. Z grafu č. 6 je patrné, že počet vyšetřených respondentů narozených v období 5. – 8. činí 386, což je 52 % z celkového počtu.

Rozlišení z hlediska pohlaví je uvedeno v grafech č. 7-9., z kterých vyplývá, že ve všech sledovaných letech převažují chlapci. Nejvíce v roce 2009-2010, kdy jich bylo vyšetřeno 64 %.

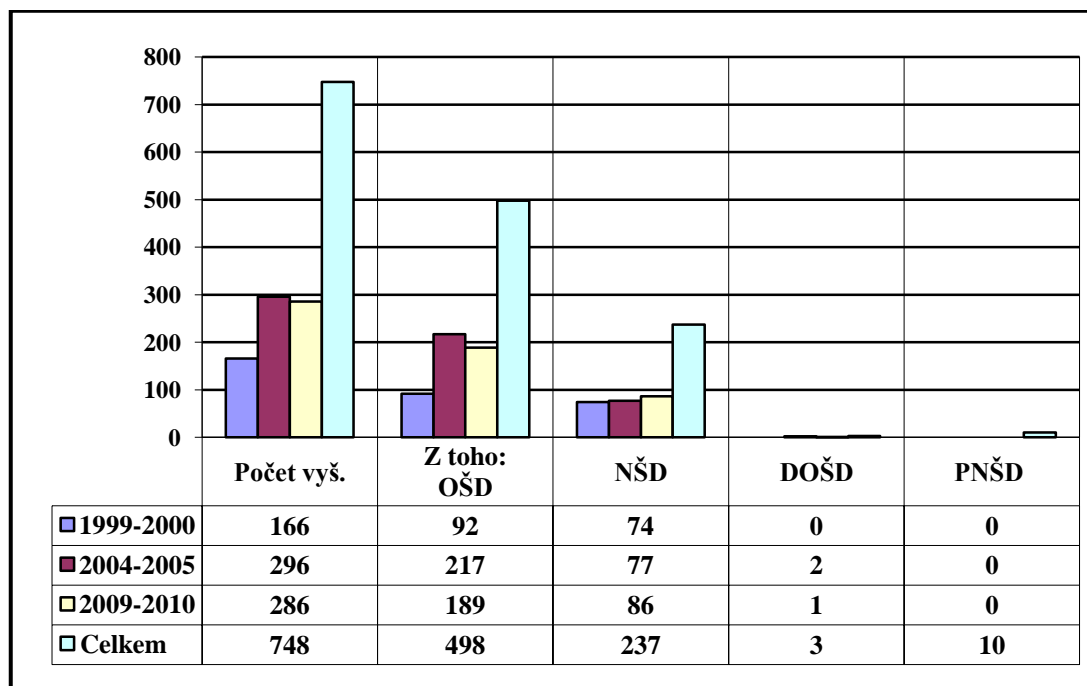
Grafy č. 10-12 znázorňují podíl vyšetřených dětí narozených v období 5. – 8. v jednotlivých letech, který se pohybuje v rozmezí 42-57%. Od roku 2004 přesahuje hranici 50 %.

4.1.2 Doporučení odborníků na základě vyšetření školní zralosti v PPP Kladno

Název této kategorie byl zvolen vzhledem k tomu, že konečné rozhodnutí o odkladu školní docházky činí rodiče na základě doporučení odborníků, které je díky novele školského zákona, od 1. ledna 2012, jedním z povinných dokumentů, který je

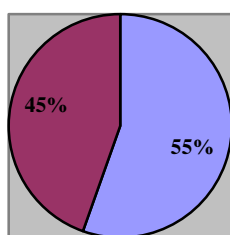
příkládán k žádosti o OŠD. Dalším je doporučení odborného lékaře nebo klinického psychologa.

Tabulka č. 2 a graf č. 13: Statistika doporučení školského poradenského zařízení na základě vyšetření školní zralosti

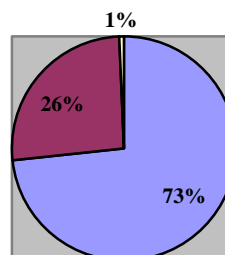
Legenda: OŠD – odklad školní docházky, NŠD – nástup školní docházky, DOŠD – dodatečný odklad školní docházky, PNŠD – předčasný nástup školní docházky

Graf č. 14-16: Počet doporučených odkladů a nástupů školní docházky ve vybraných letech

■ OŠD ■ NŠD

č. 14: 1999-2000 (n = 166)

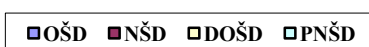
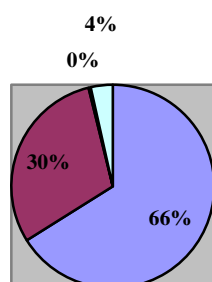

■ OŠD ■ NŠD ■ DOŠD

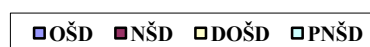
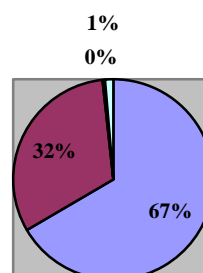
č. 15: 2004-2005 (n = 296)

Graf č. 17: Celkový počet odkladů a nástupů školní docházky ve sledovaném období

č. 16: 2009-2010 (n = 286)

č. 17: Celkem (n = 748)

Komentář:

Z tabulky č. 2 a z grafů č. 13-16 zjistíme počet doporučení, která udělili odborníci v PPP Kladno dle výsledků vyšetření školní zralosti. Na základě doporučení školského poradenského zařízení, pediatra či klinického psychologa žádají rodiče o odklad školní docházky. Jen oni se rozhodnou, zda budou respektovat výsledky vyšetření odborníků a odklad zrealizují. Proto zvolený termín doporučení k OŠD, NŠD, DOŠD, PNŠD.

Z údajů uvedených v tabulce č. 2 a z grafu č. 17 se dozvíme, že ve sledovaném období byl doporučen odklad školní docházky 498 respondentům a 3 dodatečné odklady z celkového počtu 748, což činí 67 %. Nástup školní docházky byl doporučen 237 dětem, což odpovídá 32 % a 1 % činí deset předčasných nástupů školní docházky. Je nutné zmínit, že v analýze jsou zahrnuta také kontrolní vyšetření školní zralosti po odkladu, jejichž výsledek může být jen doporučení NŠD nebo vřazení do speciálních škol a zařízení (ZŠ praktická, ZŠ speciální). Z celkového počtu respondentů bylo uskutečněno 139 kontrolních vyšetření školní zralosti.

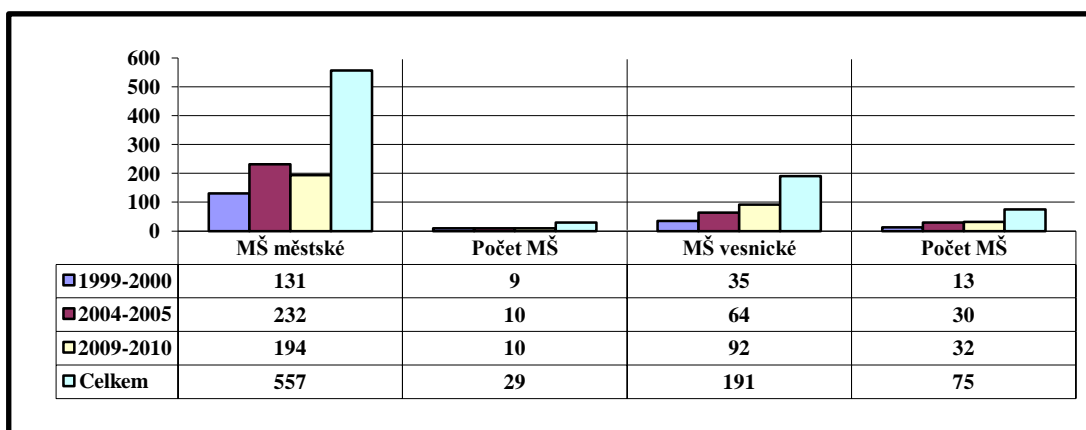
Do speciálních škol bylo doporučeno 21 dětí a 8 do přípravné třídy při základní škole. Ve školním roce 2009-2010 se objevuje nová kategorie, a to předčasný nástup školní docházky. Z 24 dětí byl PNŠD doporučen deseti. Toto číslo svědčí o tom, že i když je dítě nadprůměrně inteligentní, pro úspěšný nástup školní docházky musí být zralé ve všech oblastech školní zralosti. Nejčastějším důvodem nedoporučení bývá

sociální a emocionální nezralost. Z údajů poradny také vyplývá, že 28 dětí z výzkumného vzorku nedocházelo v předškolním období do mateřské školy.

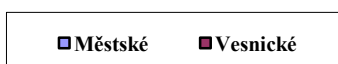
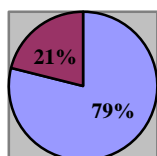
Porovnáním jednotlivých roků zjistíme, že v PPP Kladno vzrůstá počet doporučených odkladů, z toho nejvýznamněji v roce 2004-2005, kdy vzrostl počet doporučení o 19 % oproti roku 1999-2000. V ostatních letech se počty doporučení OŠD pohybují okolo 70 % z celkového počtu dětí vyšetřených z hlediska školní zralosti v daném roce.

4.1.3 Zastoupení dětí z hlediska sídla předškolního zařízení

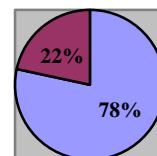
Tabulka č. 3 a graf č. 18: Zastoupení dětí z hlediska sídla MŠ v regionu

Graf č. 19 - 21: Zastoupení dětí z hlediska sídla MŠ v regionu ve sledovaných letech

č. 19: 1999-2000 (n = 166)

č. 20: 2004-2005 (n = 296)

Graf č. 22: Celkové zastoupení dětí z hlediska sídla MŠ v regionu ve sledovaném období

č. 21: 2009-2010 (n = 286)

č. 22: Celkem (n = 748)

Komentář:

Tabulka č. 3 a grafy 18-21 zobrazují počet respondentů z hlediska místa MŠ v regionu. Kladenský region leží ve Středočeském kraji, jeho rozloha činí 719,61 km², součástí je 100 obcí (z toho 8 měst a 2 městyse) s počtem 152 163 obyvatel. Děti jsou vzdělávány v 55 základních a 66 MŠ.⁷ Ve všech sledovaných letech bylo vyšetřeno, z hlediska školní zralosti v PPP Kladno, více městských dětí: 74 % z celkového počtu, což znázorňuje graf č. 22. Porovnáním jednotlivých roků zjistíme, že největší podíl v zastoupení byl v roce 1999-2000 a činil 79 %. Zajímavý je nárůst počtu respondentů z vesnických MŠ v roce 2009-2010, kdy rozdíl činil oproti roku 1999-2000 11 %. Od roku 2004 je také patrné zvyšování počtu vesnických školek doporučujících děti k vyšetření školní zralosti v daném regionu oproti školám městským.

Městské MŠ uvedené ve výzkumu

Buštěhrad, Kladno, Libušín, Slaný, Smečno, Stochov, Unhošť, Velvary, Vraný, Zlonice

Vesnické MŠ uvedené ve výzkumu

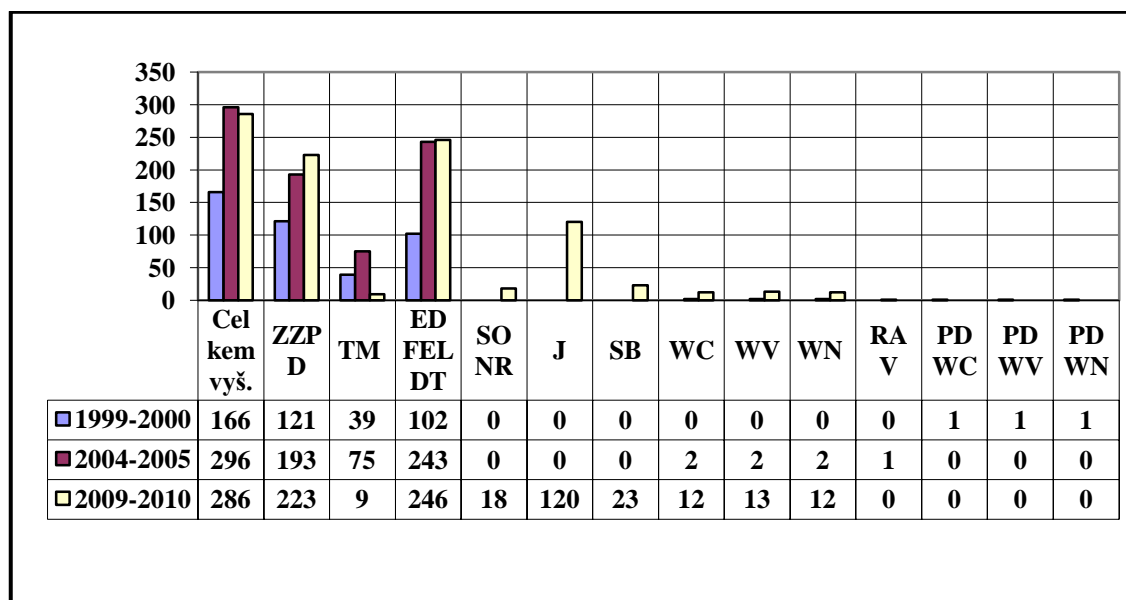
Vinařice, Hostouň, Třebíz, Koleč, Stehelčevy, Otovice, Smečno, Hospozín, Lány (od 1. ledna 2007 je obec začleněna do okresu Kladno, dříve Rakovník), Pchery, Peruc, Kvíllice, Velká Dobrá, Kačice, Zvoleněves, Černuc, Slabce, Lidice, Klobuky, Kamenné Žehrovice, Doksy, Hrdlív, Brandýsek, Jedomělice, Dřínov, Pozdeň, Koleč, Braškov, Hřebeč, Družec, Žilina, Olovnice (od 1. ledna 2007 je obec začleněna do okresu

⁷Dostupné z: Český statistický úřad - http://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Kladno

Kladno, dříve Mělník), Třebusice, Cvrčovice, Tuřany, Braškov, Zákolany, Knovíz, Žižice, Tuchlovice, Velké Přítočno¹⁰

4.1.4 Testy využitě při testování školní zralosti

Tabulka č. 4 a graf č. 23: Přehled testů využitých při testování školní zralosti

Legenda: Celkem - počet vyšetřených, ZZPD - Zkouška znalostí předškolních dětí (Matějček, Vágnerová), TM - Terman-Merrillova, EDFELDT - Edfeldtův reverzní test, SON-R 21/2-7 - měření úrovně rozumových schopností dětí ve věku od 2,5 do 7 let, J - Jiráskův test školní zralosti, SB - S-B test (Stanford-Binetova zkouška), WC - WISC-III celkový, WV - WISC-III verbální, WN - WISC-III názorový, RAV - Ravenův test dětský, PDWC - Wechslerův inteligenční test (celkový), PDWV - Wechslerův inteligenční test (verbální), PDWN - Wechslerův inteligenční test (názorový)

Komentář:

Tabulka č. 4 a graf č. 23 znázorňují množství a skladbu testů využitých při vyšetření školní zralosti v PPP Kladno ve sledovaných letech. Při vyšetřování školní zralosti je dle obtíží zvolena vhodná testová baterie, tedy soubor testů, proto počty vyšetřených neodpovídají počtu zvolených testů. Jak vyplývá z přehledu, nejvíce byl psychology volen test ZZPD - Zkouška znalostí předškolních dětí zaměřený na zjišťování úrovně znalostí dítěte v rámci jeho schopností a související s podnětností prostředí, v němž dítě vyrůstá. Následuje test EDFELDT, který zjišťuje nezralost zrakového vnímání a pracovní zralost. Ze souhrnu vyplývá, že se využívá u většiny testovaných dětí. V roce 2009-2010 byl, oproti ostatním rokům, využíván Jiráskův

orientační test školní zralosti. Jedná se o záchytný test, který orientačně upozorňuje na případné nezralosti, jež je pak vhodné podrobněji prověřit pomocí speciálně zaměřených testů. V tomto roce se také začíná využívat neverbální test se vzrůstající obtížností SON-R 21/2-7, měřící úroveň rozumových schopností u dětí s obtížemi v oblasti komunikace a řeči. Z tabulky č. 4 je také patrná pestřejší skladba testů v roce 2009-2010 než v ostatních letech.

4.1.5 Analýza příčin OŠD ve vybraných letech

Analyzovány byly všechny příčiny vedoucí k OŠD, které byly zjištěny z výsledků vyšetření školní zralosti v PPP Kladno v rozmezí deseti let ve vybraných třech letech.

Vzhledem k tomu, že u jednoho respondenta může být doporučen OŠD z více příčin, součet relativních četností bude větší než 100 %.

4.1.5.1 Analýza příčin OŠD v roce 1999-2000

Tabulka č. 5 a: Počet příčin OŠD v roce 1999-2000

Rok	Řeč	Percep.	Grafom.	Prac. zralost	Lateral.	Pozor.	Sníž. intelekt	Nerov. vývoj	DSP
1999-2000	78	59	71	44	17	25	58	7	58

Tabulka č. 5 b: Počet příčin OŠD v roce 1999-2000

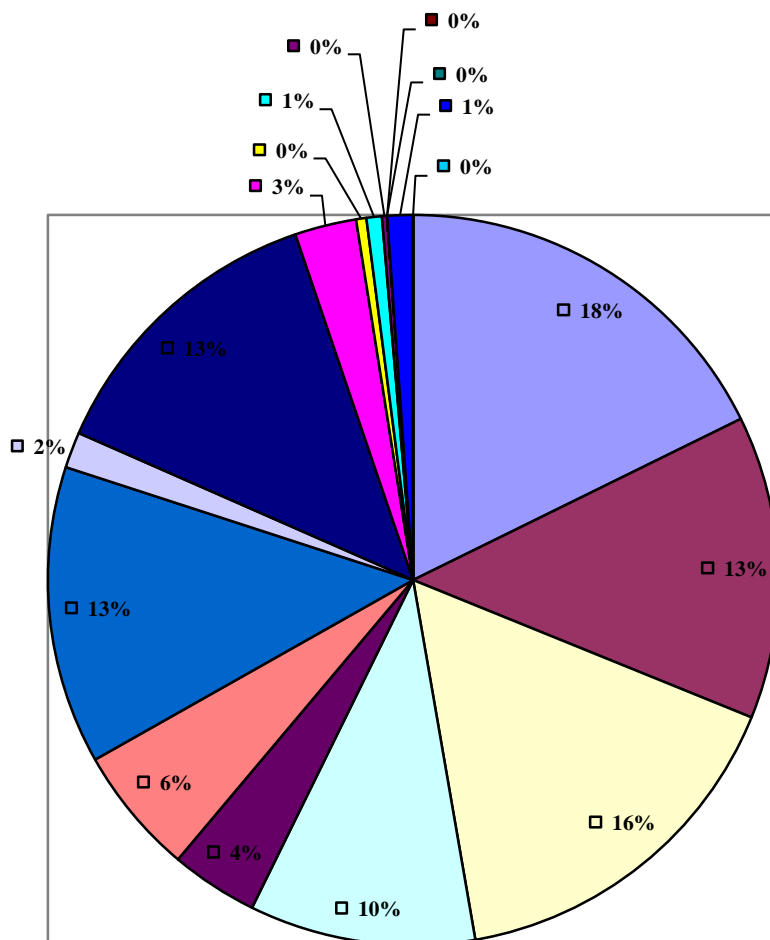
Rok	Soc. zralost	Emoč. zralost	SZP	Hrubá motor.	Jemná mot.	Vizumot.	Zdrav. oslab.	Těles. nezralé
1999-2000	12	2	3	1	0	0	5	0

Legenda: Grafomot. – grafomotoriky, Prac. zral. – pracovní zralost, Sníž. intel. – snížená inteligence, Nerov. v. – nerovnoměrný vývoj, DSP – děti s postižením, Soc. zr. – sociální zralost, Emoč. zr. – emoční zralost, SZP – vliv sociálně znevýhodněného prostředí, Hrubá mot.- hrubá motorika, Jemná mot. – jemná motorika, Vizumot. – vizumotorika, Zdrav. osl. – zdravotní oslabení, Těl. nezr. – tělesná nezralost

Komentář:

Tabulky č. 5 a, b nám podávají přehled o problematických oblastech školní zralosti vedoucích k OŠD respondentů v roce 1999-2000.

Graf č. 24: Příčiny OŠD v roce 1999-2000 v procentech (%)

Řeč	Percepce	Grafomot.	Prac. zral.	Lateralita	Pozornost
Sníž. intel.	Nerovn. v.	DSP	Soc. zr.	Emoč. zr.	SZP
Hrubá mot.	Jemná m.	Vizumot.	Zdrav. osl.	Těl. nezr.	

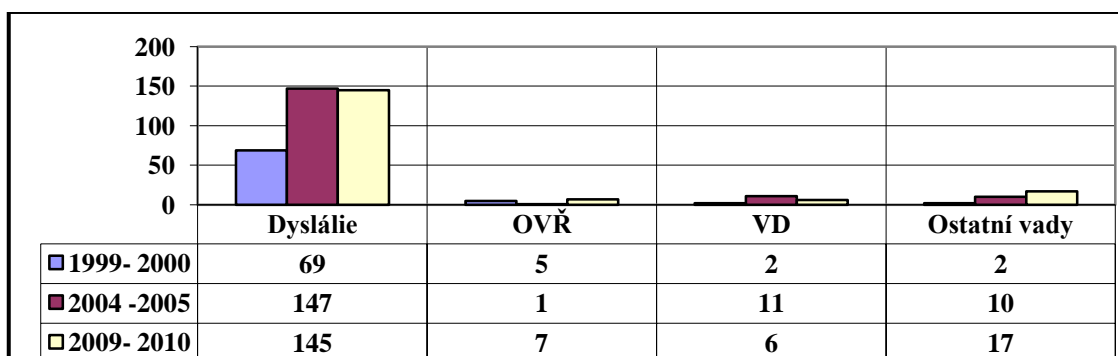
Komentář:

Z grafu č. 24 můžeme vyčíst podíl jednotlivých příčin v procentech. Pokud porovnáme zjištěné příčiny, můžeme sestavit žebříček od těch nejvýznamnějších. Celkem 18 % zauímají nedostatky v oblasti řeči, 16 % v grafomotorice, 13 % v percepci, sníženém intelektu a děti s postižením, 10 % pracovní nezralost, 6 % nedostatečná pozornost, 4 % problematická lateralita, 3 % sociální nezralost, 2 % nerovnoměrný vývoj, 1 % děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, 1 % děti zdravotně oslabené. V tomto roce se v menší míře nebo vůbec nevyskytly obtíže v oblasti vizumotoriky, jemné a hrubé motoriky, emoční zralosti a tělesně zralosti.

Vzhledem k početnosti důvodů vedoucích k odkladu školní docházky byly některé kategorie sestaveny z více příčin. Jedná se o oblast řeči, percepce – vnímání, inteligence a děti se specifickými potřebami.

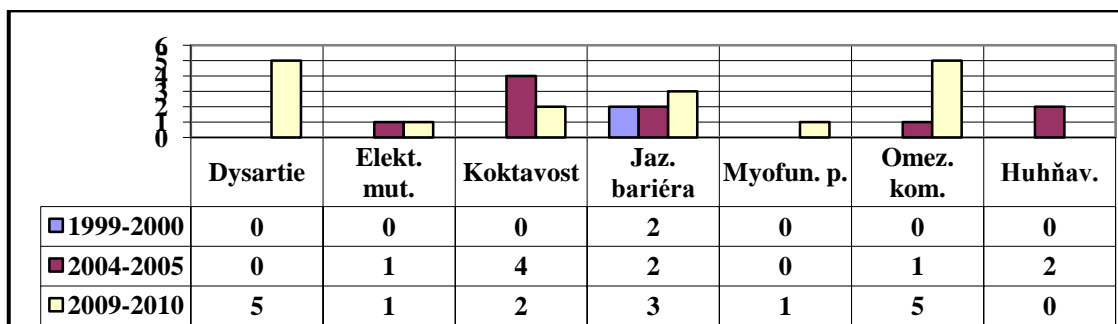
Tyto kategorie jsou podrobněji analyzovány v tabulce č. 7-11 a grafech č. 25-34.

Tabulka č. 6 a graf č. 25: Oblast řeči

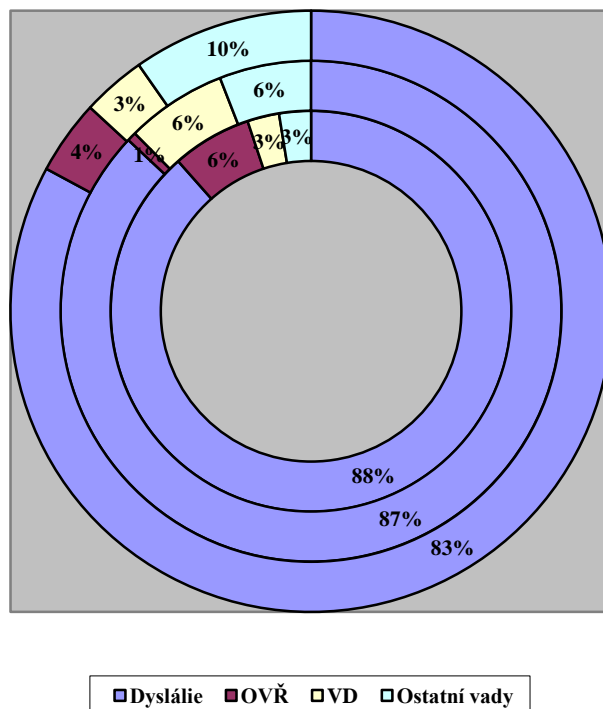
Legenda: OVŘ – opožděný vývoj řeči, VD – vývojová dysfázie

Tabulka č. 7 a graf č. 26: Ostatní vady řeči

Legenda: Elekt. mut. – elektivní mutismus, Jaz. bariéra – jazyková bariéra, Myofun. p. – myofunkční porucha, Omez. kom. – omezená komunikace, Huhňav. – huhňavost

**Graf č. 27: Zastoupení jednotlivých příčin v oblasti řeči ve sledovaných letech
(vnitřní kruh: 1999-2000, prostřední: 2004-2005 a vnější: 2009-2010)**

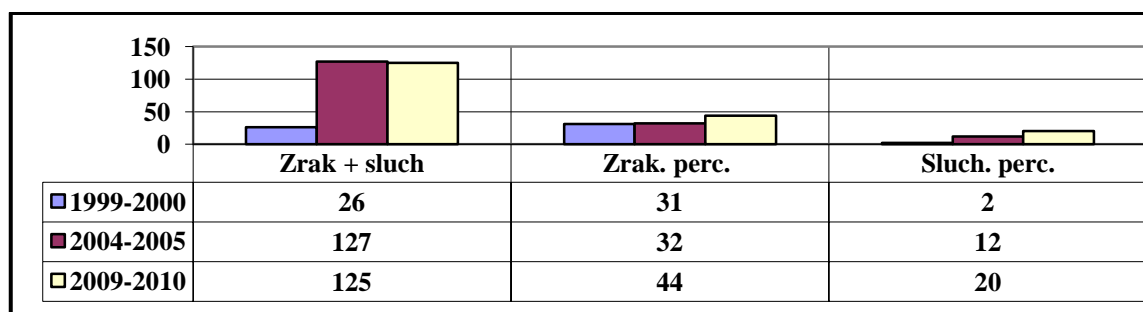
Komentář:

Z hlediska četnosti příčin se skládají některé kategorie z více sledovaných jevů. Oblast řeči mapuje tabulka č. 6 a graf č. 25 a zahrnuje děti s dyslálií, opožděným vývojem řeči, vývojovou dysfázií a jinými vadami řeči. Z údajů grafu č. 26 je patrné, že největší podíl zaujímá dyslalie, nesprávná výslovnost, která je nejrozšířenější z poruch řeči po pátém roce dítěte. Ve všech sledovaných letech se pohybuje v rozmezí 83-88 % se vzrůstající tendencí. Zbylé vady řeči nepřekračují 10 %. Opožděný vývoj řeči v rozmezí 1-6 %, vývojová dysfázie 3-7 %, ostatní vady 3-10%. Analýza uvedených údajů potvrzuje nárůst dětí s vadou výslovnosti v posledních letech. Přehled ostatních vad řeči nám zobrazuje tabulka č. 7 a graf č. 27 a z ní můžeme vyčíst, že počet dětí s narušenou komunikační schopností je v jednotlivých letech vzhledem k celkovému počtu respondentů nízký. Nárůst je zřejmý v posledním sledovaném roce, kdy jsou zastoupeny všechny vyskytující se vady kromě huhňavosti. Ve všech letech byly vyšetřeno celkem šest dětí z cizojazyčného prostředí. V roce 2009-2010 se vyskytlo pět respondentů s poruchou artikulace vlivem poškození CNS – dysartrií.

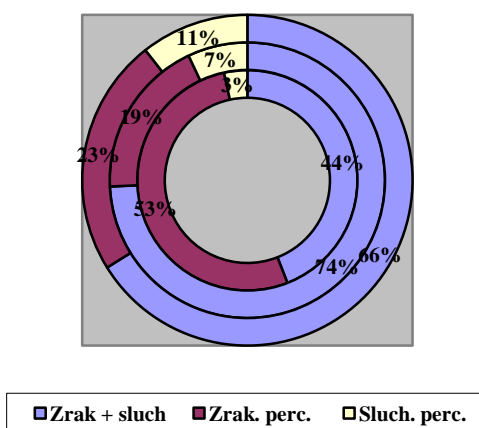
Z ostatních poruch jsou to dva případy narušení komunikační schopnosti vlivem elektivního mutismu. Kóktivost vyskytující se ve sledovaném vzorku celkem v šesti případech a se stejným počtem i omezená komunikace. Jedenkrát se objevila myofunkční porucha řeči a dvakrát huhňavost.

Tabulka č. 8 a graf č. 28: Oblast vnímání - percepce

Legenda: Zrak + sluch – obtíže ve zrakové a sluchové percepci, Zrak. perc. – obtíže ve zrakové percepci, Sluch. perc. – obtíže ve sluchové percepci

Graf č. 29: Zastoupení jednotlivých příčin v oblasti vnímání ve sledovaných letech (vnitřní kruh: 1999-2000, prostřední: 2004-2005 a vnější: 2009-2010)

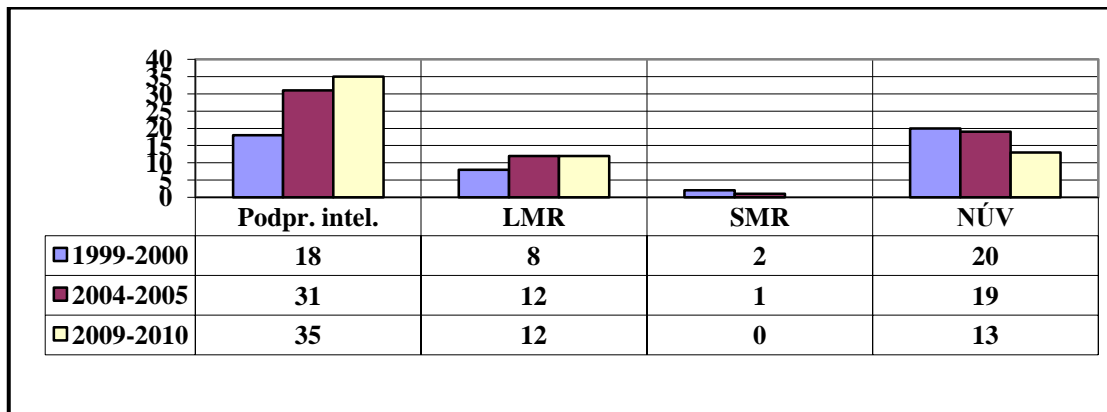

Komentář:

Tato kategorie obsahuje kombinované obtíže ve zrakovém i sluchovém vnímání nebo pouze ve zrakovém či pouze ve sluchovém. Jejich zastoupení nám ukazuje tabulka č. 8 a graf č. 28. Největší podíl ve sledovaných letech zaujímá kombinace obou s výjimkou prvního roku. Graf č. 29 zobrazuje procentuální zastoupení a je z něj patrné, že při vyšetření školní zralosti byly nejčastěji diagnostikovány obtíže v obou percepcích zároveň v rozmezí 66-74 %, vyjma roku 1999-2000, kdy nezralosti ve zrakové percepci

byly početnější. Vzhledem k jednotlivým oblastem se nezralost projevila více v nedostatečném zrakovém vnímání oproti sluchovému.

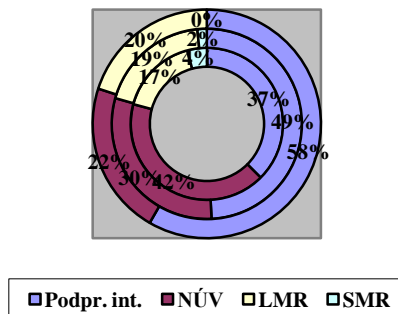
Tabulka č. 9 a graf č. 30: Oblast inteligence

Legenda: Podpr. intel. – podprůměrný intelekt, LMR – lehká mentální retardace, SMR – střední mentální retardace, NÚV – nízká úroveň vědomostí

Graf č. 31: Zastoupení příčin v oblasti inteligence ve sledovaných letech

(vnitřní kruh: 1999-2000, prostřední: 2004-2005 a vnější: 2009-2010)

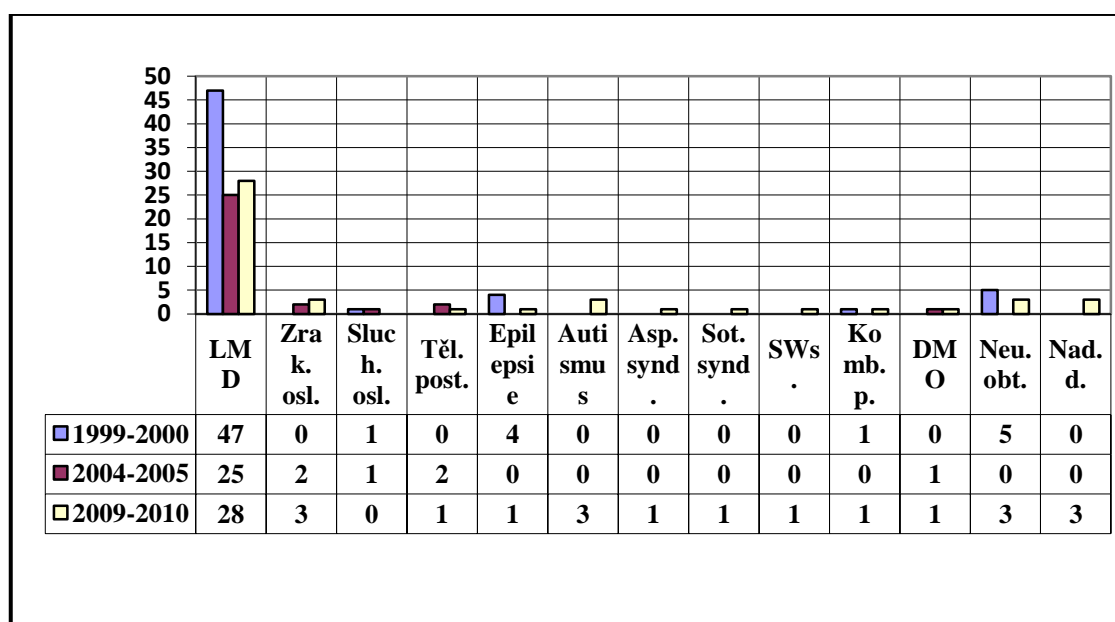

Komentář:

V oblasti inteligence je nejvýznamnější příčinou OŠD podprůměrný intelekt v rozmezí 38-58 % a nízká úroveň vědomostí pohybující se mezi 22-41 %. Lehká mentální retardace zaujímá 17-20 %. Střední mentální retardace se vyskytla pouze ve třech případech ze všech sledovaných let. Tuto kategorii mapuje tabulka č. 9 a grafy č. 30-31. Děti se sníženou inteligencí v základní škole trpí často stresem, neboť zažívají negativní zkušenosti na základě svých snížených schopností, což se projevuje nesoustředěností, hravostí, neklidem a nezájmem o školní dění. Důsledkem je ztráta

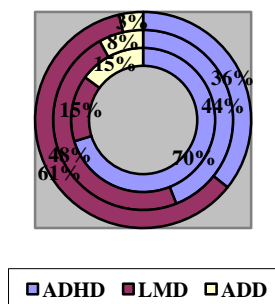
chuti k učení a dalšímu vzdělávání. V současné době se v médiích řeší otázka případného rušení praktických základních škol a začlenění dětí v rámci inkluzivního vzdělávání, do běžných škol. Osobně jsem se v minulém roce setkala se třemi dětmi, kterým byla diagnostikována v předškolním věku lehká mentální retardace a na základě doporučení PPP jim byl doporučen nástup do 1. ročníku ZŠ bez podpory asistenta. V letošním roce nastoupily docházku děti ze silně populačních ročníků, počty ve třídách dosahují 27 žáků a v každé třídě se vzdělávají i další dvě děti se specifickými potřebami. Vzhledem k těmto podmínkám, žáci s LMR již v prvním pololetí selhávají a rozvíjí se u nich problémové chování, přestože jsou vzděláváni dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) a přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením. Ubírat se směrem inkluzivního vzdělávání je jistě správné, ale v současné době ještě nejsou ve všech základních školách vytvořeny optimální podmínky k jeho naplnění.

Tabulka č. 10 a graf č. 32: Děti se specifickými potřebami

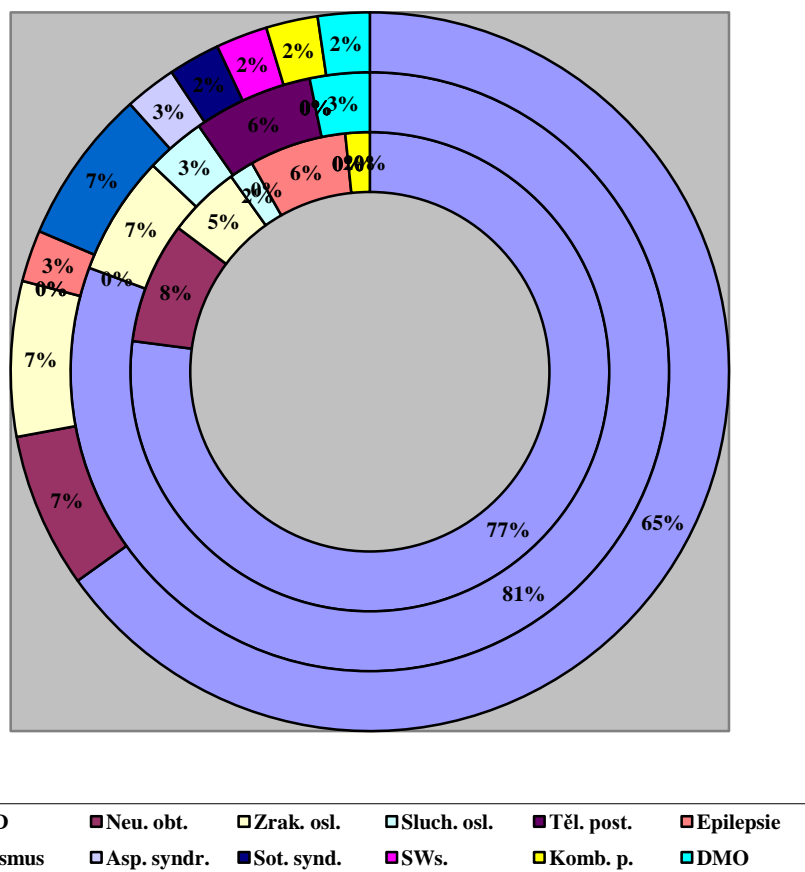

Legenda: LMD - lehká mozková dysfunkce, Zrak. oslab. – zrakové oslabení, Sluch. oslab. – sluchové oslabení, Těl. post. – tělesné postižení, Asp. synd. – Aspergerův syndrom, Sot. synd. – Sotův syndrom, SWs. – Sturge – Weberův syndrom, Komb. p. – kombinovaná postižení, DMO – dětská mozková obrna, Neu. ob. – neurologické obtíže, Nad. d. – nadané dítě (uvedeno pro zajímavost – není započítáno do příčin OŠD)

Graf č. 33: Kategorie lehké mozkové dysfunkce

Graf č. 34: Zastoupení dětí se specifickými poruchami ve sledovaných letech
(vnitřní kruh: 1999-2000, prostřední: 2004-2005 a vnější: 2009-2010)

Komentář:

Přehled o dětech se specifickými potřebami nám ukazuje tabulka č. 10 a grafy č. 32 a 34. Nejpočetnější skupinu ve všech sledovaných letech tvoří děti s LMD

v rozmezí 66-82 %. Tato kategorie byla sloučena a obsahuje děti s LMD, ADHD a ADD dle výpisu ze závěrečných zpráv o vyšetření školní zralosti. Jejich dílčí zastoupení nám znázorňuje graf č. 33. V roce 1999-2000 zaujímají 70 % podíl dětí s poruchou pozornosti a hyperaktivitou (ADHD), v roce 2004-2005 jsou nejpočetnější kategorie takřka vyrovnané: ADHD – 44 % a LMD 48 %. V roce 2009-2010 činí 60 % dětí s LMD a 36 % dětí s ADHD. Porucha pozornosti (ADD) se vyskytla ve všech sledovaných letech v rozmezí 4 – 15 %. Nejvýznamněji v roce 1999-2000.

Ostatní kategorie dětí s postižením dosahují nejvýše 8 % a to v případě neurologických obtíží ve dvou sledovaných letech.

4.1.5.2 Analýza příčin OŠD v roce 2004-2005

Vzhledem k tomu, že u jednoho respondenta může být doporučen OŠD z více příčin, součet relativních četností bude větší než 100 %.

Tabulka č. 11 a: Počet příčin OŠD v roce 2004-2005

Rok	Řeč	Percep.	Grafom.	Prac. zralost	Lateral.	Pozor.	Sn. intelekt	Nerov. vývoj	DSP
2004-2005	169	171	160	107	32	105	63	22	31

Tabulka č. 11 b: Počet příčin OŠD v roce 2004-2005

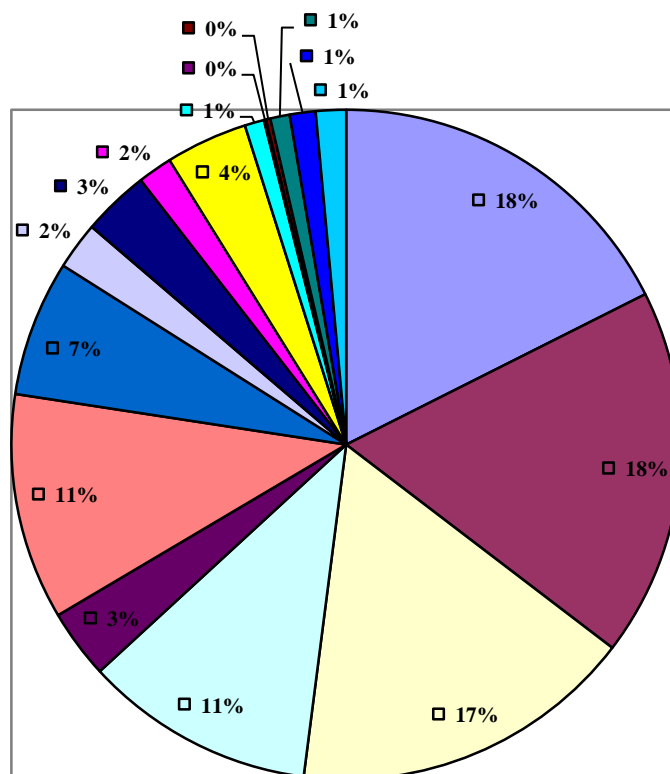
Rok	Soc. zralost	Emoč. zralost	SZP	Hrubá motor.	Jemná mot.	Vizumot.	Zdrav. oslab.	Těles. nezralé
2004-2005	16	38	9	1	2	9	12	14

Legenda: Grafomot. – grafomotoriky, Prac. zral. – pracovní zralost, Sníž. intel. – snížená inteligence, Nerovn. v. – nerovnoměrný vývoj, DSP – děti s postižením, Soc. zr. – sociální zralost, Emoč. zr. – emoční zralost, SZP – vliv sociálně znevýhodněného prostředí, Hrubá mot.- hrubá motorika, Jemná mot. – jemná motorika, Vizumot. – vizumotorika, Zdrav. osl. – zdravotní oslabení, Těl. nezr. – tělesná nezralost

Komentář:

Tabulky č. 11 a, b nám podávají přehled o problematických oblastech školní zralosti vedoucích k OŠD respondentů v roce 2004-2005.

Graf č. 35: Příčiny OŠD v roce 2004-2005 v procentech (%)

Řeč	Percepcce	Grafomot.	Prac. zral.	Lateralita	Pozornost
Sniž. intel.	Nerovn. v.	DSP	Soc. zr.	Emoč. zr.	SZP
Hrubá mot.	Jemná m.	Vizumot.	Zdrav. osl.	Těl. nezr.	

Komentář:

Z grafu č. 35 můžeme vyčíst podíl jednotlivých příčin vedoucích k OŠD v roce 2004-2005 v procentech. Porovnáním příčin, zjistíme, že nejvýznamnější příčinou odkladu v tomto roce byla s 18 % řeč a percepce, 17 % činí obtíže v oblasti grafomotoriky, s 11 % se shodně umístila kategorie pracovní nezralosti a pozornosti. Další oblasti jsou již pod hranicí 10 %. A to 7 % snížený intelekt, 4 % emoční zralost, 3 % problematická lateralita a děti s postižením, 2 % sociální zralost a nerovnoměrný vývoj, 1 % děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, děti zdravotně oslabené, děti se znevýhodněného prostředí a obtíže ve vizumotorice. V tomto roce se v menší míře nebo vůbec nevyskytly obtíže v oblasti jemné a hrubé motoriky.

4.1.5.3 Analýza příčin OŠD v roce 2009-2010

Vzhledem k tomu, že u jednoho respondenta může být doporučen OŠD z více příčin, součet relativních četností bude větší než 100 %.

Tabulka č. 12 a: Počet příčin OŠD v roce 2009-2010

Rok	Řeč	Percep.	Grafom.	Prac. zralost	Lateral.	Pozor.	Sn. intelekt	Nerov. vývoj	DSP
2009-2010	175	189	157	110	43	62	60	5	44

Tabulka č. 12 b: Počet příčin OŠD v roce 2009-2010

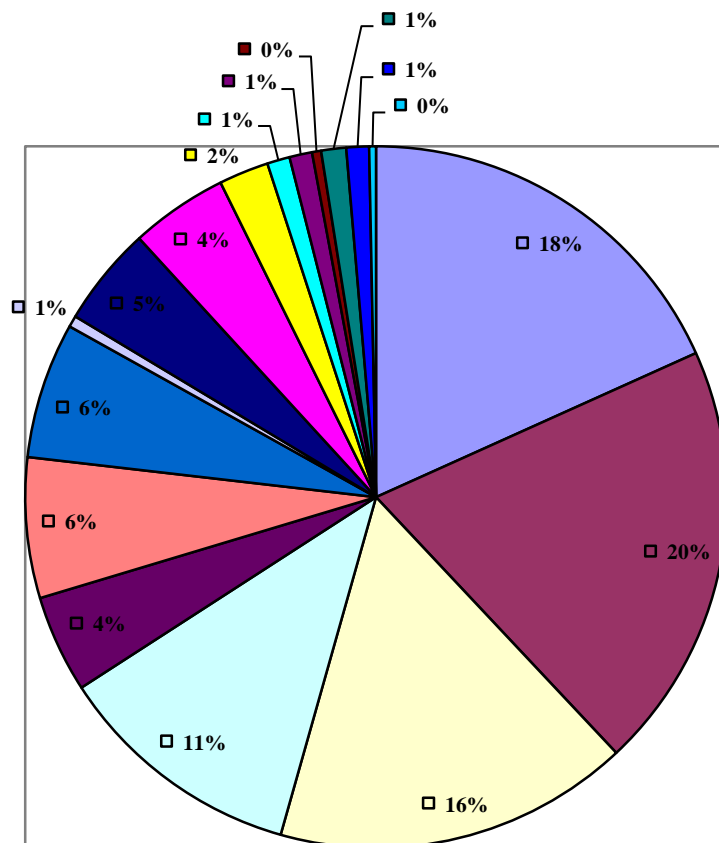
Rok	Soc. zralost	Emoč. zralost	SZP	Hrubá motor.	Jemná mot.	Vizumot.	Zdrav. oslab.	Těles. nezralé
2009-2010	43	22	10	10	4	11	10	3

Legenda: Grafomot. – grafomotoriky, Prac. zral. – pracovní zralost, Sníž. intel. – snížená inteligence, Nerovn. v. – nerovnoměrný vývoj, DSP – děti s postižením, Soc. zr. – sociální zralost, Emoč. zr. – emoční zralost, SZP – vliv sociálně znevýhodněného prostředí, Hrubá mot.- hrubá motorika, Jemná mot.– jemná motorika, Vizumot. – vizumotorika, Zdrav. osl. – zdravotní oslabení, Těl. nezr. – tělesná nezralost

Komentář:

Tabulky č. 12 a, b nám podávají přehled o problematických oblastech školní zralosti vedoucích k OŠD respondentů v roce 2009-2010.

Graf č. 36: Příčiny OŠD v roce 2009-2010 v procentech (%)

Řeč	Percepce	Grafomot.	Prac. zral.	Lateralita	Pozornost
Sníž. intel.	Nerovn. v.	DSP	Soc. zr.	Emoč. zr.	SZP
Hrubá mot.	Jemná m.	Vizumot.	Zdrav. osl.	Těl. nezr.	

Komentář:

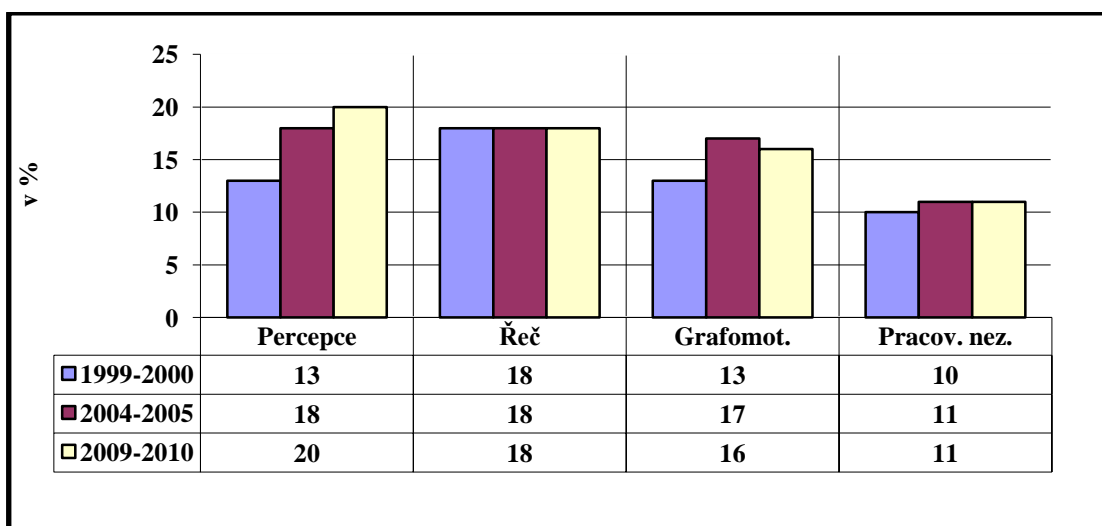
Z grafu č. 36 můžeme vyčíst podíl jednotlivých příčin vedoucích k OŠD v roce 2009-2010 v procentech. Porovnáním příčin zjistíme, že nejvýznamnější příčinou odkladu v tomto roce se jeví s 20% percepce, 18 % zaujímají nedostatky v oblasti řeči, s 16 % problematická grafomotorika a 11 % činí pracovní nezralost. Další oblasti jsou již pod hranicí 10 %. A to 6 % shodně nedostatečná pozornost a snížený intelekt, 5 % děti s postižením, 4 % sociální nezralost, 2 % emoční nezralost, 1 % děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, děti zdravotně oslabené, tělesně nezralé s nerovnoměrným vývojem, s obtížemi ve vizumotorice a hrubé motorice. V tomto roce se v menší míře vyskytly obtíže v oblasti jemné motoriky.

4.1.6 Nejčastější příčiny OŠD ve sledovaných letech v PPP Kladno

Tato kategorie je souhrnem výsledků analýzy nejčastějších příčin OŠD v PPP Kladno ve sledovaném období, které ve všech třech vybraných letech překračovaly kritérium četnosti nad 10 %.

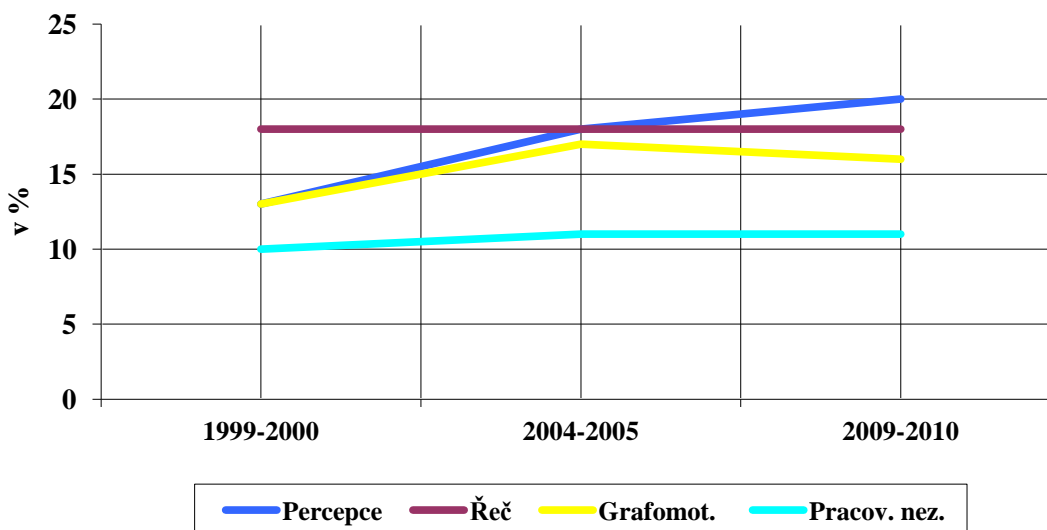
Vzhledem k tomu, že u jednoho respondenta může být doporučen OŠD z více příčin, součet relativních četností bude větší než 100 %.

Tabulka č. 13 a graf č. 37: Souhrn nejčastějších příčin odkladů školní docházky

Legenda: Grafomot. – grafomotorika, Pracov. nez. – pracovní nezralost

Graf č. 38: Vývoj trendu příčin OŠD v jednotlivých letech

Komentář:

Jaké jsou nejčastější příčiny odkladu školní docházky v PPP Kladno, ve třech sledovaných letech, v rozmezí deseti let, nám znázorňuje tabulka č. 13 a graf č. 37. Každému z respondentů byl doporučen OŠD na základě několika příčin, proto výzkum je zaměřen na nejčastěji se vyskytující příčiny odkladů. Kriteria, více než 10 % v každém roce, dosáhly kategorie řeč, percepce, grafomotorika a pracovní zralost. Tuto podmínku výběru nesplnily oblasti – snížený intelekt, děti s postižením a pozornost, které sice překročily stanovenou procentuální hranici, ale pouze v jednom roce.

Trend vývoje nejčastějších příčin OŠD můžeme pozorovat v grafu č. 38.

Z údajů vyplývá, že obtíže v oblasti řeči zaujímají v každém sledovaném roce shodně 18 %. Tedy nejvyšších hodnot ze všech posuzovaných oblastí školní zralosti. Tabulka č. 6 a grafy č. 25 a 26 nám znázorňují podíl jednotlivých příčin z hlediska řeči. Z výsledků je patrné, že největší podíl zaujímá dyslálie – nesprávná výslovnost, zbylé vady se vyskytují v 1-10 %. Jedná se o opožděný vývoj řeči, vývojovou dysfázii a ostatní vady (zastoupení viz tabulka č. 7 a graf č. 27).

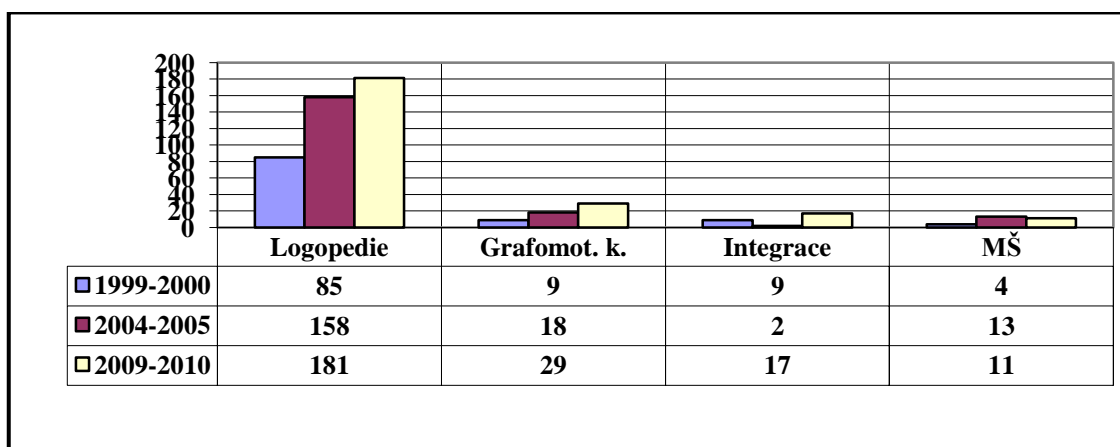
Druhou nejčastější příčinou odkladu jsou nezralosti zrakového a sluchového vnímání (percepce), pohybující se v rozmezí mezi 13-18%, se vzrůstající tendencí. V roce 2009-2010 s nárůstem o 7 % oproti roku 1999-2000.

Z výsledků výzkumu je patrné, že třetí nejčastější příčinou OŠD se jeví grafomotorické obtíže se 13-16 % z celkového počtu zjištěných příčin, s nárůstem o 3 % oproti prvnímu sledovanému roku 1999-2000.

Výzkum ukázal, že čtvrtou nejčastější příčinou OŠD je pracovní nezralost. Dosahující 10-11 % ze všech příčin ve sledovaných letech.

4.1.7 Návrhy reedukace a vývoj dětí s SPU v ZŠ

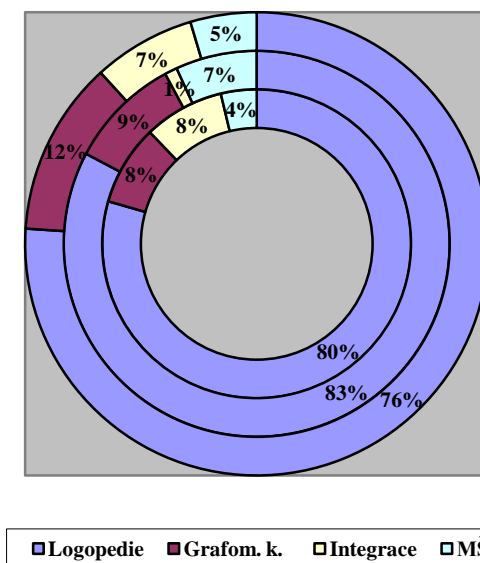
Tabulka č. 14 a graf č. 39: Návrhy reedukace psychology v PPP Kladno

Legenda: Logopedie – logopedická náprava, Grafomot. k. – grafomotorický kurz, Integrace – doporučená integrace v ZŠ, MŠ – doporučený nástup do MŠ

Graf č. 40: Doporučená reedukace v procentech (%)

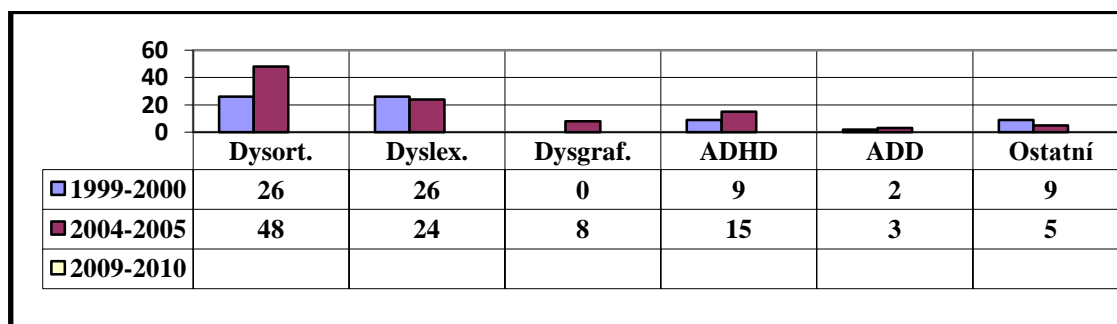
(vnitřní kruh: 1999-2000, prostřední: 2004-2005 a vnější: 2009-2010)

Komentář:

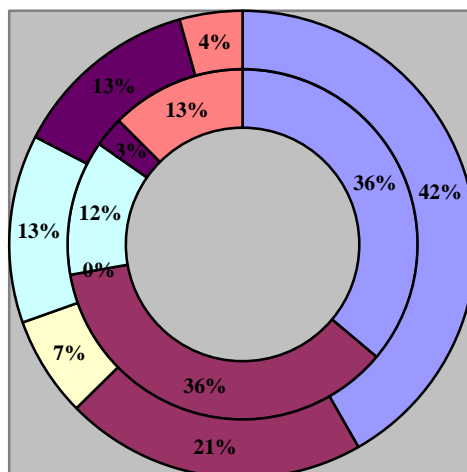
Zjištěným nejčastějším příčinám OŠD také odpovídá doporučená reedukace, kterou mapuje tabulka č. 14 a graf č. 39 a 40. Nejčastější příčinou odkladu ve všech sledovaných letech jsou obtíže v oblasti řeči, proto také nejčastější doporučenou nápravou v rozmezí 76-83 % byla logopedická náprava. Bohužel se v posledních letech v přípravné třídě často setkávám s šestiletými dětmi, které mají závažné problémy s výslovností, a logopedická náprava u nich neprobíhá pod vedením odborníka. Možná to souvisí i s tím, že ubývá logopedických asistentek působících v MŠ a vzrůstá počet dětí, které navštěvují klinické logopedy a jejich ordinace jsou pouze ve větších městech. Další doporučenou nápravou je grafomotorický kurz, což také odpovídá zjištěným výsledkům výzkumu. Podpůrným opatřením je i doporučení k integraci dětem s vážnější poruchou učení či chování nebo s více poruchami. A také se objevuje doporučení k nástupu docházky do MŠ bohužel se vzrůstající tendencí. Předškolní vzdělávání je nepovinné, proto záleží na rodičích, zda jejich dítě bude MŠ navštěvovat. Z výpovědi pracovníků PPP jsem se dozvěděla, že přibývá dětí s vážnými nedostatky z hlediska školní zralosti, které nenavštěvují MŠ z finančních důvodů. Jedná se o rodiny sociálně znevýhodněné. I z výsledků dotazníkové sondy je patrné, že rodiče často upozorní na nezralost dítěte právě odborník, nejčastěji logoped. A speciální nápravný program, kterým je především logopedická náprava, je nejvyhledávanější možností stimulace, kterou volí rodina během OŠD.

Tabulka č. 15 a graf č. 41: Vývoj specifickým poruch učení a chování v ZŠ

Legenda: 2009-2010 – tento rok ještě nelze posoudit z důvodu nezpracovaných údajů poradnou, Dysort. – dysortografie, Dyslex. – dyslexie, Dysgraf. – dysgrafie, ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou, ADD – porucha pozornosti, Ostatní – dyspraxie, vývojová dysfázie, grafomotorické obtíže, disharmonická osobnost, nepotismus, emoční labilita

Graf č. 42: Podíl specifických poruch učení a chování u dětí s doporučeným OŠD v procentech (%)
(vnitřní kruh: 1999-2000, vnější kruh: 2004-2005)

■ Dysort. ■ Dyslex. □ Dysgraf. □ ADHD ■ ADD ■ Ostatní

Komentář:

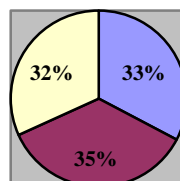
Tabulka č. 15 a graf č. 41 a 42 znázorňují podíl specifických poruch učení a chování (dále SPUaCH) v ZŠ u dětí, kterým byl v PPP Kladno doporučen OŠD. Není zde uveden rok 2009-2010, který v době psaní diplomové práce ještě nebyl zpracován. Z grafu č. 41 je patrné, že nejvíce byla diagnostikována ve sledovaných letech dysortografie a dyslexie, z poruch chování je početně významnější porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD). Děti, u nichž se projeví dysortografické obtíže zaujímají v roce 1999-2000 35 % a v roce 2004-2005 je to 42 %, nárůst činí 7 %. Dyslexie byla diagnostikována v prvním sledovaném roce v 36 % a v druhém ve 21 %. v tomto roce se objevují také děti s dysgrafickými problémy, jež se v roce 1999-2000 neobjevily.

5. ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉ SONDY

5.1 Obecné informace

Tabulka č. 16 a graf č. 43: Zastoupení jednotlivých respondentů v souboru

Respondenti (n=107)	Počet	%
Rodiče	35	33
Učitelé ZŠ	38	35
Učitelé PZ	34	32

■ Rodiče ■ Učitelé 1. st. □ Učitelé MŠ

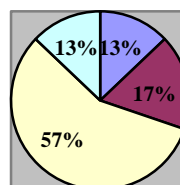
Legenda: Učitelé ZŠ – učitelé 1. st. ZŠ, Učitelé PZ – učitelé v předškolních zařízeních

Komentář:

Na otázky v dotazníkové sondě odpovědělo celkem 107 respondentů. Z toho bylo 33 % rodičů, 35 % učitelů 1. stupně a 32 % učitelů MŠ.

Tabulka č. 17 a graf č. 44: Počet dětí s odkladem školní docházky v rodině

Skupiny (n=35)	Jedno	%
Jedno	25	71
Dvě	7	20
Tři	1	3
Tři a více	2	6

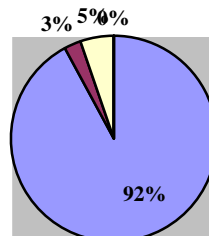
■ Jedno ■ Dvě □ Tři □ Tři a více

Komentář:

Jak ukazuje tabulka č. 17 a graf č. 44, 71 % rodičů, kteří vyplňovali dotazník, mělo v rodině jedno dítě s OŠD, 20 % dvě děti, 3 % tři a 6 % tři a více dětí.

Tabulka č. 18 a graf č. 45: Typ základní školy

Typ školy	Počet (n=38)	%
Běžná ZŠ	35	92
ZŠ praktická	1	3
ZŠ speciální	2	5
Mimo obor	0	0

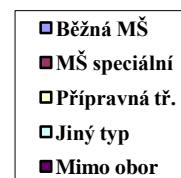
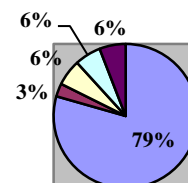

Komentář:

Tabulka č. 18 a graf č. 45 uvádějí, že 92 % učitelů, vyplňujících dotazník, pracuje v základní škole běžného typu, 3 % v ZŠ praktické, 5 % v ZŠ speciální. Učitelé, kteří pracují mimo obor, se na tomto výzkumu nepodíleli.

Tabulka č. 19 a graf č. 46: Typ předškolního zařízení

Typ předš. zařízení	Běžná MŠ	MŠ spec.	Přípr. třída	Jiný typ	Mimo obor
Počet (n=34)	27	1	2	2	2
%	79	3	6	6	6

Komentář:

Z tabulky č. 19 a grafu č. 46 vyčteme, že 79 % učitelů předškolních zařízení, zodpovídajících na otázky v dotazníku, pracuje v běžné mateřské škole. Ve speciální MŠ jsou zaměstnány 3% učitelů. Shodně 6 % z celkového počtu v této kategorii zaujímají pedagogové, kteří pracují v jiných typech předškolních zařízení jako

například v soukromé, firemní a alternativní mateřské škole či v přípravné třídě. Stejného podílu dosáhli i učitelé nepracující v oboru.

5.2 Analýza výzkumných otázek dotazníkové sondy

Výsledky v některých tabulkách byly zjišťovány průměrem z celkového počtu odpovědí v dané kategorii. Stupně 1., 2., 3. atd., představují důležitost odpovědi. Kdy první stupeň je považován za nejzávažnější.

Tabulka č. 20: Nejčastější příčiny OŠD dle názorů rodičů

Legenda (shodná pro tabulky č. 20-22): (1. – 3.) – závažnost obtíží, soc. a em. z. - sociální a emocionální zralost

Rodiče (n = 35)	1.	2.	3.	Průměr Ø
Fyzická zralost	7	18	10	2,09
Psychická zralost	15	9	11	1,88
Soc. a em. zralost	10	16	9	1,97

Komentář:

Tabulka č. 20 zobrazuje přehled nejčastějších příčin OŠD dle vlastních zkušeností rodičů dětí, kterým byl udělen odklad školní docházky. Z údajů vyplývá, že nejvíce byl odklad realizován u dětí, z důvodu obtíží

v psychické oblasti školní zralosti. Jedná se o problémy v oblasti řeči související s vadnou výslovností a obtížemi v komunikaci, dále v myšlení, pozornosti, paměti, zrakovém nebo sluchovém vnímání, grafomotorice, vizumotorice, lateralitě a pracovní zralosti. Jako druhou nejčastější problematickou oblast uvedli rodiče sociální a emocionální nezralost. Obtíže se týkají schopnosti přizpůsobit se změnám, odpoutat se od rodičů, vhodně se chovat a komunikovat s dětmi i s dospělými. Nejméně problémů bylo zaznamenáno v oblasti tělesné zralosti projevující se zvýšenou nemocností, malým vzrůstem či nedostatky v oblasti hrubé motoriky. Na otázky dotazníkové sondy odpovědělo celkem 35 rodičů.

Tabulka č. 21: Nejčastější příčiny OŠD dle názorů učitelů 1. stupně ZŠ

Učitelé ZŠ (n = 38)	1.	2.	3.	Průměr Ø
Fyzická zralost	3	17	18	2,39
Psychická zralost	31	6	1	1,21
Soc. a em. zralost	12	22	4	1,79

Komentář:

Tabulka č. 21 mapuje názory pedagogů 1. stupně základní školy týkající se problematiky OŠD. Ze zkušeností učitelů vyplývá, že nejčastěji je realizován OŠD na základě nedostatků v psychické oblasti.

Méně obtíží se vyskytuje v kategorii sociální a emocionální zralosti. Fyzická nezralost bývá důvodem OŠD nejméně. Na otázky v dotazníkové sondě odpovědělo 38 učitelů 1. stupně ZŠ.

Tabulka č. 22: Nejčastější příčiny OŠD dle názorů pedagogů v MŠ

Učitelé MŠ (n = 34)	1.	2.	3.	Průměr Ø
Fyzická zralost	5	8	21	2,47
Psychická zralost	23	9	2	1,38
Soc. a em. zralost	16	16	2	1,59

Komentář:

V tabulce č. 22 jsou obsaženy názory pedagogů v předškolních zařízeních. Z analýzy je patrné, že s průměrem 1,38 zaujímá oblast psychické zralosti nejčastější příčinu OŠD. Nezralosti v oblasti sociální

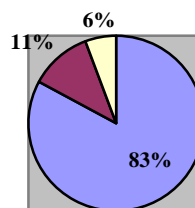
a emocionální bývají dalším důvodem odkladů školní docházky. Nejméně problémovou se jeví oblast tělesné zralosti. Na otázky odpovídalo 34 učitelů předškolních zařízení.

Shrnutí výsledků:

Názory respondentů dotazníkové sondy týkající se důvodů vedoucích k odkladu školní docházky se shodují. Za nejčastější příčiny OŠD považují obtíže v psychické oblasti školní zralosti. Méně problémovou se jeví sociální a emocionální zralost, nejméně obtíží se projevuje v oblasti tělesné zralosti.

Tabulka č. 23 a graf č. 47: Názory rodičů na účelnost OŠD

Rodiče (n = 35)	počet	%
Prospěšný	29	83
Ztráta roku	4	11
Bezdůvodný	2	6

■ Prospěšný ■ Ztráta roku ■ Bezdůvodný

Komentář:

Údaje o tom, jak účelně vidí OŠD rodiče, nám poskytne tabulka č. 23 a graf č. 47. Z 83 % hodnotí odklad školní docházky jako prospěšný. Domnívají se, že pomůže dětem odstranit nedostatky v oslabených oblastech a dozrát. Jako ztrátu jednoho roku jej vidí 11 % dotázaných, protože se nepodařilo problémy kompenzovat a ve větší míře se projeví i po nástupu školní docházky. Jako bezdůvodný jej označilo 6 % respondentů. Tito rodiče z osobních pohnutek někdy oddalují dítěti školní povinnosti. Jedním z důvodů je například o rok mladší sourozenec a možnost společného pozdějšího vzdělávání. Dalším důvodem může být očekávané narození dítěte v rodině, které by mohlo ubírat čas, jenž by rodiče chtěli věnovat přípravě do školy s budoucím prvňákem.

Tabulka č. 24: Názory učitelů ZŠ na účelnost OŠD

Učitelé ZŠ (n = 38)	1.	2.	3.	Průměr ø
Prospěšný	25	11	2	1,39
Ztráta roku	8	20	10	2,05
Bezdůvodný	5	9	24	2,50

Komentář:

Zorientovat se v názorech na prospěšnost OŠD pomůže tabulka č. 24. Oslovení učitelé ZŠ si myslí, že rodiče vnímají OŠD nejčastěji jako prospěšný. Dítě má podle nich možnost dozrát a kompenzovat projevy nezralosti. Domnívají se, že menšina jej vnímá jako ztrátu jednoho roku nebo jako bezdůvodný s cílem prodloužit dítěti dětství.

Tabulka č. 25: Názory učitelů MŠ na účelnost OŠD

Učitelé MŠ (n = 34)	1.	2.	3.	Průměr Ø
Prospěšný	20	14	0	1,41
Ztráta roku	7	20	7	2,00
Bez důvodný	3	5	26	2,68

Komentář:

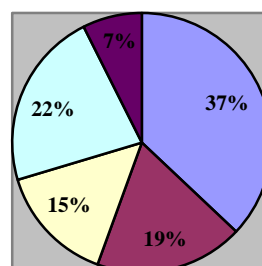
Analýzou odpovědí v tabulce č. 25 zjistíme, že dle zkušeností pedagogů v MŠ, pohlížejí rodiče většinou na OŠD kladně a vnímají ho jako prospěšný. Jen menšina v něm vidí ztrátu jednoho roku a bez vážné příčiny jej volí jen minimum rodičů.

Shrnutí výsledků:

Rodiče, učitelé 1. stupně a pedagogové v MŠ si shodně myslí, že OŠD je z hlediska rodiny v současné době vnímán pozitivně jako prospěšný.

Tabulka č. 26 a graf č. 48: Na koho se rodiče častěji obraceli při nezralosti dítěte?

Rodiče (n = 35)	počet	%
Na nikoho	20	37
MŠ	10	19
Pediatra	8	15
Jiného odborníka	12	22
Učitele v ZŠ u zápisu	4	7

■ Nikdo ■ MŠ □ Pediatr □ Jiný odb. ■ ZŠ u zápisu

Vzhledem k tomu, že respondenti mohli vybrat více než jednu možnost a jednalo se tak o odpověď mnohoznačnou, tak součet relativních četností je větší než 100 %.

Komentář:

Na koho se rodiče nejčastěji obraceli při pochybnostech o zralosti dítěte, vyčteme z tabulky č. 26 a graf č. 48. Z 37 % si projevů nezralosti rodiče všimli a k OŠD se rozhodli sami. Jiný odborník, zpravidla logoped nebo psycholog, byl poradcem ve 22 %. Dalšími v pořadí byli učitelé v předškolních zařízení z 19 %, poté ve 15 % pediatr a 7 % zaujímá upozornění u zápisu do 1. ročníku ZŠ. Bylo by logické, že z hlediska

častého kontaktu s dítětem v tomto období, nejvíce rodičům poradí učitelé MŠ. Ale vzhledem ke zvyšujícímu se počtu dětí s obtížemi v oblasti řeči, je tímto rádcem častěji logoped nebo jiný odborník, zpravidla psycholog. V odpovědích rodičů se objevili i další možnosti upozornění a to nejčastěji příbuznými či v jednom případě chůvou.

Tabulka č. 27: Na koho se dle názorů učitelů ZŠ nejčastěji obracejí rodiče při pochybnostech o zralosti dítěte?

Učitelé ZŠ (n = 38)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	5. počet	Průměr $\emptyset$
Rozhodují se sami	3	6	13	7	9	3,34
MŠ	12	13	10	2	1	2,13
Pediatr	4	10	13	9	2	2,87
Jiný odborník	12	13	6	4	3	2,29
V ZŠ u zápisu	14	11	5	7	1	2,03

Komentář:

Při pochybnostech o zralosti dítěte se dle názorů učitelů ZŠ obracejí rodiče nejčastěji právě na pedagogy v ZŠ, a to při zápisu. Dalšími v pořadí jsou učitelky v MŠ, poté jiní odborníci např. logoped, psycholog, pediatr. Učitelé v ZŠ si myslí, že se v rámci rozhodování, zda realizovat OŠD dítěte, se rodiče radí a nerozhodují se jen sami. Analýzu této otázky nalezneme v tabulce č. 27.

Tabulka č. 28: Na koho se dle názorů učitelů MŠ nejčastěji obracejí rodiče při pochybnostech o zralosti dítěte?

Učitelé MŠ (n = 34)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	5. počet	Průměr $\emptyset$
Rozhodují se sami	6	2	11	7	8	3,06
MŠ	16	11	2	3	2	1,94
Pediatr	4	7	12	9	2	2,94
Jiný odborník	13	10	5	4	2	2,18
V ZŠ u zápisu	5	11	9	3	6	2,82

Komentář:

Tabulka č. 28 nás informuje o skutečnosti, na koho se dle názorů pedagogů MŠ obrazejí rodiče při pochybnostech o zralosti dítěte. Z údajů vyčteme, že nejčastěji osloví právě učitele v předškolních zařízeních, což logicky vyplývá ze situace, že většina dětí v předškolním věku navštěvuje mateřskou školu. Co se týče četnosti, dále se radí s jinými odborníky, v ZŠ u zápisu a s pediatrem. Sami se nerozhodují příliš často.

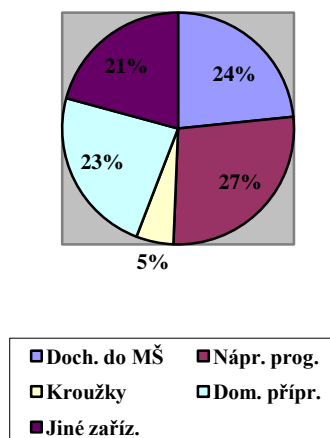
Shrnutí výsledků:

V názorech na tuto otázku nepanuje mezi respondenty shoda. Rodiče udávají, že většinou si nezralosti dítěte všimli sami a na základě toho se rozhodovali o OŠD. Zajímavé je, že oslovení učitelé ZŠ a MŠ si myslí, že se rodiče při úvahách o možném odkladu obrazejí nejčastěji právě na ně. Nepříliš častou možností je podle nich samostatné rozhodování rodičů.

Z rozhovorů s rodiči, se kterými se setkávám v přípravné třídě, jsem zjistila, že při prvních pochybnostech z hlediska zralosti dítěte k nástupu školní docházky hledají informace především na internetu, poté se obrazejí na školu a další odborníky. Již méně využívají odbornou literaturu, kterou volí až na základě doporučení školy.

Tabulka č. 29 a graf č. 49: Způsob stimulační během OŠD dle názorů rodičů

Rodiče (n = 35)	počet	%
Docházky do MŠ	18	23
Nápravný program	21	28
Kroužky	4	5
Domácí příprava	18	23
Nástup do jiného zařízení	16	21

Komentář:

Jaký způsob stimulace je dle zkušeností rodičů nejúčinnější během roku, kdy dítě realizuje odklad, dokumentuje tabulka č. 29 a graf č. 49. Speciální nápravný program, tím je nejčastěji myšlena logopedická náprava nebo grafomotorický kurz, zvolilo 28 % respondentů. Pravidelná docházka do MŠ a domácí náprava oslabených oblastí podle publikací pro předškoláky činí shodně 23 %. Nástup do jiného předškolního zařízení tj. přípravné třídy a speciální MŠ bylo volbou 21 % rodičů. Nejméně významná, z hlediska zkušeností rodičů, se jeví náprava obtíží formou cíleně zaměřených kroužků. Je potěšující, že rodiče vnímají činnosti, které jsou náplní odpoledních kroužků, jako volnočasové aktivity, kde by se děti měly především uvolnit a odreagovat, naplnit své zájmy a seberealizovat se v aktivitách, které jim přinášejí uspokojení. Tyto aktivity by měly probíhat v čase, kdy děti nepobývají v MŠ. Pokud tomu tak není, jsou nevhodně vytrhovány z činností v předškolním zařízení, což pro ně není přínosné. Často se tak děje například při výuce anglického jazyka, který zajišťují soukromé agentury.

Tabulka č. 30: Způsob stimulace během OŠD dle názorů učitelů ZŠ

Učitelé ZŠ (n = 38)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	5. počet	Průměr Ø
Docházka do MŠ	22	11	4	0	1	1,61
Nápravný program	17	15	4	2	0	1,76
Kroužky	3	11	12	9	3	2,95
Domácí příprava	4	14	12	7	1	2,66
Nástup do jiného zařízení	11	10	7	6	4	2,53

Komentář:

Dle názorů učitelů ZŠ je nejúčinnější stimulací během roku, ve kterém dítě realizuje odklad, pravidelná docházka do mateřské školy, která zajistí dostatek podnětů a kompenzuje obtíže, které k němu vedly. Následuje náprava oslabených oblastí formou

speciálního nápravného programu, jež bývá nejčastěji realizován odborníky mimo MŠ. Další intervencí je nástup do jiného speciálního předškolního zařízení lišícího se svým zaměřením od běžné mateřské školy. Jednou z možností je vzdělávání v přípravné třídě, která je určena dětem ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí s odkladem školní docházky nebo přestup do speciální mateřské školy, kde s dětmi pracují speciální pedagogové a je určena především dětem se speciálními potřebami, mezi něž patří i logopedické vady. Poté následuje domácí příprava a poslední možnost, dle významnosti, zaujímají cíleně zaměřené kroužky. Přehled četnosti názorů nám zprostředkuje tabulka č. 30.

Tabulka č. 31: Způsob stimulace během OŠD dle názorů učitelů MŠ

Učitelé MŠ (n = 34)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	5. počet	Průměr $\bar{x}$
Docházka do MŠ	22	8	2	0	2	1,56
Nápravný program	19	7	6	1	1	1,76
Kroužky	2	4	14	8	6	3,35
Domácí příprava	5	4	7	15	3	3,21
Nástup do jiného zařízení	5	4	9	7	9	3,32

Komentář:

Názory učitelů MŠ jsou ve většině shodné, liší se jen upřednostňováním domácí přípravy před nástupem do jiného zařízení. Tyto údaje najdeme v tabulce č. 31.

Shrnutí výsledků:

Porovnáním nejčastějších názorů, týkajících se vhodné stimulace během OŠD, zjistíme, že rodiče volí jako nejúčinnější speciální nápravný program. Toto se neshoduje s názory učitelů ZŠ i MŠ, kteří si myslí, že nejvhodnějším způsobem kompenzace oslabených oblastí školní zralosti je pravidelná docházka do předškolního zařízení. Všechny tři kategorie respondentů se shodují v názoru, že kroužky ovlivní dílčí nezralosti dětí nejméně. Svým zaměřením mohou pomoci rozvíjet oslabené oblasti,

ale neměly by se stát tím nejdůležitějším stimulačním prvkem, který zvolí rodiče k nápravě. V současné době se o jejich vhodnosti v předškolním věku diskutuje. Ukazuje se, že některé děti navštěvují v odpoledních i večerních hodinách několik řízených zájmových aktivit, které vedou k jejich přetěžování a k omezování spontánního trávení volného času.

Tabulka č. 32: Co ovlivňuje stále vysoký počet OŠD v posledních letech dle názorů rodičů?

Rodiče (n = 35)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	Průměr $\bar{x}$
Dnešní životní styl	18	10	7	0	1,69
Pasivní trávení volného času	13	19	2	1	1,74
Vysoké počty dětí ve třídách MŠ	9	10	10	6	2,37
Heterogenní třídy	9	6	11	9	2,57

Komentář:

Názory rodičů, vyslovující se k otázce příčin velkého počtu OŠD v posledních letech, nalezneme v tabulce č. 32. Ze znázorněných údajů vyplývá, že dle rodičů má nejvýznamnější vliv na tuto situaci současný životní styl a s ním spojené pasivní trávení volného času dětí. Sportování, výlety, tvořivé činnosti, četbu a další aktivní činnosti často nahrazuje sledování televize a nadměrné využívání počítačových her. Dle výzkumů, jež byly v současné době realizovány⁸, souvisí volba činností dětí ve volném čase s hodnotovou orientací a situovaností rodičů. Děti ze sociálně slabších poměrů tráví svůj volný čas především pasivním způsobem, oproti lépe situovaným rodinám, které se dětem v této době více věnují a podnikají často společné sportovní a kulturní aktivity. Méně závažnými se rodičům jeví dnešní vysoké počty dětí ve třídách

⁸ Hodnotové orientace dětí, Národní institut dětí a mládeže, 2011

Dostupné z: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/vyzkumy/cile-a-vystupy/zaverecna-zprava-z-vyzkumu-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let>

mateřských škol a heterogenní třídy, kdy společnou třídu navštěvují děti všech věkových skupin, což je z hlediska plánování práce pro učitele v MŠ náročnější.

Tabulka č. 33: Co ovlivňuje stále vysoký počet OŠD v posledních letech dle názorů učitelů ZŠ?

Učitelé ZŠ (n = 38)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	Průměr $\bar{x}$
Dnešní životní styl	30	7	1	0	1,24
Pasivní trávení volného času	23	15	0	0	1,39
Vysoké počty dětí ve třídách MŠ	3	12	18	5	2,71
Heterogenní třídy	2	8	20	8	2,89

Komentář:

Přehled názorů učitelů, kteří se vyjadřovali k nejčastějším příčinám vedoucím k odkladu školní docházky, ukazuje tabulka č. 33. Učitelé ZŠ, také jako rodiče, spatřují příčinu vysokého počtu odkladů v posledních letech ve způsobu života, jenž přináší dnešní životní styl vyznačující se pasivnějším trávením volného času. Vysoké počty dětí ve třídách MŠ a heterogenní skupiny spatřují jako méně významné. I přesto, že v současné době nastupují do prvních tříd silně populační ročníky, učitelé ZŠ nevnímají přeplněné třídy v MŠ jako závažný problém, který by zásadně ovlivňoval vysoké procento OŠD v posledních letech. Jednou z příčin tohoto stavu se, dle jednoho respondenta jeví, zvyšující se počet dětí z nepodnětného rodinného prostředí. V současné době bohužel přibývá dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, které v předškolním věku často nedocházejí do předškolních zařízení a rodiče nemohou dítě dostatečně připravit tak, aby vyhovělo nárokům základní školy. Řešením bývá, v posledním roce před nástupem školní docházky vzdělávání v přípravných třídách, jejichž vzdělávací program: „... má sloužit k jejich snadnějšímu začlenění do

vzdělávacího procesu, aby se tím předešlo případným neúspěšným začátkům ve školní docházce.“⁹ (Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, s. 3)

Tabulka č. 34: Co ovlivňuje stále vysoký počet OŠD v posledních letech dle názorů učitelů MŠ?

Učitelé MŠ (n = 34)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	Průměr $\bar{x}$
Dnešní životní styl	21	9	2	2	1,56
Pasivní trávení volného času	20	9	4	1	1,59
Vysoké počty dětí ve třídách MŠ	4	10	12	8	2,71
Heterogenní třídy	2	4	13	15	3,21

Komentář:

Tabulka č. 34 mapuje názory učitelů MŠ vyjadřujících se k otázce vysokého počtu OŠD. Tak jako předchozí skupiny respondentů považují předškolní pedagogové současný životní styl za příčinu zvyšujících se obtíží dětí z hlediska školní připravenosti vedoucích k odkladu školní docházky v závislosti s pasivním trávením volného času. Věkově smíšené – heterogenní třídy a vyšší počty dětí v jedné skupině v MŠ považují za méně ohrožující.

Shrnutí výsledků:

Z výpovědi respondentů je patrné, že jako nejzávažnější příčinu vysokého počtu OŠD shodně označují vliv současného životního stylu vyznačujícího se zaneprázdněností rodičů a častějším pasivním trávením volného času s dětmi. Mírně odlišný názor panuje v otázce tříd s vyšším počtem dětí a věkově smíšených. Kdy rodiče a učitelé ZŠ vidí závažnější příčinu ve vyšším počtu dětí ve třídě oproti učitelům MŠ, kteří na tuto příčku staví práci v heterogenních třídách.

⁹ Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/Pripravne_tridy.pdf

Tabulka č. 35: Co by dle názorů rodičů pomohlo zlepšit tento stav?

Rodiče (n = 35)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	5. počet	Průměr Ø
a) Méně dětí ve třídě	12	10	4	7	2	2,34
b) Spec. prog.	13	16	3	2	1	1,91
c) Homog. tř.	14	9	5	5	2	2,2
d) Přípr. kurzy	5	18	6	4	2	2,43
e) Přednášky	6	13	9	2	5	2,63
f) Lepší využ. vol. času	12	14	5	4	0	2,03
g) Více tvoř. činností	15	9	7	3	1	2,03
h) Spolup. MŠ a ZŠ	8	9	11	3	4	2,6

Komentář:

Návrhy na řešení tohoto stavu z pohledu rodičů jsou znázorněny v tabulce č. 35. z údajů vyplývá, že za nejdůležitější považují realizaci speciálně zaměřených programů, jakými jsou například Metoda dobrého startu a Maxík, pro děti v posledním roce docházky do MŠ. Lepší organizování volného času dětí v rodině a omezení pasivních forem trávení volného času dětí volbou tvořivých činností označují jako důležité. Další příčku zaujímá zřízení homogenní třídy pro předškoláky, snížení počtu dětí ve třídě MŠ, dále přípravné kurzy pro předškolní děti v ZŠ jako například Klub Předškolák, Hrajeme si na školu, poté užší spolupráce MŠ a ZŠ a přednášky pro rodiče.

Tabulka č. 36: Co by dle názorů učitelů ZŠ pomohlo zlepšit tento stav?

Učitelé ZŠ (n = 38)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	5. počet	Průměr Ø
a) Méně dětí ve třídě	7	9	10	7	5	2,84
b) Spec. prog.	20	9	7	0	2	1,82
c) Homog. tř.	13	9	5	6	5	2,5
d) Přípr. kurzy	7	12	11	3	5	2,66
e) Přednášky	7	13	9	5	4	2,63
f) Lepší využ. vol. času	19	14	2	3	0	1,71
g) Více tvoř. činností	12	17	3	4	2	2,03
h) Spolup. MŠ a ZŠ	7	9	8	4	10	3,03

Komentář:

Názory učitelů ZŠ týkající se intervence ve prospěch snížení počtu OŠD znázorňuje tabulka č. 36. Dle zkušeností respondentů by řešením této situace bylo lepší využívání volného času v rodině volbou aktivních společných činností sportovního či kulturního charakteru. Vhodným se jeví i zavedení speciálně zaměřených programů týkajících se rozvoje oslabených oblastí školní zralosti u dětí v posledním roce docházky do mateřské školy. Dále nahrazení pasivního trávení volného času dětí tvořivými činnostmi. Následuje možnost vytvoření homogenní třídy pro předškolní děti v posledním roce před vstupem do ZŠ, přednášky pro rodiče realizované odborníky, přípravné kurzy v ZŠ zaměřené na adaptaci budoucích malých školáků. Dle učitelů ZŠ má nejmenší vliv na počet OŠD vyšší počet dětí ve třídách mateřských škol a užší spolupráce ZŠ a MŠ.

Tabulka č. 37: Co by dle názorů učitelů MŠ pomohlo zlepšit tento stav?

Učitelé MŠ (n = 34)	1. počet	2. počet	3. počet	4. počet	5. počet	Průměr Ø
a) Méně dětí ve třídě	14	6	7	5	2	2,26
b) Spec. prog.	9	12	9	3	1	2,26
c) Homog. tř.	8	5	9	4	8	3,00
d) Přípr. kurzy	5	9	5	10	5	3,03
e) Přednášky	6	8	8	4	8	3,00
f) Lepší využ. vol. času	17	10	5	1	1	1,80
g) Více tvoř. činností	16	10	6	1	1	1,85
h) Spolup. MŠ a ZŠ	9	7	11	2	5	2,62

Komentář:

Návrhy učitelů v rámci snížení počtu OŠD vidíme v tabulce č. 37. Ti spatřují největší ovlivnění ve prospěch zmírnění obtíží vedoucích k odkladu v lepším organizování volného času dětí a omezení pasivních forem trávení volného času dětí častější volbou tvořivých činností. Za důležité shodně považují snížení počtu dětí ve třídě MŠ, realizaci speciálně zaměřených programů pro děti v posledním roce docházky do MŠ a užší spolupráci MŠ a ZŠ formou společných schůzek s učitelkami, společných kulturních a sportovních akcí atd. Méně závažným, se dle názorů učitelů MŠ, shodně jeví zřízení homogenních tříd pro předškoláky a organizování přednášek pro rodiče. Poslední příčku zaujímají přípravné kurzy v ZŠ. V dotazníkové sondě se také objevily názory, že dítě by mělo trávit více času se svými prarodiči a prospěšnost zavedení povinné docházky do MŠ.

Tabulka č. 38: Pořadí významnosti odpovědí respondentů týkajících se intervence vedoucí ke snížení OŠD

Skupiny	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Rodiče	b	f, g	c	a	d	h	e	-
Učitelé ZŠ	f	b	g	c	e	d	a	h
Učitelé MŠ	f	g	a, b	h	c, e	d	-	-

Legenda: a – snížení počtu dětí ve třídě MŠ, b – speciálně zaměřené programy pro děti v posledním roce docházky do MŠ, c – zřízení homogenní třídy jen pro předškolní děti, d – přípravné kurzy v ZŠ, e – přednášky pro rodiče, f – lepší organizování volného času dětí v rodině, g – omezení pasivních forem trávení volného času dětí volbou tvořivých činností, h – užší spolupráce MŠ a ZŠ

Shrnutí výsledků:

Při pohledu na tabulku č. 38, zjistíme, že názory zúčastněných, se v této otázce ztotožňují jen zčásti. Respondenti se v zásadě shodují, že lepší organizování a omezení pasivního trávení volného času dětí v rodině by výrazně přispělo ke snížení obtíží vedoucích k OŠD. Dle názorů zúčastněných by dalším řešením byla realizace speciálně zaměřených programů v posledním roce docházky do MŠ. Pokud porovnáme názory učitelů, zjistíme, že snížení počtu dětí ve třídě MŠ by pedagogům usnadnilo práci s předškoláky. Toto učitelé ZŠ považují za méně důležité. Zřízení věkově stejnorodé skupiny v posledním roce docházky do MŠ vidí rodiče jako přínos z důvodu cílené školní přípravy. Z celkového přehledu je patrné, že jako méně významné považují, vyjma učitelů MŠ, respondenti užší spolupráci mezi MŠ a ZŠ. Méně podstatné se jeví i přednášky pro rodiče či přípravné kurzy pro rodiče.

6. PŘÍPADOVÁ STUDIE

6.1 Základní údaje o dítěti

Jméno a příjmení: A.
Bydliště: V.
Škola, třída: ZŠ, přípravná třída
Datum narození: 09/2003

6.1.1 Rodinná anamnéza

Rodina: úplná

Matka: vyučena, 34 let, od ukončení mateřské dovolené je nezaměstnaná

Otec: vyučen, 35 let, zaměstnán

Sourozenci: bratr, 14 let, v průběhu školní docházky kázeňské prohřešky, špatný prospěch

Prarodiče: chlapce od útlého dětství často hlídají prarodiče, hlavně dědeček (narozen v roce 1935)

Rodinné vztahy:

Rodinné působení je značně rozdílné. Matka je mírná a nedůsledná. Často podléhá synovým požadavkům na základě jeho afektivního chování. Sama uvádí, že chlapce rozmazluje. Otec je pro syna autoritou. Chlapce v případě nevhodného chování fyzicky trestá a ten se ho bojí. Z osobního pohovoru s rodiči vyplývá, že A. volný čas tráví převážně sledováním televize a videa, často hraje počítačové hry. Pobyty venku tráví nejčastěji s dědečkem, kterého nechce poslouchat. Matka se školou spolupracuje a rady přijímá kladně, bohužel se jimi neřídí. Po pohovoru se situace zlepšila, ale jen krátkodobě. Rodinné prostředí lze považovat jako méně podnětné. V mateřské škole matka námitky učitelek nepřijímala, syna omlouvala, z problémů vinila personál školky.

Sociální situace:

Rodina se dvěma dětmi žije v panelovém domě na sídlišti. Matka je dlouhodobě nezaměstnaná. Otec pracuje jako dělník. Rodina se potýká s finančními problémy a je považována za sociálně znevýhodněnou.

6.1.2 Osobní anamnéza

Jak vyplývá z psychologického vyšetření, hlavní příčinou A. problémů je hyperaktivita a porucha pozornosti.

Somatické údaje

Chlapec narozen v termínu, těhotenství rizikové, porod s normálním průběhem, běžná dětská onemocnění, častá nemocnost – katary horních cest dýchacích.

Předškolní výchova

Od 4 let v MŠ. V adaptačním období plačtivý, problémy se sebeobsluhou, afektové stavy, spory s vrstevníky, nepřizpůsobivý, emoční nestálost.

6.1.3 Vyšetření realizovaná odborníky v MŠ

V průběhu docházky do mateřské školy byla realizována tato odborná vyšetření:

Oddělení klinické psychologie a psychoterapie P.

Pedagogicko-psychologická poradna K.

Logopedie S.

1. vyšetření

Červen 2010: Oddělení klinické psychologie a psychoterapie P.

Diagnostický závěr:

Přetrvávající výrazná porucha aktivity. Patrná zvýšená hyperaktivita a koncentrace pozornosti (sy. ADHD) u chlapce s nerovnoměrným psychomotorickým vývojem aktuálně v globálu v pásmu hlubšího podprůměru. Přetrvávající je oslabení v oblasti řeči, pracovní nezralosti a pozornosti. Z hlediska školní zralosti je chlapec celkově nezralý a nepřipravený na vstup do ZŠ. Nutná odborná neurologická a psychiatrická péče, docházka do přípravné třídy a logopedická péče.

2. vyšetření

Únor 2011: Oddělení klinické psychologie a psychoterapie P.

Diagnostický závěr:

Úroveň rozumových předpokladů opakovaně v globálu v pásmu hlubšího podprůměru, zachována je také nerovnoměrnost výkonů, oslabení ve verbální složce a v oblasti

koncentrace pozornosti, obtíže v řeči způsobené vývojovou dysfázií. Pomalé pracovní tempo, přetrvávající pracovní nezralost. Chlapec bude od počátku školní docházky patřit mezi žáky s individuálním přístupem a individuálním vzdělávacím plánem dle Zák. č. 561/2004 a Vyhl. č. 73/2005 Sb., v rámci kmenové třídy. Nelze vyloučit nutnost asistenta.¹⁰

6.1.4 Působení v přípravné třídě

Vyšetření realizovaná odborníky

V průběhu docházky do přípravné třídy byla realizována tato odborná vyšetření: Pedagogicko-psychologická poradna K. Neurologie K.

1. vyšetření

Dne 6. 4. 2011 – vyšetření školní zralosti PPP K. realizované v přípravné třídě. Diagnostický závěr: Diagnostikován sy. ADHD a vada řeči – vývojová dysfázie. Aktuálně školsky zralý s výhradami k úrovni sluchové percepce. Aktuální intelektový výkon celkově v pásmu spodního průměru. Doporučena individuální integrace s nárokem na asistenta pedagoga.

2. vyšetření

Dne 7. 4. 2011 – vyšetření u odborného lékaře: Neurologie K.. Diagnostický závěr: Nutnost asistenta při školní výuce z neurologického hlediska velmi indikovaná. Doporučen lék – Nootropil.

Rodiče podávání medikace po dvoudenním podávání odmítli pro nadměrnou apatii a únavu syna pod vlivem léku. Tento lék nebyl A. podáván v době, kdy docházel do přípravné třídy, proto jeho účinek není možné z hlediska působení posoudit.

---

¹⁰ Vyhláška č. 116/2011 ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vvyhlaska-c-116-2011-sb-kterou-se-meni-vyhlaska-c-72-2005-sb>

6.1.4.1 Povahové vlastnosti

A. povahové vlastnosti jsou zkrácené vlivem sy. ADHD, jehož typické příznaky jsou nejvíce patrné v chování.

6.1.4.2 Pozornost

A. je velmi rychle unavitelný, rozptýlený vedlejšími podněty, koncentrace pozornosti je nízká. Získat jej pro nějakou činnost, kterou si sám neurčil, je obtížné. Spolupráce s ním je nejen krátkodobá, ale i náročná. Je nutná opakovaná stimulace, motivace, opakování zadání. Při společné činnosti je jeho pozornost velmi rychle rozptýlena a poté vyrušuje záměrným kažením her. Při četbě nebo povídání ruší válením se a pošťuchováním ostatních, vydáváním skřeků atd. Pochvalu přijímá s radostí, je pro něj motivační, ale jen na velmi krátkou dobu. Většinou, i přes počáteční snahu, dochází k brzké ztrátě zájmu, pozornosti a korekce nevhodných projevů chování.

6.1.4.3 Pohybové činnosti

Při tělovýchovných činnostech je méně zdatný a jeho pohyby jsou ještě nekoordinované. V rámci pohybových her vyžaduje vedoucí úlohu. V případě odmítnutí se vzteká a odmítá další hru. Nechápe ještě pravidla her, prohru bere jako osobní neúspěch, se kterým se neumí vyrovnat. Nezdár provází afektové jednání, je agresivní.

6.1.4.4 Grafický projev

V grafickém projevu ještě přetrvává patrný nesprávný úchop. Kresba je však A. nejoblíbenější činností. Obsahově zdařilá. Svě výtvoř slovně komentuje a popisuje děj na obrázku. Nejraději kreslí kočky, protože jednu doma vlastní a má k ní velmi silný citový vztah.

6.1.4.5 Sebeobsluha

Ve svých sedmi letech má ještě problémy se sebeobsluhou: při oblékání je netrpělivý, vzteká se, obléká si věci naruby, nezaváže tkaničky. Maminka není trpělivá, raději nácvik zavazování tkaniček vzdává a ve škole spoléhá na dopomoc učitelky.

6.1.4.6 Výslovnost a komunikace

V řeči přetrvává vada výslovnosti hlásky L, R, Ř a sykavek. Mluvní projev je neobratný. A. odmítá reprodukovat básně, písničky reprodukuje obtížně převážně s dopomocí.

Hudebně-pohybových činností se zúčastňuje, ale projevuje se jen pohybem, nezpívá.

Ve verbálním projevu převažují agramatismy, špatně skloňuje, nesprávně používá rod u podstatných jmen. Pokud se rozzlobí, dospělým tyká.

Při poslechu čteného nebo reprodukováného textu například pohádky nebo příběhu je velmi rozptýlen. Nesoustředí se a obsah ani podle obrázkové nápovědy není schopen příběh zopakovat.

6.1.4.7 Smyslové vnímání

Občas rozezná hlásku na začátku slova, na konci ne. Dělí slova na slabiky, zvládá vytleskání rytmu. Nerozezná délku slabiky. Problémy se objevují v oblasti sluchové a zrakové paměti.

6.1.4.8 Předmatematické představy

V matematických představách pojmenuje geometrické tvary, třídí dle společných vlastností, čítá do 20, manipuluje do 5, prostorovou orientaci zvládne s mírnými obtížemi. Přetrvávají problémy v pravolevé orientaci vzhledem k vlastní osobě i k předmětu. Porovnává dle délky, výšky, hmotnosti. Obtíže činí časoprostorové pojmy, které dosud nerozlišuje.

6.1.4.9 Vztahy k ostatním

V rámci řešení konfliktních situací a při řešení problémů dochází často k afektivním reakcím, slovní i fyzické agresivitě. Řešení problémů A. odmítá, nevěří si.

Vztahy s vrstevníky

A. je chlapec, který se kolektivu straní. Je velmi fixován na svou sestřenici, kterou omezuje v činnosti a obtěžuje. Kontakty s dětmi navazuje narušováním jejich

činnosti. Sebeprosazuje se na úkor druhých za použití slovního i fyzického násilí. Děťmi není oblíben.

Vztahy k dospělým

Nerad se podřizuje různým pokynům a autoritám, reaguje afektivním chováním nebo odmouváním. I přes vysvětlení trvá na svých požadavcích. Chová se neslušně, bez upozornění nepozdraví, nepoděkuje, nepoprosí.

6.1.5 Řešení problému

Ve vzájemném vztahu s rodiči

V domácím prostředí se snažit dodržovat řád a pravidelnost. Posilovat sebevědomí dítěte pochvalou, oceněním každé snahy. Důležité je, aby rodiče byli důslední a poskytovali dítěti citové zázemí tj. pocit bezpečí, jistoty a lásky. Odstranit přebytek rušivých elementů přemírou hraček, dlouhým sledováním videa, počítače a zajistit vhodné vybití energie relaxací a pohybem v přírodě, jízdou na kole. Vedení dítěte by mělo probíhat formou aktivní spoluúčasti rodičů, ne jen zadáváním úkolů a kontrolou jejich plnění. Snažit se předcházet afektivním stavům a při jejich průběhu jednat klidně.

Ve vztahu k vrstevníkům

Odmítat negativní projevy A. odchodem, odmítnutím další společné hry. Snažit se přehlížet provokativní chování. Při slovním či fyzickém ataku ze strany A. upozornit dospělého a snažit se společnými silami příkoří řešit za pomoci společně vytvořených pravidel chování a jednání ve třídě.

Ve vztahu k učiteli a dalšímu školnímu vzdělávání

Motivovat dítě třídní motivační soutěží formou obrázků. Slovní, mimickou pochvalou či dotekem odměňovat jeho dobrou práci a snahu. Ocenit i krátkodobé udržení pozornosti. Podpořit jej v aktivitách, které mu mohou zvednout sebevědomí. Zlepšit jeho zařazení v kolektivu třídy zapojením do sociálních her a rozhovorů v rámci komunikativního kruhu. Pomoci mu k tomu, aby pozitivně vnímal svět druhých lidí a snažil se jim udělat radost tím, že například vyrobí dárek pro kamaráda nebo obrázek

pro paní vychovatelku. Předcházet afektivním stavům, neklidu a nesoustředění zařazováním relaxačních aktivit. Navazovat přímý kontakt pohledem a dotykem. Snažit se mu umožnit častější a rychlejší zpětnou vazbu. Věnovat chlapci chvílky, které budou jen pro něj formou společných rozhovorů, společnou zábavou nebo rozhovorem nad knihou. Při nevhodném chování reagovat klidně a současně důrazně vysvětlit, co je a není vhodné.

Řešení problému z hlediska odborníků

Doporučení odborníků z hlediska realizovaných vyšetření:

- individuální integrace v ZŠ a zohlednění dle Zákona č. 561/2004 Sb.¹¹ a dle Vyhlášky č. 73/2005 Sb. v platném znění¹²
- zvážit možnost asistenta pedagoga
- citlivý a diferencovaný přístup
- pracovat s žákem dle metodiky ADHD
- rodičům je doporučeno pokračovat ve spolupráci s odborníky (neurologie, logopedie)

6.1.6 Současná situace po nástupu do 1. ročníku ZŠ (od 1. 9. 2011 – 31. 1. 2012)

A. nastoupil do 1. ročníku ZŠ po odkladu školní docházky. Na základě doporučení školského poradenského zařízení a odborného lékaře je integrován a pracuje s pomocí asistentky pedagoga v rozsahu dvě vyučovací hodiny denně.

Z rozhovoru s paní učitelkou vyplývá, že zpočátku A. v průběhu měsíce září a října při vyučování spolupracoval, ale pouze pod vedením asistentky. V hodinách, kdy byl nucen pracovat sám, se u něj projevoval zvýšený neklid, nesoustředěnost a apatie. Ve vztahu k vrstevníkům nedocházelo v prostředí třídy k atakům ze strany A., ale ve školní družině dětem ubližoval nebo se jich stranil a hrál si sám. Organizovaných činností ve školní družině se nezúčastňoval.

---

¹¹ Dnem 1. ledna 2012 nabyla účinnosti novela školského zákona č. 472/2011 Sb., kterou se mění školský zákon (561/2004 Sb.)

¹² Vyhláška č. 116/2011 ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vvyhlaska-c-116-2011-sb-kterou-se-meni-vyhlaska-c-72-2005-sb>

V této době se také velmi zhoršila domácí příprava. A. nenosil vypracované domácí úkoly, neučil se nová písmena, nečetl. Po rozhovoru s matkou, kdy byla učitelkou nastíněna možnost opakování 1. ročníku, se situace zlepšila.

V měsíci ledna opět došlo k poklesu zájmu ze strany rodiny a A. má v současné době vážné výukové problémy, které neodpovídají jeho inteligenci. Paní učitelka doporučila rodině kontrolní vyšetření v PPP a v I. pololetí byl hodnocen na vysvědčení slovně.

Z popsané situace vyplývá, že A. je silně ovlivněn sy. ADHD a je schopen soustředit se a pracovat pouze pod vedením asistentky, jejíž úvazek je v této třídě vzhledem k dalším dvěma dětem s postižením nedostatečný. Vlivem nedostatečné domácí přípravy hoch ve škole selhává. Z rozhovoru s paní učitelkou také vyplývá, že nevyklučuje v dalším ročníku rozvoj specifických poruch učení, zejména dyslexie a dysortografie.

6.1.7 Zdroje informací

Pozorování, rozhovory, kresba, hodnotící portfolio (ukázka struktury dokumentu viz příloha č. 4), evaluace, výsledky vyšetření z Oddělení klinické psychologie a psychoterapie v P., v PPP a na neurologii v K..

7. DISKUSE K VÝSLEDKŮM A OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

7.1 Diskuse k výsledkům analýzy dokumentů

K realizaci cílů diplomové práce byla využita metoda analýzy dokumentů, pomocí níž bylo zjištěno, že nejčastější příčinou odkladů školní docházky v PPP Kladno v letech 1999-2000, 2004-2005 a 2009-2010 byly obtíže v oblasti řeči, problémy ve zrakovém a sluchovém vnímání, grafomotorice a pracovní zralosti.

Obtíže v oblasti řeči

Podíl předškolních dětí s komunikačními obtížemi před nástupem školní docházky je stále vysoký. Snižuje se úroveň vyjadřování, hlavně co se týče aktivní slovní zásoby. Důvodem je změna životního stylu rodin, což vyplynulo i z názorů respondentů dotazníkové sondy. Rodiče si s dětmi méně povídají a čtou. Důsledkem je mimo jiné i pozdější vztah dítěte ke čtenářství. Tyto aktivity jsou nahrazovány médii, se kterými dítě nemůže komunikovat, vyslovovat své názory a ptát se. Na nesprávné výslovnosti se velkou měrou podílí také neobratnost mluvidel, kterou si dítě přirozeným způsobem procvičuje například při hře s hračkami, za které vydává zvuky. Přemíra moderních automatických hraček tyto schopnosti nerozvíjí. S tím souvisí i časté sledování televize. Tento negativní jev otupuje více smyslů. „*Děti, které tráví mnoho času před televizní obrazovkou, mají nápadně chudou slovní zásobu. ...dítě si zvyká slyšet, ale neposlouchat, dívat se, ale nevidět.*“ (Kutálková, 2005, s. 38)

Se zvyšujícím se množstvím obtíží v komunikační oblasti v předškolním věku může souviset i pozdější nedostatečná čtenářská gramotnost ve školním věku. Právě klesající čtenářskou úroveň žáků potvrzuje výzkum PIRLS 2011.¹³ Těmito otázkami se také zabývá materiál MŠMT vydaný v tomto roce mapující dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání.¹⁴ V období předškolního věku si klade tyto cíle: zvýšit podporu mateřského jazyka ve vzdělávacích programech mateřských škol a také, pokud to umožní podmínky

---

¹³ PIRLS 2011 - Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti

Dostupné z: <http://www.uiv.cz/clanek/239/1863>

¹⁴ Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (2011 – 2015)

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy?source=rss>

MŠ, seznamovat děti s cizím jazykem již v předškolním věku. S tím souvisí i podpora jazykové přípravy pedagogů.

Nezralost zrakového a sluchového vnímání

Mezi 5. – 7. rokem by se měl měnit a zpřesňovat, v souvislosti s celkovým zráním organismu, vývoj zrakového a sluchového vnímání. Tyto změny jsou podmínkou pro bezproblémový budoucí nácvik psaní a čtení v 1. ročníku ZŠ. Dítě v této oblasti zralé vnímá jiným způsobem než v předchozím období. Rozvíjí se u něj schopnosti nutné pro budoucí školní práci nejen na základě zrání CNS, ale i vlivem zkušeností, které načerpalo. V případě sluchové percepce je podmínkou úspěšnosti i kvalita pozornosti. Nedostatečná úroveň zrakového a sluchového vnímání posléze negativně ovlivňuje i vývoj řeči a dalších poznávacích procesů. Kromě procesu zrání, jež je u každého dítěte individuální, se zde opět nabízí souvislost s civilizačními změnami. Přemírou vizuálních a sluchových podnětů jsou děti často otupeny a vnímají povrchně, což negativně ovlivňuje správný vývoj smyslového vnímání. *„Povrchnost vnímání pak brzdí kvalitu vjemů a dítě se „dívá, ale nevidí. .... Zvýšená hladina zvuku navozuje ochranný útlum. Malé dítě z únavy usne, větší „vypíná“ a neposlouchá.“* (Kutálková, 2005, s. 46, 53)

Grafomotorické obtíže

Opožděný grafomotorický vývoj je důvodem odkladu z hlediska předpokládaných problémů s nácvikem psaní. Úroveň grafomotoriky souvisí s rozumovou schopností dítěte, lateralitou, percepcí a především s rozvojem hrubé a jemné motoriky během celého předškolního období. A právě zde můžeme hledat důvody zvyšujícího se počtu dětí s těmito obtížemi. Vlivem změny životního stylu se děti méně spontánně pohybují. Rodiče si často mylně myslí, že pokud dítě navštěvuje nějaký sportovně zaměřený kroužek, rozvíjí tím dostatečně svou pohybovou zdatnost. Pravdou však je, že pouze jednostranně. S úbytkem přirozených pohybových aktivit souvisí i úbytek manipulačních činností rozvíjejících jemnou motoriku. Možnou příčinou je zajištění přemíry atraktivních automatických hraček, které dítě zaujmou svými efekty, ale nerozvíjí jeho tvořivost, fantazii a manuální zručnost. Také snadnější způsoby sebeobsluhy při zapínání oděvů a obuvi nerozvíjejí jemnou motoriku dítěte

dostatečně. Kličky na botách jsou nahrazovány suchými zipy apod. Správnému špetkovému úchopu by měla předcházet manipulace s drobnými předměty. Ale těmto činnostem není v rodině věnováno tolik prostoru jako kdysi. Důsledkem je neuvolněnost ruky či vadný úchop psacího náčiní. Důležitost těchto dovedností dokládají slova odborníka: „...*děti, které si v předškolním době navykly držet tužku tak, jak se jim to tehdy povedlo...Následkem toho je jejich psaní potom ve škole nejen méně úhledné, ale hlavně méně plynulé a ne dost uvolněné, takže si na něm „neodpočinou“.*“ (Matějček, 1999, s. 51)

Pracovní nezralost

Tento problém by mohl souviset se současnou uvolněností, především v rodině. Pracovní návyky jsou ovlivněny zralostí CNS, ale také je třeba, utvářet je. Vede k tomu mnohdy cesta plná překážek, které se musí překonat. Při řešení tohoto problému často v rozhovorech s rodiči zaznívá, že se dítě v MŠ převážně zabývalo spontánní hrou a vyhýbalo se řízeným činnostem, které vyžadovaly vyvinutí určitého volního úsilí. V rodinné výchově je patrný vliv současného životního stylu, kdy děti tráví většinu volného času přijímáním podnětů, jež jim v převážné míře zprostředkovávají moderní média. Méně se věnují tvořivým a pohybovým činnostem.

Také učitelky v prvních ročnících si stýskají, že děti nemají vybudované základní pracovní návyky, což velmi ztěžuje práci právě na počátku roku. Z názorů rodičů a učitelů ZŠ v dotazníkové sondě je zřejmé, že zúčastnění vnímají jako prvotní úkol mateřské školy připravit dítě ke školnímu vzdělávání. Toto se bohužel neslučuje s cíli RVP PV, které jsou především zaměřeny na celkový rozvoj osobnosti dítěte a přípravu pro jeho další život. Řešením této situace by mohly být nové Standardy pro předškolní vzdělávání, které mají přispět k lepší propojenosti a návaznosti mezi MŠ a ZŠ.¹⁵

„Práceschopnost je podmíněna zejména vyzrálostí centrální nervové soustavy, ale úzce souvisí i se zralostí osobnosti a také s tím, jak jsme dítě doposud vychovávali. Je velmi užitečné vést dítě k respektování určitých pravidel, limitů, podporovat jeho samostatnost..., dávat mu drobné povinnosti.“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 6)

---

¹⁵ Dostupné z: <http://diskuze.rvp.cz/viewforum.php?f=557>

Z výsledků analýzy dokumentů vyllynuly ještě další závěry:

Z celkového počtu vyšetřených dětí zaujímají chlapci 64 % a dívky 36 %.

Počet uskutečněných vyšetření školní zralosti v PPP Kladno za posledních deset let má vzrůstající tendenci.

Počet vyšetřených respondentů narozených v období 5. – 8. činí 386, což je 52 % z celkového počtu.

Ve všech sledovaných letech převažují chlapci, nejvíce v roce 2009-2010.

Ve sledovaném období byl doporučen odklad školní docházky 498 respondentům a tři dodatečné odklady z celkového počtu 748, což činí 67 %. Nástup školní docházky byl doporučen 237 dětem, což odpovídá 32 % a 1 % činí 10 předčasných nástupů školní docházky.

Do speciálních škol bylo doporučeno 21 dětí a 8 do přípravné třídy při základní škole.

Z 24 dětí byl předčasný nástup školní docházky doporučen 10 dětem.

Ve všech sledovaných letech bylo vyšetřeno, z hlediska školní zralosti v PPP Kladno, více městských dětí a to 74 % z celkového počtu.

Při vyšetřování školní zralosti jsou psychology v PPP nejčastěji voleny testy: Zkouška znalostí předškolních dětí, EDFEDLT a Jiráskův orientační test školní zralosti.

Z hlediska příčin OŠD zaujímají v oblasti řeči nejvyšší podíl nesprávná výslovnost v rozmezí 83-88% ve sledovaných letech. Analýza uvedených údajů potvrzuje nárůst dětí s vadou výslovnosti v posledních letech.

Z hlediska vnímání zaujímá největší podíl kombinace obou oblastí s výjimkou prvního roku. Vzhledem k jednotlivým oblastem se nezralost projevila více v nedostatečném zrakovém vnímání oproti sluchovému.

V oblasti inteligence je nejvýznamnější příčinou OŠD podprůměrný intelekt a nízká úroveň vědomostí.

Nejpočetnější skupinu respondentů se specifickými potřebami tvoří děti s LMD.

Nejčastější doporučenou reedukací v rozmezí 76-83 % byla logopedická náprava.

Ze specifických poruch rozvíjejících se v ZŠ, byla nejvíce diagnostikována dysortografie a dyslexie. Z poruch chování je významnější porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD).

7.2 Diskuse k výsledkům analýzy dotazníků

Metoda dotazníkové sondy byla zvolena k analýze názorů rodičů dětí s OŠD, učitelů ZŠ a MŠ, týkající se problematiky odkladů.

Z výsledků analýzy dotazníkové sondy vyplynuly tyto závěry:

Na otázky v dotazníkové sondě odpovědělo celkem 107 respondentů. Z toho bylo 33 % rodičů, 35 % učitelů 1. stupně a 32 % učitelů MŠ.

Z celkového počtu rodičů, kteří vyplňovali dotazník, mělo v rodině 71 % jedno dítě s OŠD, 20 % dvě děti, 3 % tři a 6 % tři a více dětí.

Z učitelů, kteří vyplňovali dotazník, na základní škole běžného typu pracuje 92 % učitelů, 3 % v ZŠ praktické, 5 % v ZŠ speciální.

V běžné mateřské škole pracuje 79 % učitelů předškolních zařízení. V MŠ speciální je zaměstnáno 3 % učitelů. Učitelé pracující v jiném typu předškolního zařízení např. soukromé, firemní, alternativní MŠ, přípravné třídě a učitelé nepracující v oboru zaujímají shodně 6 % z celkového počtu v této kategorii.

Názory respondentů dotazníkové sondy týkající se důvodů, jež vedou k odkladu školní docházky, se shodují. Za nejčastější příčiny OŠD považují obtíže v psychické oblasti školní zralosti. Méně problémovou se jeví sociální a emocionální zralost, nejméně obtíží se projevuje v oblasti tělesné zralosti.

Rodiče, učitelé 1. stupně a pedagogové v MŠ si shodně myslí, že OŠD je z hlediska rodiny v současné době vnímán pozitivně, jako prospěšný.

Učitelé ZŠ a MŠ zastávají názor, že rodiče se nejčastěji obracejí, při pochybnostech o zralosti dítěte, právě na ně. Rodiče udávají, že většinou si nezralosti dítěte všimli sami a na základě toho se rozhodovali o OŠD.

Rodiče volí jako nejúčinnější způsob nápravy během OŠD speciální nápravný program. Učitelé ZŠ a MŠ si myslí, že nejvhodnějším způsobem kompenzace oslabených oblastí školní zralosti je pravidelná docházka do předškolního zařízení.

Všechny tři kategorie respondentů se shodují, že stimulace dítěte formou docházky do kroužků, nejméně ovlivní jeho dílčí nezralosti.

Jako nejzávažnější příčinu vysokého počtu OŠD všichni respondenti shodně označují

vliv současného životního stylu vyznačujícího se zaneprázdněností rodičů a častějším pasivním trávením volného času dětmi.

Za méně významné, z hlediska OŠD, považují rodiče a učitele ZŠ užší spolupráci mezi MŠ a ZŠ. Méně podstatné se jeví i přednášky pro rodiče či přípravné kurzy pro rodiče.

7.3 Diskuse k výsledkům analýzy případové studie dítěte s OŠD

Metoda pozorování byla použita k vytvoření případové studie dítěte se specifickými potřebami, u kterého byl realizován OŠD. Kazuistika mapuje vývoj dítěte během předškolního období a zvláště v posledním roce, kdy docházelo do přípravné třídy při ZŠ a po nástupu do 1. ročníku základní školy.

Závěry, které vyplynuly z kazuistiky, jsou uvedeny v rozboru hypotézy č. 6.

7.4 Ověření výsledků hypotéz

Hypotéza č. 1 – Počet odkladů školní docházky má vzrůstající tendenci.

Hypotézu č. 1 potvrzuje analýza doporučení OŠD v PPP Kladno ve sledovaných letech, znázorněná v tabulce č. 2 a grafech č. 13-17. Z údajů je patrný nárůst počtu doporučení OŠD školským poradenským zařízením, což potvrzuje i vývoj v této oblasti z hlediska národní statistiky.

Jak vyplývá ze statistických údajů Ústavu pro informace ve vzdělávání v Praze (dále ÚIV), počet žádostí o OŠD roste. Pokud srovnáme zvýšení za poslední dva roky, zjistíme, že v roce 2010 stoupl o 2 % a v roce 2011 o 5,4 %. „*Odklady povinné školní docházky dlouhodobě dosahují 22 %.*“¹⁶ (ÚIV, 2011)

Vysoký počet odkladů školní docházky může souviset se změnou postojů rodičů k této problematice. I z dotazníkové sondy zaměřené na názory rodičů, pedagogů 1. stupně ZŠ a MŠ (viz příloha č. 1-3 a otázka č. 6) vyplývá, že padají předsudky z hlediska odkladu školní docházky z pohledu rodičů. Ti jej již nevnímají jako selhání dítěte i vlastní výchovy a neobávají se negativních odsudků společnosti, jako tomu bylo kdysi. Velmi zřídka také volí tuto možnost ve snaze prodloužit dětem dětství. V současné době přistupují k této alternativě jako k možnosti, která pomůže dítěti dozrát a kompenzovat dílčí nedostatky bránící úspěšnému zahájení školní docházky.

---

¹⁶ Dostupné z: <http://www.uiv.cz/clanek/110/2088>

Změna názorů souvisí i s lepší spoluprací rodiny, školy a poradenských pracovišť. Rodiče jsou více informováni o možných rizicích vyplývajících z nezralosti.

Další důvody zvyšujícího počtu odkladu s sebou přináší i změna životního stylu rodin, což potvrdily i odpovědi respondentů dotazníkové sondy v otázce č. 7.

Změna životního stylu s sebou přináší větší informovanost celé společnosti formou nejrůznějších médií. Zároveň děti ohrožuje pasivnějším trávením volného času s přemírou zrakových a sluchových podnětů, které zprostředkovávají právě v hojné míře využívané informační technologie. Volný čas a odpočinek dětí bývá často díky zaneprázdněnosti rodičů nahrazován institucionální výchovou a přemírou organizovaných činností v podobě kroužků. „*Ukazuje se, že existují děti, které během jednoho týdne absolvují i osm kroužků. Tím se děti přetěžují, neurotizují. Ani nemají šanci samy si vybrat aktivitu, čekají, že je pořád někdo povede, bude jim všechno organizovat.*“¹⁷ (Kropáčková, 2011)

Děti se v prostředí domova méně pohybují, jsou pasivní, nechávají se bavit, ubývá spontánních her a tvořivých činností, což se negativně promítá v podobě nerovnoměrného vývoje předškolního dítěte a důsledkem je v mnoha případech právě odklad školní docházky. Tyto názory potvrzuje i výzkum Národního institutu dětí a mládeže realizovaný projektem Klíče pro život zaměřený na hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let. Výsledky jsou alarmující. Narůstá doba, kterou děti tráví u počítače, televize a v různých kroužcích. Aktivněji tráví volný čas děti vzdělanějších rodičů.¹⁸

Těmito otázkami se zabývalo i MŠMT, které si stanovilo za cíl: „*Připravit opatření pro snížení počtu odkladů nástupu k povinné školní docházce s možností využití nových vzdělávacích programů (RVP PV) (od 2012).*“¹⁹

V souvislosti s tím byly iniciovány legislativní změny, které se týkají Zákona č. 561/2004 Sb.²⁰ uvedené v platnost počínaje 1. lednem 2012.

---

¹⁷ Výsledky Výzkumného záměru MSM 0021620862: Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání.

Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek8550.htm>

¹⁸ Hodnotové orientace dětí, Národní institut dětí a mládeže, 2011

Dostupné z: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/vyzkumy/cile-a-vystupy/zaverecna-zprava-z-vyzkumu-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let>

¹⁹ Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR (2011 – 2015)

Dostupné z: <http://www.msm.cz/vzdelavani/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy?source=rss>

²⁰ Dnem 1. ledna 2012 nabyla účinnosti novela školského zákona vyhlášená pod č. 472/2011 Sb.

Jednou z novinek, která by měla zkvalitnit vzdělávání předškolních dětí, jsou Standardy předškolního vzdělávání s účinností dnem 1. 1. 2012.²¹ Jedná se o doporučený podpůrný materiál, nyní ve fázi rozpracovanosti, který by měl sloužit pedagogům v předškolních zařízeních. Jeho přínosem má být konkretizace očekávaných výstupů, které usnadní naplňování cílů stanovených v Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Materiál může být využíván v rámci tvorby vzdělávací nabídky, k diagnostice dětí v MŠ i při zápisech v ZŠ, pro učitele přípravných tříd a ostatních předškolních institucí. Dále má být zdrojem lepší informovanosti rodičů a laické veřejnosti.²²

Všechny tyto snahy se promítly do novely školského zákona a povolení odkladu školní docházky je složitější. K žádosti je nutné přiložit doporučení školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa. Dříve mohli rodiče doložit jen jeden typ doporučení a v případě klinického psychologa to možné nebylo.

Změnila se také úplata vzdělávání v posledním ročníku mateřské školy. Bezúplatnost je omezena po dobu nejvýše 12 měsíců. Vzhledem k tomu budou děti s OŠD poslední rok před nástupem školní docházky hradit. Toto omezení se netýká vzdělávání v přípravných třídách. Smyslem je snížení žádostí o OŠD. (školský zákon, § 123 odst. 2)

Bohužel všechny technické souvislosti s tímto opatřením ještě nejsou vyjasněné.

Vzhledem k problémům s nedostatkem míst v předškolních zařízeních usnadňuje novela zřízení odloučeného pracoviště tzv. firemní školky. (školský zákon, § 34 odst. 8)

Mateřským školám také umožňuje přijmout, za dítě docházející pravidelně na část provozní doby, na zbývající čas další dítě.²³ (školský zákon, § 34 odst. 9)

Tato změna není předškolními pedagogy vnímána pozitivně, protože například nejsou jasně formulovány způsoby vedení dokumentace těchto dětí.

Školský zákon č. 561/2004 Sb.

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>

²¹ V průběhu psaní diplomové práce bylo změněno datum účinnosti z 1. ledna na konec 1. čtvrtletí 2012 a byl změněn i název: Očekávané výstupy RVP PV – konkretizované.

Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/info/ukazky/-jaky-je-smysl-predskolniho-vzdelavani--celkovy-rozvoj-ditete/46500/>

²² Dostupné z: <http://diskuze.rvp.cz/viewforum.php?f=557>

²³ Dnem 1. ledna 2012 nabyla účinnosti novelizace zákona č. 472/2011 Sb., kterou se mění školský zákon (561/2004 Sb.)

Zvýšením kvality a dostupnosti předškolní výchovy se také zabývá Projekt 20.²⁴ Klade si za cíl zvýšit připravenost a zralost dětí na školní docházku a kvalitní přípravu na základní školu formou nových programů pro rozvoj psychických a motorických dovedností dětí, změnou počtu dětí na pedagoga a v jedné třídě MŠ, lepší mírou vybavenosti zařízení. Také zvýšit dostupnost předškolní výchovy nárůstem počtu míst v jeslích, MŠ a jiných alternativách předškolní výchovy atd. (Ministerstvo průmyslu a obchodu)

Tato hypotéza byla verifikována.

Hypotéza č. 2 – Odklady školní docházky jsou častěji realizovány u chlapců a dětí narozených v období 5. – 8. měsíce v roce.

Hypotézu č. 2 potvrzuje výzkumné šetření v PPP Kladno, což dokládá tabulka č. 1 a grafy č. 1 a 3-12. Ve všech sledovaných letech se podíl vyšetřených chlapců, z hlediska školní zralosti, pohybuje přes 60 %. Výzkum potvrdil, že podíl dětí narozených v období května až srpna, od roku 2004 přesahuje hranici 50 %.

Toto zjištění je v souladu s poznatky odborníků, kteří tvrdí, že častěji bývají z hlediska školní zralosti vyšetřováni chlapci a děti narozené v období 5. – 8., což souvisí s dozráváním centrální nervové soustavy (CNS).

„Tempo zrání nervové soustavy je také individuální, jsou rozdíly i mezi pohlavími. Při stejné inteligenci jsou ve stejném věku dívky ve vývoji dále než chlapci.“ (Kutálková, 2005, s. 43)

„Chlapcům, především těm narozeným v letních měsících, bývá častěji doporučován odklad školní docházky....“ (Kropáčková, 2008, s. 31)

„...Také děti, které se narodily v pozdějších měsících (květen, červen, červenec, srpen), vykazují většinou nižší úroveň školní zralosti.“ (Kucharská, 2004, s. 87)

Potvrzením této domněnky jsou i zjištění ÚIV vycházející z národní statistiky OŠD :
„...z hlediska pohlaví je častěji realizován u chlapců.“²⁵

---

²⁴ Projekt 20 „Zvýšení kvality a dostupnosti předškolní výchovy“ je součástí pilíře „Vzdělanost“ Strategie mezinárodní konkurenceschopnosti České republiky pro období 2011 až 2020 (SMK). Projekt nese pořadové číslo 20. Strategie byla projednána a schválena Vládou ČR dne 27. září 2011. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/strategie-mezinarod-konkurenceschopnosti/smk-zvyseni-kvality-predskolni-vychovy/1001958/62688/>

²⁵ Dostupné z: <http://www.uiv.cz/clanek/110/2088>

Každé dítě dozrává jinak, proto je nutné před nástupem školní docházky zvážit zralost dítěte. Děti, které se narodily v letních měsících, dozrávají později, a proto by byl jejich předčasný nástup do 1. ročníku velkou zátěží.

Tato hypotéza byla verifikována.

Hypotéza č. 3 – Odklady školní docházky jsou nejčastěji realizovány z důvodu psychické nezralosti dítěte a nejčastější příčinou jsou obtíže v oblasti komunikace.

Z výsledků výzkumu v PPP Kladno je patrné, že právě obtíže v psychické oblasti školní zralosti vedou odborníky k doporučení OŠD. Jejich pořadí obsahuje tabulka č. 13 a grafy č. 37 a 38. U sledovaných respondentů se objevilo nejvíce problémů v oblasti řeči, především v nesprávné výslovnosti. Křivka trendu v grafu č. 38 ukazuje, že se během deseti let vývoj nezměnil a zůstává na stejné úrovni. Poté následují nezralosti ve zrakovém a sluchovém vnímání, grafomotorice a v pracovních návycích.

Tato hypotéza byla verifikována.

Hypotéza č. 4 – U žáků s OŠD se poměrně často objevují specifické poruchy učení a chování (dále SPUCH), především dyslexie a porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD).

Vývoj specifických poruch učení a chování u dětí s doporučeným OŠD mapuje tabulka č. 15 a grafy č. 41 a 42. Z přehledů vyčteme, že z poruch učení byla nejčastěji u těchto dětí v ZŠ diagnostikována dysortografie a dyslexie. Z poruch chování zaujímají nejvyšší podíl děti s ADHD. V posledních letech se často hovoří o tom, že se u dětí v předškolním věku dají zaznamenat odchylky od normálního vývoje, které mohou signalizovat později se rozvíjející specifické poruchy učení. Rizikovitost je pravděpodobná právě u dětí s OŠD s deficitem v různých oblastech školní zralosti. Zejména u dětí s vývojovými vadami řeči, s opožděným vývojem jemné i hrubé motoriky, nevyhraněné laterality, s nedostatky ve vnímání a prostorové orientaci či v předmatematických představách. Výsledky výzkumu v PPP Kladno potvrzují slova odborníků. Jak uvádí v rozhovoru pro časopis Informatorium 3-8 Doc. PaedDr. Olga Zelinková, CSc.: „...projevy, které s dyslexií souvisejí, se vyvíjejí od předškolního věku.

„Nasměřovat“ nás může třeba opožděný vývoj řeči, motoriky, zrakového nebo sluchového vnímání... “(Zelinková, 2010, s. 9)

Také souvislost mezi dětmi s ADHD a rozvojem různých obtíží v učení v budoucnosti je zřejmá. Speciální pedagožka Mgr. Ester Stará v rozhovoru pro časopis Informatorium 3-8 potvrzuje výskyt výukových problémů u těchto dětí: *„Řekla bych, že málokdy je nemají. Porucha pozornosti sekundárně ovlivňuje vnímání dítěte a to pak mívá problémy se čtením, psaním a motorikou. U dětí s ADHD je také narušená paměť... “* (Stará, 2011, s. 10)

Případová studie uvedená v této diplomové práci, která vznikla na základě pozorování a diagnostiky chlapce s OŠD a poruchou pozornosti s hyperaktivitou, také ukazuje souvislost mezi projevy ADHD v předškolním věku a možným rozvojem SPU v ZŠ (viz hypotéza č. 6).

K včasnému záchytu dětí ohrožených vznikem specifických poruch učení slouží např. Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky, který po zaškolení mohou realizovat i učitelky mateřských škol. Cíleným rozvojem oslabených oblastí nejen u dětí s OŠD, ale i v posledním roce před nástupem do ZŠ, lze tato rizika zmírnit.

Tato hypotéza byla částečně verifikována.

Hypotéza č. 5 – Názory rodičů, učitelů 1. stupně a MŠ se v otázkách dotazníkové sondy nebudou podstatně lišit. Jako nejčastější příčinu odkladu školní docházky respondenti označí nezralost v psychické oblasti školní zralosti.

Analýzou odpovědí všech respondentů dotazníkové sondy bylo zjištěno, že za nejčastější příčiny OŠD považují zúčastnění obtíže v psychické oblasti školní zralosti. Tyto názory mapují tabulky č. 20-22. Vzhledem k výsledkům analýzy v PPP došlo ke shodě.

Shoda také panuje v názoru na příčiny stále vysokého počtu OŠD. Respondenti spatřují nejvýznamnější negativní vliv v podobě současného životního stylu vyznačujícího se zaneprázdněností rodičů a častějším pasivním trávením volného času. Tyto údaje nalezneme v tabulkách č. 33-35.

Částečnou shodu v názorech vyčteme z tabulky č. 38, jež je shrnutím názorů, zabývajících se možnostmi, které by pomohly tento stav zlepšit. Logicky respondenti navrhuji lepší organizování volného času dětí v rodině a speciálně zaměřené programy

v posledním roce docházky do MŠ. Odlišnost v této otázce panuje v názorech učitelů. Pedagogům v MŠ by zefektivnilo práci s odkladovými dětmi, snížení počtu dětí ve třídě, což učitelé ZŠ nevnímají jako podstatné.

Další částečná shoda panuje v otázce nejvhodnější stimulace dětí v posledním roce, kdy je realizován OŠD. Zde rodiče preferují speciální nápravný program. Oproti tomu učitelé ZŠ i MŠ si shodně myslí, že nejvhodnějším způsobem kompenzace je pravidelná docházka do MŠ. Podrobnější údaje nalezneme v tabulce č. 29-31 a v grafu č. 49.

Názory zúčastněných se různí v otázce, týkající se oslovení odborníků v případě pochybností o zralosti dítěte. Podrobnější údaje najdeme v tabulce č. 26-28 a v grafu č. 48.

Tato hypotéza byla částečně verifikována.

Hypotéza č. 6 – Absolvování přípravné třídy a navržená intervence v podobě podpory asistenta se pozitivně promítnou do školní práce žáka, jehož vzdělávání v předškolním věku bylo popsáno v kazuistice.

Tvrzení této hypotézy se nepotvrdilo. Chlapec, po absolvování 1. pololetí v 1. ročníku ZŠ, selhává. Příčin je několik. Jednou z nich je nedostatečný pracovní úvazek asistentky pedagoga (2 vyučovací hodiny denně), dále vyšší počet dětí ve třídě (27), přítomnost dalších dvou dětí se závažnými specifickými potřebami a nepodnětné rodinné prostředí. Velkým omezením jsou obtíže plynoucí z poruchy pozornosti a vývojové dysfázie, které mají negativní vliv na zvládnutí učiva v 1. ročníku, i když se jedná o chlapce s aktuálním intelektovým výkonem v pásmu spodního průměru.

Tato hypotéza byla falsifikována.

8. ZÁVĚR

Okolností, vedoucích k odkladu školní docházky, je mnoho. Dovednosti potřebné pro zdárný nástup do 1. ročníku ZŠ, nezíská dítě jen dosažením věkové hranice šesti let. Dříve ovšem tento předpoklad stačil a záleželo na rodině a dispozicích dítěte, zda nároky základní školy zvládne. Dnes je situace jiná. Odklad školní docházky je opatření, které poskytuje dítěti čas. Čas, který mu pomůže dozrát a kompenzovat vývojové deficity, formou cílené stimulace oslabených oblastí, na základě předchozí diagnostiky a individuálního přístupu pedagogů v mateřské škole. V předškolním věku dítě poznává a získává zkušenosti pomocí hry, a proto i předškolní příprava by měla mít nenásilný a hlavně zábavný charakter. Položme si otázku, zda je vždy odklad pro dítě tou nejvhodnější variantou. Rozhodování není lehké. Ale pokud je školní způsobilost posouzena rodiči, mateřskou školou, pedagogy při zápisu, případně dalšími odborníky, zejména psychologem a logopedem, je možné stanovit, zda dítě ob stojí v nárocích, které na něj budou kladeny v ZŠ. V současné době již ubývá rodičů, kteří neakceptují doporučení odborníků k odkladu. Ale pokud se tak stane, bývá dítě v 1. ročníku často neúspěšné. To pak negativně ovlivňuje jeho psychiku a pocit neúspěšnosti zbytečně přetrvává po celou školní docházku. Rizikem je i opačný případ, kdy dítě zralé je a rodiče se rozhodnou pro odklad. Jejich důvody mohou být různé, ale promeškání toho správného okamžiku, kdy je dítě nastartováno, může být důvodem k obtížím, jež poté provázejí poslední rok docházky dítěte do mateřské školy. Proto je nutné znovu si uvědomit, že na celkové připravenosti dítěte se podílí nejen jeho zralost, schopnosti a dispozice, ale také působení rodiny, předškolního zařízení a možnosti základní školy. Souhrn všech těchto vlivů působí na pozdější úspěšnost dítěte ve škole. Zvláště pak, že každé dítě je jedinečnou osobností, proto i tempo zrání a vývoj každého jedince je individuální. Z těchto důvodů je nutné se rozhodovat a v případě OŠD volit i vhodné způsoby intervence. „ ... *pro zralé dítě je vhodnější zahájení školní docházky; pro nezralé dítě je vhodnější její odložení. Některé nezralé děti potřebují pouze čas na přirozené vyvrátní, některým je však třeba poskytnout podporu v rozvoji nevyzrálých nebo přímo oslabených oblastí. Na ní by se měla podílet jak rodina, tak MŠ například formou individuálního výchovně-vzdělávacího plánu, předškolní průpravy v MŠ,*

edukativně-stimulační skupiny pro dítě s rodičem na půdě pedagogicko-psychologické poradny, MŠ nebo ZŠ; možná je i individuální speciálně-pedagogická péče v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně-pedagogickém centru; jinou formou je přípravný ročník při ZŠ nebo ZŠ speciální. (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 7)

Výsledky výzkumu v PPP Kladno uvedené v této diplomové práci korespondují s poznatky a názory odborníků týkající se problematiky odkladů školní docházky. Potvrdilo se, že vzrůstá počet dětí vyšetřených z hlediska školní zralosti a vzrůstá také počet doporučených OŠD. Analýzou dokumentů v PPP Kladno ve sledovaných letech bylo zjištěno, že nejčastější příčinou odkladů jsou obtíže v oblasti řeči, dále ve zrakovém a sluchovém vnímání, grafomotorice a pracovní zralosti. Výsledky dotazníkové sondy prokázaly i souvislost mezi vysokým počtem OŠD a změnou současného životního stylu, který se vyznačuje zaneprázdněností rodičů a častějším pasivním trávením volného času dětmi. Nahrazování společného času dětí a dospělých virtuálními hračkami, nenahradí cit a chvíle, které jsou pro dítě cenné, protože jej obohacují o nové zkušenosti a zážitky po boku jeho nejbližších.

Výzkum ukázal i potěšující zjištění. V dotazníkové sondě se nepotvrdila preference zájmových kroužků ze strany rodičů. Toto téma je v současné době předmětem pozornosti řady odborníků. Rodiče, kteří odpovídali na otázky v dotazníku, nevolí tyto aktivity jako možnost kompenzace oslabených oblastí svého dítěte před nástupem školní docházky, ale vnímají je jako činnosti, které umožňují relaxaci a rozvoj zájmů dítěte.

Posouzením vývoje chlapce se specifickými potřebami a realizovaným OŠD v kazuistice bylo zjištěno, že ke zdárné integraci a úspěšnému zvládnutí nároků 1. ročníku je nutné vytvoření vhodných podmínek ze strany školy i ze strany rodiny.

ABSTRAKT

Smyslem diplomové práce bylo zjištění nejčastějších příčin odkladů školní docházky v rámci regionálního šetření a porovnání s názory rodičů, učitelů ZŠ a MŠ.

V souvislosti s tímto tématem se autorka zabývala v první části práce charakteristikou dítěte předškolního věku se zaměřením na diagnostiku školní zralosti a problematiku odkladů školní docházky.

Hlavní výzkum byl realizován v Pedagogicko-psychologické poradně v Kladně ve třech vybraných letech v rozmezí let 1999-2010. Ke sběru dat byla využita metoda analýzy dokumentů. Dotazníková sonda formou anonymního dotazníku objasnila názory vybraných respondentů a na základě pozorování byla sestavena kazuistika dítěte se specifickými potřebami a OŠD dokládající další vývoj dítěte po nástupu školní docházky.

Předložené výsledky práce potvrdily názory odborníků a výzkumů týkajících se problematiky odkladů školní docházky. Bylo zjištěno, že nejčastějšími příčinami odkladů školní docházky ve sledované lokalitě jsou obtíže v oblasti řeči, zrakového a sluchového vnímání, grafomotoriky a pracovní zralosti. Toto zjištění se shodovalo s názory respondentů dotazníkové sondy, kteří označili psychickou oblast školní zralosti za nejvíce problematickou.

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to identify the most common causes of school suspension within a regional survey in comparison with the views of parents, elementary and kindergarten teachers. In connection with this theme the author dealt with pre-school child characteristics focusing on school maturity diagnosis and school suspension problematics.

The main research was realised in Pedagogical-psychological advice centre in Kladno in 3 selected years ranging from 1999 to 2010. The method of analysis has been used to collect the data. A survey in a form of an anonymous questionnaire clarified opinions of selected respondents. On the basis of this observation a casuistry of a school

suspended child with specific needs has been made. This casuistry demonstrates further development of a child after starting it 's school attendance.

Submitted results of the thesis confirmed the opinions of experts in this field as well as conclusions of researches focusing on school suspension issues. It has been found out, that the most common causes of school suspension in the examined locality are the issues of speech, visual and hearing perception, graphmotorics and school work maturity. This finding was identical with the views of respondents of the survey. The respondents marked psychological area of school maturity as the most problematic as well.

9. SEZNAM LITERATURY A POUŽITÉ INTERNETOVÉ ZDROJE

SEZNAM LITERATURY

1. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, a.s., 2007, 93 s. ISBN 978-80-251-1829-0.
2. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Školní zralost: Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, a.s., 2010, 67 s. ISBN 978-80-251-2569 - 4.
3. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. (Eds.) *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2010, 455 s. ISBN 8073678284.
4. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. 2. změněné vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, 52 s.
5. KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka: Rady pro rodiče dětí od 5 let*. Praha: Portál, 2008, 160 s. ISBN 978-80-7367-359-8.
6. KUCHARSKÁ, Anna. *Bezstarostné roky?: Kroky a krůčky předškolním věkem*. Praha: Scientia, 2004, 89 s. ISBN 80-7183-291-X.
7. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do první třídy*. Praha: Grada, 2010, 208 s. ISBN 978-80-247-3246-6.
8. KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. Praha: Grada, 2005, 100 s. ISBN 80-2471026-9.
9. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1999, 143 s. ISBN 80-7178-320-X.
10. OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika I.: Smysl a proměny dětství*. Liberec: Technická univerzita, 2002, 40 s. ISBN 8070836563.
11. OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika II.: Hra (Cesta k poznání předškolního dítěte)*. Liberec: Technická univerzita, 2004, 35 s. ISBN 8070837861.
12. PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 2005, 408 s. ISBN 80-7315-120-0.
13. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 2004, 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

14. ŘÍČAN, Pavel. KREJČÍŘOVÁ DANA. (Eds.) *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada, 1995, 400 s.
15. SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007, 160 s. ISBN 8024717336.
16. ŠVANCAROVÁ, Daniela a Anna KUCHARSKÁ. *Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky*. Praha: Scientia, 2001, 27 s. ISBN 80-7183-221-9.
17. ŠVINGALOVÁ, Dana. *Kapitoly z vývojové psychologie pro učitelství mateřských škol*. Liberec: Technická univerzita, 2003, 83 s. ISBN 80-7083-697-0.
18. TĚTHALOVÁ, Marie a Ester STARÁ. Děti s ADHD bychom měli chválit za všechno, co se jim povede. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. Praha: Portál, 2011, **XVIII.**, č. 9, s. 8-10. ISSN 1210-7506.
19. TĚTHALOVÁ, Marie. Kurikulární změny předškolního vzdělávání. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. Praha: Portál, 2011, **XVIII.**(10), 10-11.
20. TĚTHALOVÁ, Marie a Olga ZELINKOVÁ. Nejlepší investicí do dětí je čas, který jim věnujeme. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. Praha: Portál, 2010, **XVII.**(1), 8-11.
21. TĚTHALOVÁ, Marie a Soňa KOŤÁTKOVÁ. Dítě se během hry zbavuje napětí. *Informatorium 3-8: časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. Praha: Portál, 2008, **XV.**(1), 8-10.
22. TRPIŠOVSKÁ, Dobromila. *Vývojová psychologie: pro studenty učitelství*. Ústí nad Labem, 1998, 106 s. ISBN 80-7044-207-7.
23. VÁGNEROVÁ, Marie a Lidmila VALENTOVÁ. *Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita*. Praha: Karolinum, 1994, 115 s. ISBN 80-7066-384-7.
24. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2008, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
25. VALENTOVÁ, Lidmila. *Diagnostika školní zralosti*. In Pedagogicko-psychologické poradenství II. Diagnostika. Praha: PedF UK, 2002, s. 104-115. ISBN 80-7290-101-X.
26. *Pedagogické hodnocení v pojetí RVP PV: Metodika pro podporu individualizace vzdělávání v podmínkách mateřské školy*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 48 s. ISBN 978-80-87000-10-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2011-2015: Strategie rozvoje regionálního školství. In: *Ministerstvo školství ČR* [online]. 18. 11. 2011 [cit. 2011-12-17].
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/dlouhodoby-zamer-vzdelavani-a-rozvoje-vzdelavaci-soustavy?source=rss>
2. Novinky ve školství. In: *IDNES.cz* [online]. 9. 11. 2011 [cit. 2011-12-17].
Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/novinky-ve-skolstvi-reditele-na-sest-let-a-dve-prihlasky-na-stredni-1pp-/domaci.aspx?c=A111109_170536_domaci_taj
3. Obrázek dráček. In: *Google* [online]. [cit. 2012-01-25]. Dostupné z:
http://www.google.cz/search?tbm=isch&hl=cs&source=hp&biw=1249&bih=541&q=dr%C3%A1%C4%8Dek&gbv=2&oq=dr%C3%A1%C4%8Dek&aq=f&aqi=g10&aql=&gs_l=img.3..0110.96512351101299216161010101140160414j21610.frgbld.#q=dr%C3%A1%C4%8Dek&hl=cs&gbv=2&tbm=isch&source=Int&tbs=ic:gray&sa=X&ei=B2pvT5nvE6jE4gSZ2dG_Ag&ved=0CBQQpwUoAg&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.,cf.osb&fp=c1292d1801eabe86&biw=1249&bih=541
4. Odklad školní docházky je častější u chlapců. In: *Novinky.cz* [online]. 16. 6. 2011 [cit. 2012-01-20].
Dostupné z: <http://www.novinky.cz/veda-skoly/236349-odklad-skolni-dochazky-je-castejsi-u-chlapcu.html>
5. Okres Kladno. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. 3. 2. 2012 [cit. 2012-03-12].
Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Kladno
6. PIRLS 2011: Mezinárodní výzkum čtenářské gramotnosti. In: *Ústav pro informace ve vzdělávání* [online]. 14. 3. 2012 [cit. 2012-03-17].
Dostupné z: <http://www.uiv.cz/clanek/239/1863>
7. Poznámky k tvorbě vzdělávacího obsahu přípravných tříd ve ŠVP. In: *Výzkumný ústav pedagogický* [online]. 15. 4. 2010 [cit. 2011-11-21].
Dostupné z: http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/Pripravne_tridy.pdf

8. Projekt 20: Zvýšení kvality a dostupnosti předškolní výchovy (Strategie MK). In: *BusinessInfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 1. 12. 2011 [cit. 2012-02-23].

Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/strategie-mezinarod-konkurenceschopnosti/smk-zvyseni-kvality-predskolni-vychovy/1001958/62688/>

9. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. In: *Ministerstvo školství ČR* [online]. 15. 2. 2005, 15. 12. 2009 [cit. 2012-03-18].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani>

10. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Pedagogické hodnocení. *Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 1. 10. 2007 [cit. 2011-12-17].

Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1615/pedagogicke-hodnoceni.html/>

11. Standardy předškolního vzdělávání. In: *Metodický portál: inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 26. 4. 2011 [cit. 2011-11-22].

Dostupné z: <http://diskuze.rvp.cz/viewforum.php?f=557>

12. TĚTHALOVÁ, Marie a Jana KROPÁČKOVÁ. Má se dítě v mateřské škole učit? Samozřejmě!. In: *Rodina: Každodenník o dětech i rodičích* [online]. 14. 11. 2011 [cit. 2012-03-04].

Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek8550.htm>

13. TĚTHALOVÁ, Marie. Jaký je smysl předškolního vzdělávání? Celkový rozvoj dítěte. In: *Portál* [online]. 4. 1. 2012 [cit. 2012-03-04].

Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/info/ukazky/-jaky-je-smysl-predskolniho-vzdelavani-celkovy-rozvoj-ditete/46500/>

14. VODÁKOVÁ, Jana. Volný čas dětí? Buď příliš kroužků, nebo pasivita. In: *Rodina: O dětech i rodičích* [online]. 19. 12. 2011 [cit. 2012-02-18].

Dostupné z: <http://www.rodina.cz/clanek8606.htm>

15. Vyhláška č. 116/2011 Sb. kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. *Ministerstvo školství ČR* [online]. 7. 6. 2011 [cit. 2011-11-15].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vvyhlaska-c-116-2011-sb-ktou-se-meni-vyhlaska-c-72-2005-sb>

16. Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění školský zákon. In: *Ministerstvo školství ČR* [online]. 3. 1. 2012 [cit. 2012-03-12].

Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>

17. Zápis k povinné školní docházce a odklad povinné školní docházky. In: *Portál o školství a vzdělávání INFO.EDU.CZ* [online]. 31. 5. 2011 [cit. 2011-11-07].

Dostupné z: <http://info.edu.cz/cs/node/2567>

18. Zápisy do 1. ročníků základních škol. In: *Ústav pro informace ve vzdělávání* [online]. 15. 6. 2011 [cit. 2011-12-10].

Dostupné z: <http://www.uiv.cz/soubor/4637>

19. Závěrečná zpráva z výzkumu "Hodnotové orientace dětí ve věku 6 - 15 let. In: *Národní institut dětí a mládeže* [online]. [cit. 2012-03-17].

Dostupné z: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/vyzkumy/cile-a-vystupy/zaverecna-zprava-z-vyzkumu-hodnotove-orientace-deti-ve-veku-6-15-let>

10. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník pro rodiče dětí s odkladem školní docházky

Příloha č. 2: Dotazník pro učitele 1. stupně ZŠ

Příloha č. 3: Dotazník pro učitele MŠ

Příloha č. 4: Ukázka obsahu hodnotícího portfolia dítěte v přípravné třídě